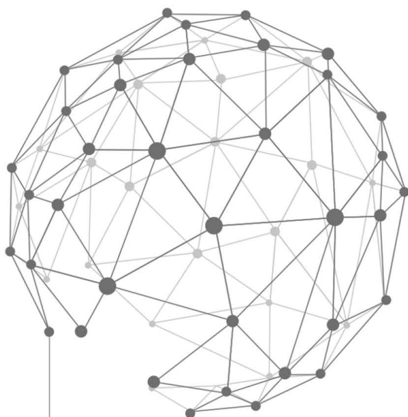
مەوسووعەی بەرەو باشتر پێگەیشتن و تێگەیشتن

01

عەلی باپیر

واقیعی دژواری ئوممەت

هۆکار و چارەسەر

2021-1442

التفسير

www.alibapir.com

مەوسووعەی

بەرەو باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن

واقیعی دژواری ئۆممەت - هۆکار و چارەسەر
نووسین: عەلی باپیر

چاپی یەکەم ١٤٤٢ك - ٢٠٢١ز

نوسینگەی تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوە
هەولێر- شەقامی 30 مەتری تەنیشت منارەی چۆلی
+964 750 818 08 66
www.al-tafseer.com
tafseeroffice@yahoo.com
/TafseerOffice

ئامادەکردنی پێڕست - نوسینگەی تەفسیر
عـــەلی بـــاپیر (نووسەر)
واقیعی دژواری ئۆممەت - هۆکار و چارەسەر
١٤٤ لاپـــەڕە
١٤ * ٢١ سـم
بابـەت : ئایینی
ISBN : 978-99-22-632-11-7

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان - هەرێمی کوردستان
ژمارە سپاردنی (٢١٩) ی ساڵی ٢٠٢٠ پێدراوە

"بیروبۆچونی ئەم کتێبە، مەرج نیە هەمان بیرو بۆچونی نوسینگەی تەفسیر بێ"

خـەتی بـەرگ : نـــەوزاد کۆیـــی
دیزاینی ناوەوە : زەردەشت کاوانی

مەوسووعەی

بەرەو باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن

نووسینی

عــەلی بـــاپیر

www.alibapir.com

هەرێمی کوردستان - عێراق
سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران
وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان
بەرێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان
هۆبەی سپاردنی کتێب

اقليم كوردستان - العراق
رئاسة مجلس الوزراء
وزارة الثقافة والشباب
المديرية العامة للمكتبات العامة
شعبة ايداع الكتب

Kurdistan Regional – Iraq / Council of Ministers
Ministry of Culture & Youth – G.D. of Public Libraries

ژمارە: ٨٦٠
رۆژ ٢٧ /نەورۆز/٢٧١٩ کوردی

العدد:
التاريخ ١٦/٤/٢٠١٩

بۆ / دەرەوەی هەرێم

بابەت/ ژمارەی سپاردن

ئاماژە بەرەزامەندی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان / بەرێوەبەرایەتی گشتی دیوان / بەرێوەبەرایەتی یاسا بە نووسراویان ژمارە (١٩٠٩٠/١/٤له١٦/٤/٢٠١٩

بە پێی یاسای چاپەمەنی ژمارە (١٠)ی ساڵی ١٩٩٣ژمارەی سپاردنی ساڵی (٢٠١٩) درا بەم کتێبەی کەلە خوارەوە ناوی هاتووە ، لەچاپخانەکەتان چاپ بکرێت بەتیراژەی (١٠٠٠) دانە بۆهەر کتێبێک، بەمەرجێک (٥) دانە بۆ بەشی سپاردن رەوانە بکەنەوە.

ژمارە	ناوی کتێب	ناوی نوێەریان وەرگێر	بابەت	ژ.سپاردن
١	نضرات فاحصە فی قضایات شاخصە	علی باپیر	ئایینی	٣٧٩
٢	واقیعی دژواری ئومەت هۆکارو چارەسەر	علی باپیر	ئاینی	٣٨٠
٣	بەرەو بانگەوازێکی راست و رەسەن	علی باپیر	ئاینی	٣٨١

سەرباز جەوهەر محمد
ج/بەڕێوەبەری گشتی کتێبخانە گشتیەکان
٢٠١٩/٤/٢٨

تێبینی:
١-دەستەواژەی سپاردن بەم شێوەیە دەنووسرێت,لەبەرێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان /هەرێمی کوردستان ژمارەی سپاردنی (.....)ساڵی ٢٠١٩ پێدراوە.
٢-هەرچاپخانەیەک پابەند نەبێت بەناردنەوەی (٥)دانە لە کتێبەکە ژمارەی سپاردنی نادرێتێ.

وێنەیەک:
-کارگێری خۆیەتی
-هەڵگرتن

هەرێمی کوردستانی عێراق – هەولێر – شەقامی کوردستان – پشت وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان
اقليم كوردستان العراق – أربيل – شارع كوردستان – خلف وزارة الثقافة و الشباب
library.kurdistan@yahoo.com
Iraq - KRG – Erbil – Behind MOCY

www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

عەلی باپیر/AliBapir

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

عەلی باپیر/AliBapir

archive.org/details/@alibapir

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

AliBapir
Google Play
App Store

www.alibapir.net
کوردی - عربي - English

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱتَّقُونِ ٥٢ فَتَقَطَّعُوٓاْ
أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ زُبُرٗاۖ كُلُّ حِزۡبِۭ بِمَا لَدَيۡهِمۡ فَرِحُونَ ٥٣ ﴾ المؤمنون

پێشکەش بێ

بەهەموو ئەوانەی کاری جیددیی و شێلگیرانە لەسەر خۆیان دەکەن، لەڕووی: فیکریی و ڕووحیی و ئاکاریی و کۆمەڵایەتیی و سیاسییەوە، تاکو هەرچی زیاتر تێبگەن و هەرچی باشتر پێبگەن.

www.alibapir.com

پێشەکی و پێناسەی ئەم مەوسووعەیە

إنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَن يَهْده اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَن لاَ إِلَهَ إلاّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسولُهُ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢ ﴾آل عمران.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١ ﴾النساء.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١ ﴾الأحزاب.

أَمَّا بَعْـــــدُ:

فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيثِ كَلاَمُ الله، وَخَيْرَ الْهَدِي هَدْيُ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثاتُها، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَة، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ فِي النَّار.

خوێنەرە بەڕێز و خۆشەویستم!

لەم پێشەکییەدا بە پێویستی دەزانم: یەکسەر بێمە سەر ئەسڵی مەبەست: دوای ئەوەی - ستایشی شایستە و سوپاسی پێویست بۆ خوای بەخشەر - خوای میهرەبان یارمەتیی دام لە تەمەنی ڕابردوومدا[1]، چەندان کتێب و بەرهەم لە زۆربەی بوارەکان دا، پێشکەش بکەم، کە زۆربەیان دووبارە و چەند بارە چاپ کراونەتەوە و، هەیانە پێنج شەش جار، هەروەها وێڕای ئەوەی کە بەشێکیان لە ئەسڵ دا، بە زمانی عەرەبیی پێشکەش کراون، بە تایبەت (موسوعة: الإسلام كما يتجلّى في كتاب الله)، کە لە چاپی دووەمی دا: دوازدە (١٢) کتێبە، ژمارەیەکی باشیشیان لە زمانی کوردییەوە، وەرگێڕراونە سەر زمانەکانی: عەرەبیی و فارسیی، هەندێکیشیان بۆ ئینگلیزیی و تورکیی و، بەرنامەی بەردەوامبوون لەسەر وەرگێڕانیشیان هەیە و کاری لەسەر دەکرێ.

بەڵێ بەڕێزان! دوای تێپەڕبوونی تەمەنێك - دەوری چل (٤٠) ساڵ - لە لێکۆڵینەوە و نووسین، بە پێویستم زانی:

لە دوو توێی زنجیرەیەکی دوازدە (١٢) ئاڵقەیی، دەشتوانین بڵێین: (لە مەوسووعەیەکی دوازدە کتێبی) دا، بە ناوونیشانی:

(بەرەو باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن)، چەند کتێب و بەرهەمێك بخەمە بەردیدی ئێوەی بەڕێز و خۆشەویست، وەك:

---

(١) لە ساڵی (١٩٨١ز)دا دەستم بە نووسین کردوە، کە ئەو کاتە تەمەنم: ١٩ - ٢٠ ساڵ بوو و یەکەمین بەرهەمم (ڕێبازی تێکۆشان) بوو، کە بە دەستنووسیی لێم ون بوو.

ئەنجامگیریی و گوشراو و پوختەی ئەوە، كە بەڕاست و تەواوی دەزانم، لە بارەی چۆنیەتی تێگەیشتنی ئیسلام و، پێوە پابەند بوونیەوە، لەسەر ئاستی تاك و كۆی مسوڵمانان و، لە هەموو بوارەكانی مسوڵمانەتیی و دینداریيان دا و، بۆ هەموويان بە نێر و مێ و ورد و درشت و، تێكڕای مەشرەب و ڕەوتەكانیانەوە بەبێ، جیاوازیی.

ئێستاش بەرلەوەی بێینە سەر قسەكردن لەسەر نێوەڕۆكی ئاڵقەكانی ئەم زنجیرەیە(یان: كتێبەكانی ئەم مەوسووعەیە) و ناساندنیان، بە باشی دەزانم: بە خێرایی چاوێك بە كۆی كتێب و بەرهەمەكانی ڕابردووم دا، بگێڕین و، بە پێی جۆری نێوەڕۆكیان، پۆلێنیان بكەین، چونكە سوپاس و ستایش بۆ خوای بەخشەر و بە بەزەیی:

هەر لە سەرەتای تەمەنمەوە، جۆرێك لە نەخشە و بەرنامەم هەبووە، لە پێشكەشكردنی بەرهەمەكانم دا، بە هەموو جۆر و شێوازەكانی پێشەكەشكردنیانەوە:

١)- {پوختەیەك دەربارەی ئیسلام}:

ئەم كتێبە یەكەمین بەرهەم بوو، «دوای ڕێبازی تێكۆشان» لەساڵی (١٩٨٣ز)دا نووسیم و، لە ساڵی (١٩٨٤ز)دا چاپكراو، تێیدا هەوڵمداوە، باسی كۆی ئیسلام بكەم، لەبەر ڕۆشنایی سووڕەتی (الفاتحة)دا، كە بە بڕوای بەندە: (الفاتحة) خۆیشی خولاسەی قوڕئان و ئیسلامەو، شایانی باسە: دواتریش لە ساڵانی (٢٠٠٤-٢٠٠٥ز)دا، لە سجنی (كڕوپەر)ی ئەمریكایی دا، مەوسووعەی: (الإسلام كما يتجلّى في كتاب الله)م، هەر لەبەر تیشكی سووڕەتی (الفاتحة)دا، نووسی، ئەو مەوسووعەیەش لە چاپی دووەمی دا:

دوازده (١٢) كتێبه، له زیاتر له چوار هەزار (٤٠٠٠) لاپەڕەدا «وەك پێشتریش باسم كرد».

٢)- {زنجیرەی: دەبەرێك ڕاچوونی ئیسلام و ڕێچكان}:

كه له ساڵی (١٩٨٥ز)دا، سێ ئاڵقەی: (١و٢و٣)ی پێكەوە چاپ كراون، ئەسڵی وتووێژەكانیش له ساڵانی: (١٩٨١و ١٩٨٢ز)دا، ڕوویاندابوو.

ئەمیش دووەمین بەرهەم بوو، له سەردەمی ڕژێمی بەعس دا، به ئاشكرا چاپ بكرێ و، ئامانجیش لێی: بەرپەرچدانەوەی ڕێچكه مرۆڤكردەكان و، بەرگریی لێكردنی ئیسلام و، خستنه ڕووی ڕووی گەش و جوانی بوو.

٣)- {خواناسیی، ئایین، ئیمان: ڕاستییەكانی ئیسلام دەدرەوشێنەوە و، ئەفسانەكانی ڕێچكان دەپووچێنەوە}:

ئەمیش دیسان له نێوان ساڵانی: (١٩٨٥- ١٩٨٦ز)دا نووسرا، بەڵام چاپكردنەكەی دواكەوت و، مەبەستیش لێی: خستنەڕووی كۆی ئیسلام بوو، وێڕای ڕەخنه لێگرتنی بیرۆكه نەیارەكانی.

٤)- {مسوڵمانی كامڵ}:

ئەمیش زووتر و له هەشتایەكان و، سەرەتای نەوەدەكان دا نووسرا، بەڵام له ساڵی (١٩٩٧ز)دا چاپ كراو، ئەو ناوونیشانەش مەبەست پێی: پێناسەی مرۆڤی مسوڵمان بوو، وەك تاك، لەم سێ (٣) بوارە سەرەكییەدا:

١- بیروبڕوا.

٢- خواپەرستیی.

٣- ڕەوشت و ئاکار.

کە دواتر ئەو پڕۆژەیە، لە کۆتایی نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوو و، سەرەتای سەدەی بیست و یەك دا، تەواو کرا، هەرچەندە چاپکردنی دواکەوت و، دواتریش لە سێ مەوسووعەدا بەرجەستە بوو:

٥)- مەوسووعەی: ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی (شەش بەرگ).

٦)- مەوسووعەی: خوا پەرستیی ئیسلامیی (چوار بەرگ).

٧)- مەوسووعەی: ڕەوشت و ئاکاری ئیسلامیی (یەك بەرگی گەورە).

مەبەستیش پێیان خستنە ڕووی: هەر سێ پێکهێنەری بنەڕەتیی تاکی مسوڵمان بوو:

١- ئیمان و عەقیدە. ٢- خواپەرستیی. ٣- ڕەوشت و ئاکار.

دواتریش کتێب و بەرهەمەکانی دیکەم بەردەوام بوون، کە ژمارەیەکی زۆریان وتار و دەرسەکانم بوون، کە دەنووسرانەوە و، دەتوانم کۆی بەرهەمە فیکرییەکانم، هەتا ئەم تاوە (لحظة)ی ئەم دێڕانەی تێدا دەنووسم: (١/٣/٢٠٢٠ز) بەرانبەر(٦ / رجب / ١٤٤١ ك) بۆ حەڤدە (١٧) تەوەر دابەش بکەم، بەمجۆرەی خوارێ:

١)- تەوەری یەکەم: باسی ئیسلام بە گشتی:

١- پوختەیەك دەربارەی ئیسلام، چاپی ٢ /٢٠٠٦.

٢- خواناسیی، ئایین، ئیمان، چاپی ٣ /٢٠٢٠ز.

٣- موسوعة: الإسلام كما يتجلى في كتاب الله، ط ٢ /٢٠١٨-٢٠٢٠م.

٤- حوارات ساخنة حول قضايا راهنة: في ميادين الفكر والفقه والدعوة والسياسة، ط ٢ / ٢٠١٨.

٢)- تەوەری دووەم: ئیمان و عەقیدە:

١- ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی (شەش بەرگ)، چاپی ٢٠٠٦/١-٢٠٠٨ چاپی ٢٠١٦/٢.

٢- ڕوونكردنەوەی عەقیدەی طەحاویی، چاپی ١/ ٢٠١٥.

٣-ژیان لە سایەی ئیمان و ڕەواندنەوەی گومانەكان، چاپی ١/ ٢٠١٧.

٤- درەوشاوەیی ئیمان و پووچەڵیی ئیلحاد، چاپی ٢٠٢٠/٢ز.

٥- بینینی خوای بەرزو مەزن لە دنیاو دوارۆژدا، چاپی ٢٠١٥/١.

٣)- تەوەری سێیەم: خواپەرستیی:

١- خواپەرستیی ئیسلامیی (چوار بەرگ)، چاپی ٢٠٠٠/١ چاپی ٢٠٠٩/٢.

٢- مزگەوتەكانی كوردستان، لە نێوان ئاوەدانكردنەوە و وێرانكردن دا، چاپی ١٩٩٩/١.

٣- كێ شایستەی مینبەر و میحراب، چاپی ١ / ٢٠٢٠ز.

٤)- تەوەری چوارەم: قورئان و سوننەت:

١- با لە خزمەت قورئان دا بین! چاپی ١/٢٠٠٨چاپی ٢/٢٠١٥

٢- قورئان و سوننەت وەك ڕووح و جەستە تێكهەڵكێشن، چاپی١ / ٢٠٢٠ز.

٣- لێكۆڵینەوەیەك لە بارەی بوون و نەبوونی نەسخ لە قورئان دا، چاپی ١ / ٢٠١٢.

٤- پوختەی ژیاننامەی پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم)، چاپی ١/٢٠٠٩ چاپی ٣/٢٠١٣.

٥- پێناسە و گرنگیی و پێویستیی: ڕێبازی پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم)، چاپی یەك/٢٠١٨.

٦- مەلای گەورە و تەفسیرەكەی و، چەند سەرنجێك، چاپی ١، ٢٠١١ز).

٥)- تەوەری پێنجەم: خوو ڕەوشت:

١- مەوسووعەی: ڕەوشت و ئاكاری ئیسلامیی، چاپی ١/ ٢٠١٥ز.

٢- خوو ڕەوشتی پەسند، سەنگی مەحەكی مسوڵمانەتییە، چاپی ١ / ٢٠٠٧.

٣- با وریا بین! دا ڕووخانی ڕەوشت كۆمەڵگاكەمان بەرەو هەڵدێر دەبات، چاپی ١ / ٢٠٠٢ چاپی دوو/ ٢٠٠٦.

٤- چۆن هەڵس و كەوت لەگەڵ خەڵكی دا بكەین؟ چاپی ١، ٢٠٠١ز.

٥- ئەدەب و ڕەوشتە كۆمەڵایەتییەكان. چاپی ١ / ٢٠٢٠ز.

٦)- تەوەری شەشەم: ئافرەت و خێزان:

١-ئافرەت و خێزان لە سایەی شەریعەتدا، بەرگی یەکەم، چاپی ١/٢٠٠٢ بەرگی یەك و دوو چاپی ٣/٢٠١٣.

٢- سروشت و پایەکانی خێزان و مەسەلەی چەند ژنیی، لە تەرازووی شەرع و عەقڵ دا، چاپی ١/٢٠٠٩.

٣- ئافرەتی مسوڵمانی کورد و ئەرکی سەر شانی، چاپی ١ / ٢٠٠٣.

٤- بە دوور خستنەوەی ئافرەت لە ئیسلام چ زیانێك دەکەین! چاپی ١ / ٢٠٠٧.

٧)- تەوەرەی حەوتەم: تەزکیەی نەفس:

١- یادی خوا، چاپی ١/١٩٨٧.

٢- ڕێگای صاڵح بوون و بەرەو خوا چوون، چاپی ١/١٩٩٠ چاپی ٥/٢٠١٢.

٣- گەڕانەوە بۆ لای خوا، چاپی ١/٢٠٠١ چاپی ٥/٢٠١٠.

٤- گیانی ژیان، چاپی ١/٢٠١٥.

٥- گەنج و قەیرانی ڕووحیی، چاپی ١/ ٢٠١٧ز.

٨)- تەوەری هەشتەم: ئیسلام و حوکم:

١- ئیسلام و دەوڵەتداریی (چوار بەرگ)، چاپی ١ / ٢٠١٤-٢٠١٦.

٢- سیاسەتی ئیسلامیی و چەند ڕوونكردنەوەیەك، چاپی یەك / ٢٠٠٧.

٣- نظرات فاحصة في قضايا شاخصة، ط ٢٠١٩/١.

٤- چەند بابەتێكی سیاسی هاوچەرخ لەبەر ڕۆشنایی عەقڵ و وەحیی دا، چاپی ١ / ٢٠١٠.

٩)- تەوەری نۆیەم: فیكر و فەرهەنگ و هونەر:

١- بیركردنەوەی ئیسلامیی لە نێوان وەحیی و واقیع دا (پێنج كتێب)، چاپی ١ /٢٠١٩.

٢- چەند بابەتێكی هونەریی لەبەر ڕۆشنایی عەقڵ و وەحیی دا، چاپی ٢٠٠٩/١ چاپی ٢٠١٥/٢.

٣- یاد و بۆنە و جەژنەكان و هەڵسەنگاندنێك، چاپی ٢٠١٣/١.

٤- زانایانی ئیسلام كێن و چۆنن؟!، چاپی ١/ ٢٠٠٢ چاپی ٣ / ٢٠١١.

٥- حوكمی لە ئیسلام هەڵگەڕانەوە و هەڵسەنگاندنێك، چاپی١/ ٢٠١١ز.

١٠)- تەوەری دەیەم: بەرپەرچدانەوەی بیرۆكە نەیارەكان:

١- دەبەرێك ڕاچوونی ئیسلام و ڕێچكان، چاپی ٣/ ٢٠٠٦.

٢- ئیسلام و كێشە هەنووكەییەكان، چاپی ١ / ١٩٩٨.

٣- چەند مەسەلەیەكی باوی سەردەم، چاپی ٦ / ٢٠١٩.

٤- تەوژمی ئیسلامیی و عەلمانیی و خاڵە هاوبەش و جیاوازەكانیان، چاپی ٢٠١٥/٣.

٥- سیکۆلاریزم و دیموکراسیی لە ئەزموونی کوردستاندا، چاپی ٢٠١٦/١.

١١)- تەوەری یازدەیەم: تەوژمی ئیسلامیی:

١- ئیسلام و مسوڵمانەتیی و کاری ئیسلامیی، لەبەر ڕۆشنایی قورئان و سوننەت دا، چاپی ٢٠٠٦/١.

٢- چەند ڕێڕوونییەك بۆ ئیسلامییەکانی کوردستان، چاپی ١ / ١٩٩٧،

٣- کار و پڕۆژەی ئیسلامیی و ڕەواندنەوەی تەم و مژی چەند تۆمەتێك، چاپی١/٢٠٠٥ چاپی ٢/ ٢٠٠٦.

٤- پڕۆژەی بەرنامەی فیکریی کاری ئیسلامیی، چاپی ١٩٩٦/١.

٥- هەڵوەشاندنەوەی پەرگیریی چاپی٢/ ٢٠١٩ز.

٦- چەند ڕێڕوونییەك بۆ خوشك و برایانمان لە هەندەران، چاپی ١/ ٢٠٠١ز.

٧- ڕەوەندی کورد لە هەندەران و ئەرکی سەر شانی، چاپی ١/ ١٠١٢ز.

٨- بانگەواز بۆ لای خوا، چییە و چۆن و بۆچی و بە کێ دەکرێ؟ چاپی ١/ ٢٠٠٧ز.

٩- چەند بنەمایەکی گرنگی وتاربێژیی، چاپی ١/ ٢٠٠٦ز.

١٢)- تەوەری دوازدەیەم: مەسەلەی نەتەوایەتیی و هەرێمی کوردستان:

١- سۆزی نەتەوایەتیی و بیری ناسیۆنالیزم لە تەرازووی ئیسلام دا، چاپی ٤/ ٢٠١٩ز.

٢- كوردستان بۆ وێران بوو و، چۆن ئاوەدان دەبێتەوە؟ چاپی ١/ ١٩٨٩ز.

٣- حوكمی گەڕانەوە ژێر نیری طاغووت، چاپی ٢/ ٢٠٠٥.

٤- چارەسەری كێشەی كورد لە نێوان ئیمان و پەرلەمان دا، چاپی ١/ ١٩٩٢.

٥- ڕوانینێكی ئیسلامییانە بۆ واقیعی ئێستامان. چاپی ١/ ٢٠١٧ز.

٦- قورئان و پاكسازیی و چاكسازیی لە هەرێمی كوردستان دا، چاپی ١/ ٢٠١٨ز.

١٣)- تەوەری سێزدەیەم: جم و جۆڵی ئیسلامیی:

أ/ لە بارەی بزووتنەوەی ئیسلامییەوە:

١- دەرد و دەرمانی بزووتنەوەی ئیسلامیی، چاپی ١/١٩٩٠.

٢- بزووتنەوەی ئیسلامیی، لە دووڕیانی مان و نەمان دا، چاپی ١/١٩٩٣.

٣- بزووتنەوەی ئیسلامیی و ئایندەیەكی گەش و ڕوون، چاپی ١/ ١٩٩٧.

ب/ لە بارەی كۆمەڵی ئیسلامییەوە:

٤- هێڵە گشتییەكان و بنەما شەرعییەكانی كۆمەڵێكی ئیسلامیی ڕەسەن، چاپی ١/ ٢٠٠١ز.

٥- كۆمەڵی ئیسلامیی: ئامانج و هەڵوێستەكانی، چاپی / ٢٠٠١ز.

٦- ڕوونكردنەوەی هێڵە گشتییەكان و بنەما شەرعییەكانی كۆمەڵی ئیسلامیی، چاپی ٣ / ٢٠٢٠ز.

٧- کار و پرۆژەی ئیسلامیی مان/ وتاری کۆنگرەی یەکەمی کۆمەڵی ئیسلامیی (٢٠٠٥ز).

٨- ڕاپۆرتی: ئیمانیی، فیکریی، سیاسیی، کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان/ وتاری کۆنگرەی دووەمی کۆمەڵی ئیسلامیی (٢٠١٠ز).

٩- چاو پێدا گێڕانەوەیەکی بارودۆخی نێو خۆمان و، واقیعی دەرەکییمان/ وتاری کۆنگرەی سێیەمی کۆمەڵی ئیسلامیی. (٢٠١٥/٥/٣٠ز).

١٠- زنجیرەی بنەما شەرعییەکانی کۆمەڵی ئیسلامیی، ئاڵقەکانی: (١، ٢، ٣، ٤) چاپی ١/ ٢٠٠٢ز.

١٤)- تەوەری چواردەیەم: مێژووی ژیان و چاوپێکەوتنەکان:

١-چەند مەڵۆیەك لە خەرمانی تەمەنم (١٩٦١ـ١٩٩١ز)، چاپی١ /٢٠١٥ز.

٢- بەرکوڵێکی کاروچالاکیی و ڕووداوو وێستگەکانی ژیانم/ چاپی ١ /٢٠١٨ز.

٣- سنووره قەدەغەکان مەشکێنن/ چاپی ٢ (٢٠٠٤ز).

٤- ئەشکەنجەو زیندان/ چاپی ٣ (٢٠٠٩ز).

٥- گەنج لە چەمکە هەنووکەییەکاندا/ چاپی ١ (٢٠١٠ز).

٦- خاتوون مەلاژن ئافرەتێکی هەڵکەوتوو و، هاوسەرێکی ناوازە/ چاپی ١ (٢٠١٢ز).

١٥)- تەوەری پازدەیەم: پێشمەرگایەتیی و جەنگ و جیهاد:

١- پێشمەرگەی ئیسلام، یان مسوڵمانی موجاهید کێیە و چۆنە؟/ چاپی ٤ (٢٠٢٠ز).

٢- کۆمەڵی خوا/ چاپی ١ (١٩٨٨ز).

٣- چۆن لە جیهاد تێبگەین؟/ چاپی ١ (١٩٩٨ز).

٤- جیهاد لە ڕێی خواداو چەند سەرنج و ئاگادارییەك/ چاپی١ (٢٠٠٢ز).

٥- بۆ ئەوەی لەسەر جیهاد کردنمان قەرزدار نەبینەوە!/ چاپی١ (٢٠٠٢ز).

٦- جیهاد لە ڕێی خوادا: چییەو بۆچی دەکرێ و چۆن دەکرێ؟/ چاپی ١ (٢٠٠٢ز).

٧- جەژنی قوربان و جەنگی قەڵاتووکان، چاپی ١ / ٢٠٢٠ز.

١٦)- تەوەرەی شازدەیەم: زنجیرەی: بابەتە هەنووکەییەکان:

ئەم زنجیرەیە تاکو ئێستا بیست و یەك (٢١) ئاڵقەی لێ دەرچووە، بەڵام زۆربەیان خراونە نێو تەوەرەکانی پێشووەوە، ئەوانەی ماون ئەمانەن:

١- گەنجەکانمان لە نێوان ڕەسەنایەتیی و لاسایی کردنەوەدا/ چاپی ١/ (٢٠٠٦ز).

٢- قوتابییان لەم هەل و مەرجەدا پێویستە چۆن بن و چی بکەن؟/ چاپی ١ (٢٠٠٨ز).

٣- قوتابییانی زانیاریی شەرعیی و، چەند سەرنج و ڕێنماییەك/ چاپی ١ (٢٠٠٧ز).

٤- چۆنیەتیی بوونە پێشەنگ و بنیاتنانی بنکەی جەماوەریی/ چاپی ١ (٢٠٠٧ز).

٥- تاقیکردنەوەی خوا بۆ بەندەکانی، چییە و چۆنە؟ / چاپی ٢ (٢٠١٢ز).

١٧)- تەوەرەی حەڤدەیەم: تەفسیری قورئان:

تەفسیری قورئانی بەرزو بەپێز

کە هەتا ئێستا (٢٠٢٠/٣/١ز) دوازدە (١٢) بەرگی لێ چاپکراوە، لە سەرەتاوە تاکو سوورەتی: (الحجر) و، هەتا سوورەتی (الحجرات)یش لە ژێر چاپەو، لەسەریشی بەردەوامم بە پشتیوانیی خوای بەخشەر.

بەڕێزان، خوشکان و برایانی خۆشەویستم!

ئێستاش دێینە سەر پێناسە کردنی ئەو زنجیرەیە - یان ئەو مەوسووعەیە -ی کە گوتم:

هەوڵدەدەم خوڵاسەو گوشراوی: تێگەیشتنی خۆم - کە بە تێگەیشتنی ڕاست و دروست و هاوسەنگی دەزانم - لە بارەی ناسینی ئیسلام و، چۆنیەتی پێوە پابەند بوونیەوە، لەسەر ئاستی: تاك و كۆ (الفرد والمجموع)ی مسوڵمانانی تێدا بخەمە ڕوو، لەیازدە (١١) خاڵاندا پێناسەی ئەم زنجیرەیە دەكەم:

(١)- ئەو زنجیرەیە - یان ئەو مەوسووعەیە-: {بەرەو باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن} بۆیە بەو جۆرە ناونراوە، چونكە:

یەکەم: ویستوومە: ئاڕاستەی تێکڕای براو خوشکانی مسوڵمانمی بکەم، لە هەر جێیەك بن و، بە هەر زمانێك بدوێن - کە خوا پشتیوان بێ، دڵسۆزان تەرجەمەی دەکەن - .

دووەم: ویستوومە: برا و خوشکانی مسوڵمانم، ئاگادار بکەمەوە: کە ئەم واقیعە سەخت و دژوارەی ئۆممەتی ئیسلام - کە لە ئاڵقەی یەکەمی ئەم زنجیرەیەدا باسی دەکەین - زادە و بەرهەمی کرچ و کاڵیی مسوڵمانانە بە گشتیی، لە ڕووی لە ئیسلام تێگەیشتن و، پێوە پابەند بوونییانەوە، بە تەعبیرێکی دیکە:

ئەوە تێنەگەیشتوویی و پێنەگەیشتوویی مسوڵمانانە، لە ئایین و بەرنامەکەیان، کە بەو دەردەی بردوون و، بەو حاڵە شپرز و دژوارەی گەیاندوون.

٢٥

کەواتە: پێویستە هەموو لایەکمان هەوڵبدەین: باشتر تێبگەین و پێبگەین.

یانی: باشتر لە ئیسلامی بەرجەستە لە وەحیی خوادا، تێبگەین و، پاشان تێیدا پێبگەین، بەهۆی چاك پێوە پابەندبوون و، جێبەجێکردنیەوە.

بەڵێ بەڕێزینە!

ئەم ئایین و بەرنامە تێرو تەواوەی خوای بەرز و بێ وێنە، بە وشەی بخوێنە (إقـرأ) دەستی پێکرد: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ١ ﴾ العلق، دوایی بە هۆشیار کردنەوەو بێدارکردنەوەی مرۆڤەکاندا گوزەری کرد: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُدَّثِّرُ ١ قُمۡ فَأَنذِرۡ ٢ ﴾ المدثر، سەرەنجام: ئەو کۆمەڵە مرۆڤە هۆشیارو بێدارە: عەقڵ هۆشیارو دڵ بێدار، خۆیان گۆڕی و

پاك و چاك كردو، لە ئەنجامی ئەوەشدا: شایستەیی ئەوەیان هەبوو، واقیع و كۆمەڵگای خۆیان بگۆڕن: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡ ۝١١﴾ الرعد.

كەواتە: بۆ بووژاندنەوەی ئیسلام و، هەڵساندنەوەی ئۆممەتیش، لە هەر كات و شوێنێكدا، هەر دەبێ لەو خاڵەوە: هۆشیاریی و بێداریی، دەست پێبكرێتەوە.

(٢)- ئەم زنجیرەیە - هەتا ئێستا - لە دوازدە (١٢) ئاڵقە- یان: كتێب- پێكهاتوە، هەر ئاڵقەیەی كتێبێكی سەربەخۆ دەبێ و، بابەتێك، یان زیاتر لە بابەتێكی پێكەوە پەیوەست، دەگرێتە خۆی، ئەوەش ناوونیشانی ئەو دوازدە ئاڵقەیە- یان دوازدە كتێبەیە- بە پێی ڕیزبەندیی چاپ و بڵاوكردنەوەیان، لە ژێر ناوونیشانی ئەم زنجیرەیە- یان ئەم مەوسووعەیە- دا:

١- واقیعی دژواری ئۆممەت: هۆكارو چارەسەر.
٢- هەڵسەنگاندنێكی كاری ئیسلامیی.
٣- چۆنیەتی گۆڕینی كۆمەڵگا و پاكسازیی و چاكسازیی تێداكردنی.
٤- بەرەو بانگەوازێكی ڕاست و ڕەسەن.
٥- پایەكانی بووناسیی و، ڕوونكردنەوەی ئیمان.
٦- خواپەرستیی، تەزكیە، تەقوا.
٧- بنەما گشتییەكانی ڕێبازی جەماوەری مسوڵمانان.
٨- تایبەتمەندییە ئیمانیی و فیكرییەكانی جەماوەری مسوڵمانان.
٩- ڕەوشتبەرزیی، دروشمی سەرەكیی جەماوەری مسوڵمانان.

١٠- چوار بابەتی سیاسیی گرنگ و هەستیار.
١١- بنچینە گرنگەکانی تەبایی و یەکڕیزیی مسوڵمانان.
١٢- بنەڕەتەکانی مسوڵمانەتییەکی ڕاست و هاوسەنگ.

(٣)- ئەو دوازدە کتێبەی ئەم زنجیرە- یان ئەم مەوسووعە- یان لێ پێکهاتوە، لە ڕووی شێوەو چۆنیەتی ئامادەکرانیانەوە، جۆراو جۆرن:

هەندێکیان تازە نووسراون و ئامادەکراون و، هەندێکیشیان بەشێکیان تازە نووسراوەو، بەشێکیان پێشترو، پێکەوە ئامادەکراون و، بەشێکیشیان لە شوێنی دیکەوە گوازراونەوە، چ لە بەرهەمە کوردییەکانمەوە، چ لە بەرهەمە عەرەبییەکانمەوە، پاش تەرجەمە کردنیان و، دەستکاریی کردنیان.

لە سەرەتای هەرکام لەم دوازدە کتێبەشدا -لەڕێ خۆشکردنەکەیدا- چۆنیەتیی ئامادەکرانی ڕوون دەکەینەوە.

(٤)- لە ڕیزبەندیی (ترتیب) ئەو دوازدە (١٢) کتێبەشدا: پلەپلەیی (تدرُّج)ی لۆژیکیی ڕەچاوکراوە، بەمجۆرەی خوارێ:

کتێبی یەکەم: {واقیعی دژواری ئۆممەت: هۆکارو چارەسەر}

کراوەتە یەکەم ئاڵقەی ئەم زنجیرەیە (یان یەکەم کتێبی ئەم مەوسووعەیە)، چونکە باسی هەر شوێنێك و هەر کۆمەڵێك بکرێ، هەر بەشێکە لە ئۆممەت و پێیەوە پەیوەستە.

هەڵبەتە هەر دەردو نەخۆشییە گشتییەکانی ئۆممەتیشن، کە لەسەرجەم پێکهاتەکانیشی دا ڕەنگیان داوەتەوە و، تاك تاکی مسوڵمانانیش بەرانبەر بە ئۆممەتەکەیان بەرپرسیارن.

کتێبی دووەم: {هەڵسەنگاندنێکی کاری ئیسلامیی}

ئەمیش کراوەتە ئاڵقەی دووەم، چونکە کاروچالاکیی و پڕۆژە ئیسلامییەکان، ئامانج لێیان بووژاندنەوەی ئیسلامە، لە نێو بەشێکی ئۆممەت و پێکهاتەیەکی دا، یان لە نێو سەرجەمی دا، بۆیە پێویستە هەڵبسەنگێنرێن و، لە تەتەڵەو بێژینگ بدرێن.

کتێبی سێیەم: {چۆنیەتیی گۆڕینی کۆمەڵگا و، پاکسازیی و چاکسازیی تێداکردنی}

دوای هەڵسەنگاندن (تقییم)ی کارو پڕۆژەی پێشوو، پێویستە، سەرێکیش بەرەو داهاتوو و ڕووەو ئاسۆی ئاینده هەڵبڕین و، بزانین لەمەودوا چی بکەین و، چۆن بکەین؟ بۆیە ئەو بابەتەش کراوەتە ئاڵقەی سێیەم.

کتێبی چوارەم: {بەرەو بانگەوازێکی ڕاست و ڕەسەن}

ئەمیش کراوەتە ئاڵقەی چوارەم، چونکە بانگەواز بۆ لای خوا (الدعوة إلى الله) گرنگترین و سەرەکییترین کاروپێکهاتەی پڕۆسەی: گۆڕین و پاکسازیی و چاکسازیی تێدا کردنی کۆمەڵگایە.

کتێبی پێنجەم: {پایەکانی بوونناسیی و، ڕوونکردنەوەی ئیمان}

ئەمیش ئاڵقەی پێنجەمە، چونکە: بوونناسیی (معرفة الوجود)و، ئیمان، بناغەی مسوڵمانەتیی و دینداریی تاك و کۆمەڵن.

کتێبی شەشەم: {خواپەرستیی، تەزکیە، تەقوا}

ئەمیش ئاڵقەی شەشەمی زنجیرەکەیە، چونکە:

أ/ ئەو سێیە: (خواپەرستیی، تەزكیە، تەقوا) بەرهەمی ڕاستەوخۆی: بووناسیی و ئیمانن.

ب/ پێكهاتە سەرەكییەكانی مسوڵمانەتیی و دینداریی تاك و كۆمەڵن، بە تایبەت تاكی مسوڵمان.

كتێبی حەوتەم: {بنەما گشتییەكانی جەماوەری مسوڵمانان}

كتێبی هەشتەم: {تایبەتمەندییە ئیمانیی و فیكرییەكانی جەماوەری مسوڵمانان}

كتێبی نۆیەم: {ڕەوشتبەرزیی، دروشمی، سەرەكیی جەماوەری مسوڵمانان}

ئەم سێ كتێبەش بۆیە كراونە ئاڵقەكانی: (٧ و ٨ و ٩)ی زنجیرەكە- یان مەووسوعەكە-، چونكە: پاش ڕازانەوەی تاكەكانی مسوڵمانان بە: (خواپەرستیی، تەزكیە، تەقوا) لە سۆنگەی هەزمكردن و وەخۆگرتن (إستیعاب)ی: (بووناسییەكی ڕاست و، ئیمانێكی ساغ)ەوە، ئنجا كاتی ئەوە دێ، كە لە كۆ (مجموع)یاندا، تایبەتمەندییە گشتیی و، ئیمانیی و فیكریی و، ڕەوشتیی و ئاكارییەكانی، پێشینی باش و مسوڵمانانی ڕەسەن، لە خۆیان دا بەرجەستە بكەن.

كتێبی دەیەم: {چوار بابەتی سیاسیی هاوچەرخی گرنگ و هەستیار}

ئەمیش كراوەتە ئاڵقەی دەیەم، چونكە: دوای بڕینی قۆناغەكانی ڕابردوو و، سەرهەڵدانی مسوڵمانانێكی ئەوتۆ،[1] كە: (بنەما گشتییەكان و ، تایبەتمەندییە ئیمانیی و فیكرییەكان و، ڕەوشتی بەرزو جوان) لە خۆیاندا بەرجەستە بكەن و، خۆیانیان پێ بڕازێننەوە، مانای وایە:

---

(١) ئەو تۆ: بەو شێوەیە، بەو جۆرە.

تواناو شایستەیی ئەوەیان پەیدا کردوە، کە بێنە مەیدانی کارو چالاکیی سیاسییەوەو، گۆڕانکاریی و پاکسازیی و چاکسازیی لە بوارەکانی: حوکم و سیاسەت و ئابووریی و گوزەران و، ئیدارەو، کۆمەڵایەتیی و ... هتد دا بکەن، بۆیە پێویستە لەو بارەوە بەرچاوڕوون و شارەزابن.

ئەو چوار بابەتە سیاسییە هاوچەرخە گرنگ و هەستیارەش، ئەمانەن: هاوپەیمانێتیی، بەشدارییکردن لە هەڵبژاردن و پەرلەماندا، بەشدارییکردن لە حکومەتدا، گرنگیی ڕەوشت لە سیاسەتدا.

کتێبی یازدەیەم: {بنچینە گرنگەکانی تەبایی و یەکڕیزیی مسوڵمانان}

ئەمیش ئاڵقەی یازدەیەمی زنجیرەکە - یان: کتێبی یازدەیەمی مەوسووعەکە- یە، چونکە:

هەرچەندە مسوڵمانان هەمیشە پێویستە یەکڕەنگ و یەکدەنگ و یەك سەنگ بن و، ئەمەش: خوا بە یەکگرتن (توحید)و ئیمانەکەیان لە سەریان پێویست دەکات، بەڵام لە کاتێکدا دێنە نێو کایەی سیاسییەوەو، دەیانەوێ واقیعی سیاسیی و ئابووریی و کۆمەڵایەتیی خەڵکەکەیان بگۆڕن، زیاتر پێویستییان بەو تەبایی و یەکڕیزیی و هاوکارییەی نێوانیان دەبێ.

کتێبی دوازدەیەم: {بنەڕەتەکانی مسوڵمانەتییەکی ڕاست و هاوسەنگ}

بۆیە ئەمیش کراوەتە ئاڵقەی دوازدەیەم و کۆتایی، چونکە لە کاتێکدا مسوڵمانانی وڵاتێك و کۆمەڵگایەك، یان تێکڕای وڵاتان و سەرجەم ئۆممەت، ئەو قۆناغانەی ڕابردوو، دەبڕن، بە کۆ (مجموع) دێنە ئاستێکەوە، کە مسوڵمانەتییەك و دیندارییەکی ڕاست و هاوسەنگ ئەنجام بدەن.

(٥)- ناوونیشانی ئەم زنجیرەیە: {بەرەو! باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن}

ئەم ناوو نیشانە، پاش بیركردنەوەی زۆر پێ گەیشتووم و، چەند ناوو نیشانێكی دیكەشم بە زەیندا هاتن، وەك:

١- مسوڵمانینە! با تێگەیشتووترو پێگەیشتووتر بین.

٢- باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتنی مسوڵمانان.

٣- بەرەو باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن.

٤- بەرەو هۆشیاریی و بێداریی باشتری مسوڵمانان.

بەڵام سەرەنجام ئەوەی كردوومەتە ناوونیشان، پێم پەسندتر بوو.

(٦)- كتێبەكانی ئەم زنجیرەیە، هەرچەندە هەوڵمداوە پوختە و گوشراوی تێگەیشتنی خۆمیان لەبارەی زۆربەی لایەن و ڕەهەندەكانی ئیسلامەوە، تێدا بخەمەڕوو، بەڵام بە بەدیلی كتێب و بەرهەمەكانی دیكەم دانانرێن، بۆ نموونە:

لە كتێبی پێنجەم دا، باسی: {پایەكانی بووناسیی} و {ڕوونكردنەوەی ئیمان}م كردوە، بەڵام بێگومان ئەو كتێبە نابێتە جێگرەوەی كتێبی یەكەمی: (موسوعة: الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) بە ناوونیشانی: (الإسلام: معرفة صحيحة بالخالق والخَلْق)، هەروەها نابێتە جێگرەوەی: (مەوسووعەی: ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی) كە شەش بەرگە.

هەروەها كتێبی شەشەم: (خواپەرستیی، تەزكیە، تەقوا) بەدیلی:

(مەوسووعەی: خواپەرستیی) کە چوار بەرگەو، بەدیلی کتێبەکانی: (ڕێگای صالح بوون و بەرەو خوا چوون) و (گیانی ژیان) و (گەڕانەوە بۆ لای خوا) نیە.

هەروەها کتێبی دەیەم: (چوار بابەتی سیاسیی هاوچەرخی گرنگ و هەستیار) بەدیلی (مەوسووعەی: ئیسلام و دەوڵەتداریی) نیە.

وێڕای ئەوەی کە چەند بابەتێکی وەك: (چەند بابەتێکی هونەریی) و (یادو بۆنە و جەژنەکان) لەم زنجیرە کتێبەدا نەهاتوون.

بە کورتیی: هەرچەندە ئەم زنجیرەیە- یان: مەوسووعەیە- دوا تێگەیشتن و حاڵی بوونەکانی بەندەی، بۆ زۆر بواری ئیسلام و، گەلێك ڕەهەندی دین و ژین و دینداریی و دنیاداریی، گرتوونە خۆی، بەڵام ناگونجێ بکرێتە جێگرەوەی کۆی بەرهەمەکانی بەندە. ٣٢

(٧)- ئەم زنجیرە کتێبەم، وەك سەرجەم کتێب و بەرهەمەکانی دیکە، بۆ مسوڵمانان بە گشتی نووسیون، نەك بۆ کۆمەڵ و گرووپ، یان توێژو مەشرەبێکی تایبەت، حەزیش دەکەم هەر کەس دەکەوێتە بەردەستی، هەر بەوچاوە تەماشای بکات.

(٨)- کەم و زۆر لەم زنجیرە کتێبەدا، هەوڵم داوە، ئەوەی بە هەڵەو کرچ و کاڵیی و ناتەواویی دەزانم، لە هەر کۆمەڵ و گرووپ و توێژو مەشرەبێکی مسوڵمانان دا، لە ڕووی دڵسۆزییەوە پەنجەی بخەمە سەرو ڕەخنەی لێبگرم، ئنجا هیوادارم ئەو ڕەخنە گرتنانەم، بە دڵێکی ساغ و سافەوە فام بکرێن و، شتی دیکەیان تێوە نەپێچرێ و، لە شتی دیکەوە نەپێچرێن.

(٩)- هەندێك لە بابەتەكانی ئەم كتێبانە - لە كتێبێكەوە بۆ كتێبێك - جۆرێك لە لێكچوون و بگرە دووبارە بوونەوەشیان تێدا دەبێ و، ئەوەش ئاساییە، چونكە كتێبی بەرزو بە پێزو بێ هەڵەی خوای میهرەبان و كارزانیش، بابەتە گەورەو گرنگەكان، بە زیاتر لە شێوازێك دێنێ و، دووبارە دەكاتەوە، بۆ زیاتر چەسپاندنیان لە عەقڵ و دڵی مرۆڤەكاندا، ئێمەش بەپێی توانا قورئان دەكەینە سەرمەشقمان لە شێوازەكانی دا.

(١٠)- شتێكی ئاشكراو بەڵگە نەویستە: كە ئۆممەتی پێغەمبەری كۆتایی موحەممەد (صلی الله علیه وسلم) لە تێكڕای مسوڵمانانی ئەهلی قیبلە پێكدێ، بە هەموو ڕەنگ و مەشڕەب و مەزهەب و ناوونیشان و بۆچوونەكانیانەوە، هیچ كەسیش هەق و ڕاستیی ڕەها (مطلق)ی لەسەر تاپۆنەكراوە، منیش لەلای خۆمەوە: تێكڕای مسوڵمانانی نێو بازنەی ئیسلام، بە براو خوشكی خۆم دەزانم و، دۆستایەتیی (موالاة) ی كردنیان، بە فەرز دەزانم و، بە خۆشییان دڵخۆش و، بە ناخۆشییان دڵناخۆشم - بەپێی توانام - .

(١١)- هەتا مسوڵمانان بە گشتیی، لە قاوغ و قەپێلك و بازنە داخراوو تەسكەكانی: طائیفیی، مەزهەبیی، حیزبیی، تەوژم، مەشڕەب، قوتابخانە ... هتد نەیەنە دەرێ، بۆ نێو فەزاو بازنەی فراوانی وەحیی و شەریعەتی خوا، مەحاڵە لەو واقیعە سەخت و دژوارەی تێیكەوتوون، دەرباز ببن و، بێگومانیش:

تەنیا وەحیی خوا بە كەڵكی هەموو ڕۆژگارو شوێنێك دێ و، بەس وەحیی خوای عز وجل دەگونجێ تێكڕای مسوڵمانانی لەسەر كۆوەبن و، مسوڵمانان تەنیا لە سایەی وەحیی دا، جێیان دەبێتەوە،

جگە لە سەرچاوەی زولاڵی وەحیی و شەریعەت، هیچ شتێکی دیکە، ناتوانێ تینووایەتیی هەموو مسوڵمانان بشکێنێ!

بۆیە هەڵسانەوەی مسوڵمانان و چاکبوونەوەی ئۆممەت: بەبێ بووژاندنەوەی ئیسلامی بەرجەستە لە وەحیی خوادا، بە هۆی چاك لێ تێگەیشتنەوەی مسوڵمانان بۆی و، باش تێدا پێگەیشتنەوەی، لە ژیانی تاکیی و خێزانیی و کۆمەڵایەتیی و سیاسییان دا، مەحاڵە و، هەر کەسێك لە جگە لەو ڕێیەوە، بیر لە چاککردنی حاڵی مسوڵمانان بکاتەوە، خەیاڵ پڵاو دەکات و، هیچ بە هیچ ناکات.

٦/ رجب / ١٤٤١ ك

٢٠٢٠/٣/١ ز

کتێبی ١

واقیعی دژواری ئۆممەت

هۆکار و چارەسەر

www.alibapir.com

پێشکەش بێ

بەهەر براوخوشکێکی مسوڵمان کە دڵسۆزانە تێدەکۆشێ:

١ـ سەرەتا خۆی باش لەوەحیی بەرجەستەی خوا لەقورئان وسوننەتدا، تێبگات و بەهۆیەوە پێبگات.

٢ـ پاشان خەڵك و دەوروبەریشی تێبگەیەنێ و پێبگەیەنێ و، بەهاوکاریی براوخوشکانی هاوبڕوای،گۆڕانکاریی ووەچەرخانێك لەوڵاتی دا وەدی بێنێ.

٣ـ تاکو سەرەنجام بەهەوڵ و هیممەتی هەمووﻻیەك، ئۆممەتی پەژموردە ببووژێتەوەو، باری ﻻری ڕاستبێتەوە.

www.alibapir.com

پێشەكی ئەم كتێبە

الحمد لله الصلاة والسلام على رسول الله، محمد وآله المهتدين بهداه، من الصَّحب والأزواج والقرابة والتابعين لهم بإحسان إلى يوم لقاء الله.

بەڕێـــــزان!

حاڵی شپرزو واقیعی سەخت و دژواری ئۆممەتی ئیسلام، لەكەس شێردراوەو پەنهان نیەو، هەرچەندە بارودۆخ و هەل و مەرجی ناسك و هەستیار، لەمێژووی ئیسلام و مسوڵمانان دا زۆر گوزەراون و، گەلێك حاڵەتی سەخت و ناڕەحەت بەسەر ئەهلی ئیسلامدا هاتوون، بەڵام لەهەندێك ڕووەوە: قۆناغی ئێستای ئۆممەت لەناخۆشیی و خراپیی دا، ژمارەی پێوانەیی (الرقم القياسي) شكاندوە، بەتایبەت لە سێ ڕووەوە:

یەكەم: ناتەبایی و پەرتەوازەیی نێوخۆی ئۆممەت، كە چ لەڕووی فیكرییەوەو، چ لەڕووی سیاسییەوە، ئۆممەتی ئیسلام، زۆر خراپ پرژاوەو، مسوڵمانان لەزۆربەی وڵاتەكانیاندا، وەك دەنكەكانی تەسبیحێكی دەزوو پچڕاو، پرژو بڵاوبوونەوەو، لەحاڵێك دا كە خوای بەرزومەزن یەك ناوی لێناون:

﴿ ... هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ﴿٧٨﴾ ﴾ الحج.

مسوڵمانان ئێستا زۆربەیان ئەو تاكە ناوە خواییەیان فەرامۆش كردوەو، بوونە چەندان كۆمەڵ و گرووپی گەورەو گچكەو، خۆیان

لەژێر چەندان ناوونیشان دا دەبیننەوەو، كێشەی گەورەش ئەوەیە كە دەمارگیرییەكی سەخت و خەستیشیان، بۆئەو جوغزوبازنەو ناوونیشانانەیان هەیە، كە هەڵقوڵاوی بیروزەینی خۆیان و، هەل و مەرجەكانی خۆیانن و، خواو پێغەمبەرەكەی (محمد)صلی الله علیه وسلم كەسیان پێیانەوە پابەند (مُلْزَم)نەكردوون.

دووەم: دواكەوتووێتیی ئۆممەت لەڕووی عەقڵیی و فیكریی و زانستییەوە، كە بێگومان ئەو دواكەوتوویە زۆر دەرهاویشتەی خراپی نمایان و بەرجەستەی هەن، لەهەموو بوارەكانی دین و ژینی مسوڵمانان دا.

زەقترین حاڵەتی دواكەوتوویی عەقڵیی و فیكرییش، لەچاك تێنەگەیشتنی مسوڵمانان لەقورئان و ڕێبازی پێغەمبەردا صلی الله علیه وسلم نمایانە، واتە: كتێبی خوێنراوی خوا (كتاب الله المقروء)، هەروەها زەقترین حاڵەتی دواكەوتوویی زانستییش، لە دووریی مسوڵمانان لە باش ئاشنا نەبوونیان بەگەردوون دا، بەرجەستەیە، واتە: كتێبی بینراوی خوا (كتاب الله المنظور).

سێیەم: بێهێزوپێزیی لەڕووی سیاسیی و ئابووریی و ئیداریی و سەربازییەوە، كە ئەمیش هێندە زەق و بەرچاوە، حەوجێی بەرِوونكردنەوەو قسە لەسەركردن ناكات، چونكە وڵاتانی مسوڵماننشین، وەك گۆشتی خێرێ بەسەر زلهێزانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوادا بەشكراون!

ئنجا لەسۆنگەی ئەوەوە كە هەرمسوڵمانێك — بەگوێرەی تواناو بۆ لوانی- لەسەری پێویستە، خەم بخوات لەئایینەكەی و، ئەو ئۆممەتەش، كەلەسەری بنیات نراوە، كە لەو واقیع و حاڵەتە شپرزو دژوارە دەربازیان بكات، ئەگەر تەنانەت بەقسەیەكی هەق و، نزایەكی

خێریش بووە، منیش بەپێویستم زانی لەو بارەوە بدوێم و ئەوەی بەهەق و ڕاست و، بەباش و سوود بەخشی دەزانم، لەوبارەوە بیخەمە ڕوو، هەروەك لە ڕابردووش دا، بەپێی توانام، ئەوەپیشەم بووە، ئیدی سەرەنجام: ئەم کتێبە بەرهەم هات کە لەئەسڵ دا دوو وتار بوون، لەکۆڕێك دا پێشکەش کراون.

لێرەدا بەپێویستی دەزانم، ئاماژە بەڕاستییەکی گرنگ بکەم:

بەڕای بەندە: ڕووباری ئیسلام هەرلەو ڕۆژەوە کە لەسەردەستی موبارەکی پێغەمبەری کۆتایی(محمد)صلی الله علیه وسلم لەسەرچاوەی زوڵاڵی وەحیی خواوە - کە لەقورئان و ڕێبازی پێغەمبەردا خۆی دەنوێنێ- کەوتەڕێ، بەردەوام ئەو ئاوە شیرین و سازگارو زوڵاڵەی وەحیی، لیتەو لاڵ و خشپ و خاڵ و، شتی نامۆی جۆراوجۆری تێکەڵ بووە، کە بەتەواویی: تام و بۆن و دیمەنی شێواندوە، بۆیە لەهەر کات و شوێنێك دا بویسترێ: گۆڕانکاریی و پاکسازیی و چاکسازیی لەژیانی مسوڵمانان دا بکرێ، لەهەردووك بواری دینداریی و دنیاداریی دا، پێویستە دەستپێك بریتی بێ لە: گەڕانەوە، بۆسەرچاوەی سازگارو زوڵاڵی وەحیی و پەیامی خوا سبحانەوتعالی.

هەڵبەتە سەرجەم ئەو مەزهەب و ڕێبازو قوتابخانە، فیقهیی و پەروەردەیی و فیکریی و عەقیدەییانەی، لەلایەن زاناو پێشەوایانەوەش، بەرهەم هێنراون، بەئەندازەی خزمەتیان بەمسوڵمانان و، لەمەحەکی نەقڵ و عەقڵ دەرچوونیان، جێی ڕێزو حورمەتن و، خاوەنەکانیان، بەئەندازەی ئیخلاص و پێکان (إصابة)یان، پاداشتیان لەلای خوای

میهرەبان و بەخشەرهەیەو، ئێمەش سوپاسیان دەکەین و، دوعای خێریان بۆدەکەین، بەڵام:

هەقی ڕەها (الحق المطلق)تەنیا لەوەحیی خوا دایە: ﴿ وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ﴿٢٩﴾ ﴾ الكهف

هەروەها تەنیا پێغەمبەری خوا (محمد)صلی الله علیه وسلم لەهەڵەو پەڵە پارێزراو (معصوم)ە، بۆیە: دەمارگیریی (تَعَصُّب)و تەسلیم بوونی ڕەها، بۆهەر مەزهەب و ڕێبازو قوتابخانەو ئیجتیهادو بۆچوون و ڕایەك و، لەجێی وەحیی خوا دانانی و، کردنی بە جێگرەوە (بدیل)و ئەلتەرناتیڤی، هەڵەیەکی کوشندەیەو، ماك و سەرچاوەی زۆربەی لادان (إنحراف)ەکانە، لەڕێبازی شەریعەت، کە بەداخەوە ئەو حاڵەتی دۆگمایی و داخراویی و دەمارگیریی (جمود وإنغلاق و تَعَصُّب)ە، لەهەرسێك ڕەوتی: شیعەگەرایی[1] و، سۆفییگەریی[2] و، ٤٠

---

(١) شیعەگەریی (تشیُّع) لەڕیشەدا جووڵانەوەیەك بوو، وەك لایەنگریی (علي بن أبي طالب) خوا لێی ڕازی بێ و، دواتر لەسەرکردنەوەی خزمان و بنەماڵە (أهل البیت)ی پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم بەتایبەت (علي)و کوڕو نەوەکانی، لەبەرانبەر ئومەوییەکان و عەبباسییەکان دا، کە ستەمی زۆریان لێ دەکردن، بەڵام دوایی دەستی پیسی کەوتە نێوو بەلاڕێدا برا، بەتایبەت دوای ئەوەی پەڕیەوە بۆوڵاتی فارس.

لەکتێبی سێیەمی مەوسووعەی: (بیرکردنەوەی ئیسلامیی لەنێوان وەحیی و واقیع)دا، بەناوونیشانی: (تەوژمە فیکرییەکانی مێژووی مسوڵمانان) بەدرێژی باسی شیعەگەریی و گرووپەکانی و بیروڕایەکانیمان کردوە.

(٢) سۆفیگەریی(تصوُّف) لەئەسڵ دا، هەوڵێکی ژمارەیەك لەزانایان بووە، لەکاردانەوەی ڕۆچوونی کۆمەڵگا بەگشتی و، بەتایبەت حوکمڕانان، بەژیانی ماددیی و ڕابواردنی ناشەرعیی دا، بۆگێڕانەوەی کۆمەڵگا بەرەو لایەنی

سەلەفییگەریی وەهھابیی[1] (السّلفیة : الوهابیة)دا، زۆرترین پشك و بەشی هەیە!

مەعنەویی و ڕووحیی و، وەدەستهێنانی تەزکییەی نەفس وتەقوا، بەڵام دوایی پاش سەرهەڵدانی ڕێبازەکانی سۆفیگەریی(طرق التصوُّف) لەزۆر لەوڵاتانی مسوڵمانان دا، کەم و زۆر لادان و هەڵەوپەڵەی تێکەوت و، هەندێك جاریش کەسانێکی ساختەو بەرژەوەندیی دنیایی خواز، خۆیان تێخزاندو، زیانی زۆریان بەناووشۆرەت و سومعەی گەیاندو، لەبەرچاوی خەڵکێکی زۆریان بێزراندو، لە ئامانجی بنەڕەتیی خۆی دووریان خستەوە.

لە کتێبی سێیەمی: (مەوسووعەی بیرکردنەوەی ئیسلامیی...)دا بەناوونیشانی: (تەوژمە فیکرییەکانی مێژووی مسوڵمانان)، هەروەها لەکتێبی پێنجەمی دا، بەناوونیشانی: (چەند پرسێکی هەنووکەیی جۆراوجۆر)تا ڕاددەیەکی باش باسی: تەزکیەی نەفس و ڕێبازەکانی تەصەووفمان کردووە، هەوڵمان داوە: هەق و ناهەق، لەیەك هەڵاوێرین و جیایان بکەینەوە

(١) سەلەفییگەریی وەهھابیی (السّلفیة الوهابیة) جیایە لە ڕەوتی: شوێنکەوتنی پێشینی چاك (إتباع السَّلَف الصالح)، کە ئەوە: خاڵی هاوبەشی نێوان سەرجەم مسوڵمانانەو، تایبەت نیە بەچەند کۆمەڵ و گرووپێکەوە، کە ئەو ناوونیشانە بۆخۆیان بەکاردێنن، مەبەست لە: سەلەفییگەریی وەهھابیی (السّلفیة الوهابیة) ئەو تەوژمەیە کە دەمارگیرانەو داخراوانە، ئەو ناوونیشانە بەناهەق بۆیان بەکاردێنن و، دەیانەوێ قۆرخی بکەن بۆخۆیان و، سەرەنجام خۆیان لە جەماوەری مسوڵمانان دادەبڕن و، بەهۆی ئەو ناو لەخۆنانەشیانەوە، گیرۆدەی نەخۆشیی خۆپەسەندیی و، خۆبەسەر خەڵکدا هەڵکێشان و، موزایەدەی جۆراوجۆر دەبن.

لەهەرکام لە کتێبی سێیەم و پێنجەمی: (مەوسووعەی بیرکردنەوەی ئیسلامیی لەنێوان وەحیی و واقیع دا)بەناوەکانی: (تەوژمە فیکرییەکانی مێژووی مسوڵمانان) و (چەند پرسێکی هەنووکەیی جۆراوجۆر)دا، تاڕاددەیەك باسی هەرکام لە ڕەوتی: شوێنکەوتنی پێشینی چاك و، تەوژمی سەلەفییگەریی وەهھابیی کراوە، لەکتێبی دووەمی مەوسووعەی ناوبراویشدا، بەناوونیشانی: (هێڵە گشتییەکانی جەماوەری مسوڵمانان) باسی هەڵەو ئیشکالەکانی ناوی (سەلەفیی) لەخۆنان، کراوە.

هەرچەندە ئینساف و دادگەریی خوازیاری ئەوەیە كە بۆ هەڵسەنگاندن (تقییم)ی هەركەسێك لە مسوڵمانان، سەرنجی خودی خۆی بدرێ و، بەهۆی ناوونیشانی طائیفەو مەزهەب و مەشرەب و حیزبەكەیەوە، نە ستەمی بۆ بكرێ و، نە ستەمیشی لێبكرێ و، بێگومان هەم لەنێو ئەوانەدا، كە بە ئەهلی طەریقەت و تەصەووف ناسراون و، هەم لەنێو ئەوانەشدا كە ناوونیشانی سەلەفیی، یان (وهابي)یان لەسەر بووە، كەسانی دیندارو ساغ و ڕاست زۆر بوون، كە خزمەتی گەورەو بەرچاویان بە ئیسلام و مسوڵمانان كردوەو، ئێمەش شانازییان پێوەدەكەین و، دوعای خێریان بۆ دەكەین، بەڵام كەسانێكی زۆریش لەژێر ئەو ناوونیشانانەدا — هەروەها لەژێر ناوونیشانی دیكەشدا— وەك زۆرێك لە لایەن و جم و جۆڵە ئیسلامییەكان - گیرۆدەی دەردی دەمارگیریی و خۆپەسندیی و داخراویی بوون.

هەڵبەتە چاكەكانی نێو هەر كۆمەڵ و گرووپێك، چاكن و، خراپەكانیشیان خراپن.

كۆتایی ئەم (پێشەكی)یەش بەچەند قسەیەكی زانای ناودار (ابن عثیمین) خوا لێی خۆشبێ دێنم: كە لە وەڵامی پرسیاری: سەلەفییەت چییە (ما السلفية؟)دا گوتوویەتی: (السلفيّة هي اتباع منهج النبي صلى الله عليه وسلم وأصحابه، لأنهم سَلَفُنا تقدّموا علينا، فاتِّباعهم هو السلفيّة، وأما آتّخاذ السلفيّة كمنهج خاص ينفرد به الإنسانُ، ويضلِّلُ مَنْ خالفهم من المسلمين ولو كانوا على حقٍّ، فلا شكَّ أَن هذا خلاف السلفية .... فالسلفيّة بمعنى أَن تكون حزباً خاصّاً، له مُميِّزاته، ويُضَلِّلُ أَفرادُهُ مَن سِواهم، فهؤلاء ليسوا من السلفيية في شيء)[1].

---

(١)(-) منهج الأئمة في التعامل مع المخالف، سراج الدين اليماني، ٢٦٥،٢٦٦.

واتە: سەلەفییەت[1] شوێنكەوتنی ڕێبازی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) و هاوەڵانیەتی، چونكە ئەوان پێشینمان بوون و پێشمان كەوتوون، بۆیە شوێنكەوتنیان، سەلەفییەتە، بەڵام ئەوە كە مرۆڤ سەلەفیی بوون بكاتە بەرنامەیەكی تایبەتی خۆی و مسوڵمانانی جیا لەخۆی بەگومڕا دابنێ، هەرچەندە لەسەر هەقیش بن! ئەوە بێگومان پێچەوانەی سەلەفییەتە...

چونكە سەلەفییەت بەو واتایە كە حیزب و كۆمەڵێكی تایبەت پێك بهێنی، كە چەند تایبەتمەندییەكی سەربەخۆی هەبن و، تاكەكانی خەڵكی دیكەی جیا لەخۆیان، بە گومڕا دابنێن، ئەوانە هیچ پەیوەندییان بەسەلەفییەتەوە نیە.

خوا بە لوطف و كەڕەمی بێ سنووری، هاوكارو هیداتدەرمان بێ، بۆزاڵبوونمان بەسەر ئارەزووەكانی نەفسمان و، كۆسپ و پەرچەكانی ڕێی گەڕانەوەمان دا، بەرەو سەرچاوەی زوڵاڵی وەحیی خوا، لەهەردووك بواری تێگەیشتن و پێگەیشتن، یان: زانین و توانین، یان: حاڵیبوون و لەخۆداكردنە حاڵ دا.

٦/ رجب / ١٤٤١ك

٢٠٢٠/٣/١ز

----

(١) (٥) كەواتە: ئەسڵ شوێنكەوتنی پێشینی چاك (السلف الصّالح)ە بە كردەوە نەك، بە ناولەخۆنان و شیعاری بێ كردار، بەو پێیەش بێ، زۆر (سەلەفیی ناو) لەسەلەفییەت دەشۆرێن!

ڕێ خۆشكردن

خوێنەری سەنگین و شیرین!

ئەم كتێبەی بەردەستت، لەئەسڵ دا كۆی دوو وتار (محاضرة)ی بەندە بوو، كە لە ئێوارەی ڕۆژی: (٢٠١٩/٢/١)زدا لە كۆڕێك دا[١] لە شاری ڕانیە، پێشكەش كراون، بەناوونیشانی: (واقیعی دژواری ئۆممەت: هۆكارو چارەسەر)، دەشتوانن لەكەناڵی تایبەتی خۆم لە یوتیوب، بەو بارکۆدە بینەری هەردوو وتارەكە ببن:

پاش تایپ كرانیان[٢] و، دووسێ جار چاو پێداخشاندنەوەی وردی خۆم، بەمجۆرەیان لێهاتوە.

شایانی باسیشە: بابەتەكە بەهەرسێك تەوەرەكەیەوە، وەك خۆی هێڵراوەتەوە، جگە لەچەند وردە دەستكارییەك، كە شێوازی نووسین دەیانخوازێ، بەڵام چەند وردە بڕگەیەكیشم لەهەندێك شوێن دا زیاد كردوون، كە كەمیی كات، لەكاتی وتارەكان دا، ڕێگربووە لە خستنەڕوویان.

ئەمەش ناوونیشانەكانی باسەكانی ئەم كتێبە:

---

(١) كە لەلایەن ڕێكخراوی: (ئاراستەی دروست بۆ هزری هاوسەنگ)ەوە سازكرابوو، خوا پاداشتیان بداتەوەو زۆر سوپاسیان دەكەم.

(٢) لەلایەن كاك (شوان)ی كوڕمەوە، خوا پاداشتی بداتەوەو صاڵحتری بكات.

دەستپێك: بەرچاوڕوونیی

تەوەری یەكەم: واقیعی دژواری ئۆممەت

تەوەری دووەم: هۆكار

١ـ نەشارەزایی و دواكەوتوویی عەقڵیی و زانستیی.
٢ـ پەرتەوازەیی و دووبەرەكیی.
٣ـ هەژاریی و نەداریی و، قڕیی و پڕیی و چینایەتیی.
٤ـ بێدەسەڵاتیی و وابەستەیی.
٥ـ ستەمكاریی و خۆسەپاندن.

بەرجەستەبوونی دووركەوتنەوە لەوەحیی، لە حەوت دەرهاویشتەی سەرەكیی دا.

تەوەری سێیەم: چارەسەر

هەنگاوی یەكەم: خوێندنەوەی ڕاست و دروستی واقیع.

هەنگاوی دووەم: قەناعەت هەبوون بەگۆڕانگاریی و، هەبوونی ئیرادەی گۆڕانكاریی و پاكسازیی و چاكسازیی.

هەنگاوی سێیەم: گەڕانەوەی بۆ وەحیی خوا سبحانەوتعالی.

هەنگاوی چوارەم: قورئان كردنە پێوەرو تەرازووی گرنگییدان بەمەسەلەكان.

هەنگاوی پێنجەم: بیركردنەوەو بەكارهێنانی عەقڵ و هەستەوەرەكان، لەتێفكرین و سەرنجدانی هەردووك كتێبی خوێندراوو بینراوی خوادا.

هەنگاوی شەشەم: ژیان لەواقیع دا، نەك لەمێژوودا.

هەنگاوی حەوتەم: هاوسەنگ بوون و، خۆپاراستن لە تێپەڕاندن و بەزایەدان.

هیواشم وایە ئەم بەرهەمە کەلێنێکی باش بگرێت، لەبەرچاو ڕوونکردنەوەی بەشێکی زۆری مسوڵمانان دا، لەبارەی واقیع و حاڵی سەخت و دژواری ئۆممەت و، هۆکارەکانی پەیدابوونی ئەو واقیع و حاڵەتە نەویستراوەو، چۆنیەتی و هەنگاوەکانی گۆڕین و چارەسەرکردنیەوە.

هەروەها مایەی بەرچاو ڕوونیی و، ڕەواندنەوەی تەم و مژی گومان و دوودڵیی کەسانێکیش بێ، کە لە سۆنگەی نەشارەزاییانەوە، لە ئیسلامی بەرجەستە لە قورئان و ڕێبازی پێغەمبەری خاتەم (محمد)صلى الله عليه وسلم دا، حاڵی شپرزو شێواوی مسوڵمانان و ئۆممەت، دەکەنە بەڵگەی ناتەواویی ئایین و بەرنامەی کامڵ و تێرو تەواوی خوا (ئیسلام)!!

چونکە هەرکەسێك شارەزای قورئان و سوننەت بێ، دڵنیا دەبێ: کە هۆکاری بارودۆخی خراپ و شێواوی ئۆممەت: دوورییانە لە وەحیی و پەیامی خوای بەرزومەزنەوەو، تێدەگات کە: لەزۆربەی شتان دا، ئەوەی خواو پێغەمبەرەکەی (محمد) صلى الله عليه وسلم بەمسوڵمانانیان فەرمووە، فەرامۆشیان کردوە، بگرە بەپێچەوانەوە ش ڕەفتاریان کردوە!

دەستپێك: بەرچاورِوونیی

بێگومان ئێمە چ وەك نەتەوەی کورد بە گشتی، لەم باشووری کوردستانەدا، هەروەها لە باکووری و، لە رِۆژهەڵاتی و، لە رِۆژئاوای، چ وەك ئەو نەتەوانەی کە بە هەموویان ئۆممەتی ئیسلام پێکدێنن، ئۆممەتی پێغەمبەری کۆتایی موحەممەد (صلی الله علیه وسلم)، لەسەرمان پێویست کراوە کە پابەند بین بە ئیسلامەوە، بۆ ئەوەی ناوی ئۆممەتی ئیسلام و ناوی مسوڵمانمان شایستە بێت، چونکە مسوڵمان کەسێکە بۆ خوا ملکەچە، بە هۆی پابەندیی بە ئایین و بەرنامەکەیەوە کە ئیسلامە، لە رِاستییدا کەسێك ملکەچ نەبێ بۆ خوا و، پابەند نەبێ بە ئایین و بەرنامەکەیەوە، شایستەی ناوی مسوڵمانەتیی نیە، هەموو مسوڵمانێکیش لەسەری پێویستە لە زاتی خۆیدا، هەروەها بەکۆشیان: هەمیشە هەڵوەستە بکەن و خۆیان لەگەڵ ئیسلامدا پێوانە بکەن، بۆ ئەوەی بزانن لە کوێی ئیسلامن و ئەوەی کە ئیسلام فەرمانی پێ کردوە لە هەموو بوارەکاندا، چ وەك بووںناسیی، چ وەك ئیمان و عەقیدە، چ وەك پەرستشەکان، چ وەك رِەوشت و ئاکارەکان، چ وەك لایەنی سیاسیی و بەرِێوەبردنی کۆمەڵگا و، چ لایەنی کۆمەڵایەتیی، چ لایەنی جەنگ و ئاشتیی و پەیوەندییەکان، دەبێت تەماشای خۆیان بکەن و بزانن لە کوێی ئیسلامەتیین؟ چونکە بەشەر ئەگەر هەر عەقڵی موجەرِرِەد بووایە، وەك فریشتەکان دەبوو، کە فریشتە خوای پەروەردگار وای خوڵقاندوون: بێ فەرمانیی خوا ناکەن و، غەریزە و نەفس و ئارەزووەکان کاریگەرییان لەسەریان نیە، بەڵکو تەنیا بەو ئیمان و خواناسیی (معرفة الله)یە کە خوا لەسەری رِسکاندوون، بەرِێوە دەچن:

﴿ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ ﴾ التحريم.

بەڵام ئێمەی مرۆڤ، خوا وای دروست كردووین: دەتوانین بەرز بینەوەو، دەشتوانین داپەڕینە خوارێ، دەتوانین بگەینە (أعلى علیین) و دەشتوانین بچینەوە (أَسْفَلَ سَٰفِلِينَ)، وەك خوای پەروەردگار لە سووڕەتی (التین) دا دەفەرمویٚ:

﴿ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِىٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَٰهُ أَسْفَلَ سَٰفِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ ﴾ التین.

واتە: بەدڵنیاییی مرۆڤمان لە باشترین شێوەدا (لەڕووی ماددیی و مەعنەوییەوە) دروست كردوە، دوایی (بەهۆی لەبیركردنی خوای خاوەنی و، ئامانج و حیكمەتی وەدیهێنرانییەوە) گێڕامانەوە بۆ پلەی ژێری ژێرەوە. بێجگە لەوانەی بڕوایان هێناوەو، چاكەكان ئەنجام دەدەن، ئەوانە پاداشتێكی نەبڕاوەیان هەیە.

بەڕێـــــزان!

ئەم ئۆممەتی كۆتاییە، ئۆممەتی پێغەمبەری كۆتایی {محمد} (صلى الله علیه وسلم) ئەگەر تەماشای قورئان بكەین، خوا لە سووڕەتی (آل عمران)دا، ئاوای پێناسە دەكا، دەفەرمویٚ:

﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ [1] أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۗ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ ﴾ آل عمران.

---

(١)- بڕوانە:مفردات ألفاظ القرآن الكريم،راغب الأصفهاني،ص٨٦.

وشەی (أمة) واتە: كۆمەڵ، كۆمەڵە خەڵكێك، كە لەسەر شتێك كۆبوونەوە،وەك: یەك ئاین، یەك كات، یان یەك شوێن....، خوا دەفەرمویَ: ئێوە باشترین كۆمەڵن كە بۆ مرۆڤایەتیی ڕەخسێندراون، (لەبەر چی مسوڵمانان باشترین كۆمەڵە خەڵكن؟) چونكە فەرمان بە هەر چی شتی پەسندە دەكەن و، ڕێگریی لە هەرچی نا پەسندە دەكەن و، بڕواش بە خوا دێنن.

كەواتە: چاكتربوونی ئۆممەتی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) لە گۆترە نیە، هەر لەبەر ئەوەنیە كە پێیان دەگوترێ: مسوڵمان و، تەنیا هەر لەبەر ئەوە نیە كە دەڵێن: ئێمە كۆمەڵی موحەممەد (صلى الله عليه وسلم)ین، سەروەرو كۆتایی پێغەمبەران.

ئنجا بەڕێزان! زۆرجار ئەوە مرۆڤ بە هەڵەدا دەبات، بۆیە خوای زاناو شارەزا لە سوورەتی (النساء)دا، ئەو وەهمە دەپووچێنێتەوە، كە هەم ئەهلی ئیسلام پێیەوە گرفتار دەبن و، هەم خاوەن كتێبە پێشووەكانیش، كاتی خۆی و ئێستاش پێیەوە گرفتارن، دەفەرموێ:

﴿ لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ ۗ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ ﴾ النساء.

واتە: بە خۆزگە خواستن و لاف لێدانی ئێوەو خاوەن كتێبەكان نیە: هەر كەسێك خراپە بكات، سزای دەدرێتەوە و، جگە لە خواش هیچ هاوكار و پشتیوانێكی چنگ ناكەوێ و، هەر كەسێك ئەهلی ئیمان

بێ، لە نێر و مێ و، کردەوەی باش بکەن، بە پێی ئیمان و کردەوە باشەکانییان، پاداشتیان دەدرێتەوە و تۆزقاڵێکیش ستەمیان لێ ناکرێ.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم دوو ئایەتەش ئەوە بوو، کە مسوڵمانەکان دەیانگوت: ئێمە لە هەمووان چاکترین، جوولەکەکان دەیانگوت: ئێمە باشترین ئۆممەتین، نەصرانییەکانیش دەیانگوت: نەخێر ئێمە باشترین ئۆممەتین، تەفسیرەکان لە هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتەدا دەڵێن: خوای پەروەردگار بەو بۆنەیەوە، ئەم دوو ئایەتەی دابەزاندنە سەر پێغەمبەر موحەممەد (صلی الله علیه وسلم) [1].

ئنجا ئەوە تەنیا مسوڵمانان نین بە گشتی، کە زۆرجاران بە ناوی مسوڵمانەتیی هەڵدەخەڵەتێن، زۆر کەس کە ناوی مسوڵمانە پێی وایە لە خەڵکی دیکە چاکترە!

تۆ مسوڵمانی؟ بەڵێ! لەسەر ئیسلام حیسابی؟ بەڵێ! لەسەر پێغەمبەری کۆتایی حیسابی؟ بەڵێ! کەواتە: تۆ لە جوولەکە و نەصرانییەکان باشتری، لە مەجووسیی و بتپەرست و مولحیدان چاکتری!!، ئایا ئەوە ڕاستە؟! بە دڵنیاییەوە نەخێر! چونکە کاتێك مسوڵمان لە غەیری خۆی چاکترە، کە بە کردەوەو لە ناخەوەو، بەڕاستیی مسوڵمان بێ! نەك هەر ناوی مسوڵمان بێ، دەبێ بە نێوەڕۆك مسوڵمان بێ.

واتە: نەخێر! نە مسوڵمان لەبەر ئەوەی ناوی مسوڵمانە، لە خەڵکی دیکە چاکترە، نە جوولەکە لەبەر ئەوەی ناوی یەهوود بووەو،

---

(١)() المصباح المنیر في تهذیب تفسیر ابن کثیر، ص٣٢٦، و زاد المسیر في علم التفسیر لابن الجوزي، ص ٣٢٨، ٣٢٩.

نە نەصرانیی لەبەر ناویان چاکتر بوونە. کەس لەبەر ناوی، لەوی دیکە چاکتر نیەو، کەسیش لەبەر ناوەکەی، خراپ نابێ، بەڵکو ئینسان بە کردەوە و نێوەڕۆك چاك دەبێ، یان خراپ دەبێ.

لە سوورەتی (البقرة)ش دا خوای پەروەردگار ئاوا پێناسەی ئۆممەتی پێغەمبەر (محمد) (صلى الله عليه وسلم) دەکا، دەفەرموێ:

﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ﴾ البقرة، ١٤٣.

واتە ئاوا بەو شێوەیە، {بەو شێوەیە کە باس کرا لە ئایەتەکانی پێشوودا}، ئێوەمان کردوە بە باشترین کۆمەڵ.

(وسط) واتە: ڕێك وهاوسەنگ (عَدْل)، وەك لە فەرمایشتی صەحیحی پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) هاتوە[1]، کە (وَسَطْ) واتە: هاوسەنگ، هەڵبەتە (وسط) لە ڕووی زمانەوانییەوە واتە: نێوەڕاست، ئنجا لەبەر ئەوەی زۆربەی جار وایە: ئەملا و ئەولای هەر شتێك خراپن و، نێوەڕاستەکەی باشە، بۆ وێنە:

١- (سەخاوەت و نانبدەیی و بەرچاوتێریی) لە نێوان دوو سیفەتی خراپ دایە، کە بریتین لە: (چەنگ قووچاندن و نەبەخشین و چرووکیی و ڕژدیی) و (دەستبڵاویی و ماڵی خۆ بەهەدەردان)، کە هەردووك لایان خراپن، بەڵام سەخاوەت ئەوەیە: نە دەست نووقاو بێ، نە دەست بڵاو بێ، وا بێ کە لە شوێنی خۆیدا ببەخشێ.

---

(١) الوَسَط: العَدْل، رواه احمد برقم: ١١٢٨٩، وقال شعيب الأرنؤوط: إسناده صحيح على شرط الشيخين.

٢- هەروەها (ئازایەتیی) دەکەوێتە نێوان (ترسنۆکیی) کە سیفەتێکی خراپەو، خۆپێدادانی بێ حیساب کردن (تهوُّر) کە ئەویش هەر خراپە، ئازایەتیی ئەوەیە کە لە شوێنێکدا کە پێویست بکات، بچیە پێش و، کە پێویست نەکات، خۆت پەنهان بکەی و نەچیە پێش.

هەروەها بەم شێوەیە دەتوانین زۆر لە سیفەتەکان باس بکەین، کە ئەملاولایان سیفەتی خراپ و، نێوەڕاستەکەیان باشە، ئنجا ئایا ئۆممەتی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) بۆچی کراوە بە باشترین کۆمەڵ، بۆچی باشترین کۆمەڵە؟ خوا دەفەرموێ:

﴿ لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ﴾ البقرة، ١٤٣.

تاکو چاودێربن بەسەر مرۆڤایەتییەوە.

وشەی (النَّاس) لە قورئاندا واتە: مرۆڤایەتیی و خەڵك بە گشتی، کەواتە ئۆممەتی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) وەك چۆن مولزەم کراوە کە لە زاتی خۆیدا مسوڵمانەتیی بکات و، لە وڵاتی خۆیدا مسوڵمانەتیی بەڕێوەبەرێ، وێڕای ئەوەش: پابەندکراوەو لەسەری پێویست کراوە، کە چاودێربێ بەسەر مرۆڤایەتییشەوە.

وشەی (شهداء)یش کە کۆی (شهید) یان (شاهد)ە، هەم بە مانای چاودێر دێ، هەم بە مانای گەواهییدەر (شایەدیی دەر) دێ، ئۆممەتی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) دەبێ هێندە چاك بێ، چاودێر بێ بەسەر مرۆڤایەتییەوەو، ئەگەر لە شوێنێك خەڵکێك لایدا، خراپەی کرد و زوڵمی کرد، ڕاستی بکاتەوە.

یاخود پێویستە بەڵگە بێت بەسەر مرۆڤایەتییەوە، کە ئایینی خوا، دوا نوسخەی هیدایەتی خوا، کە بە پێغەمبەری کۆتایی موحەممەد

دا (صلی الله علیه وسلم) نێردراوە، باشترین ئایین و بەرنامەیە، ئۆممەتی پێغەمبەر دەبێ هێندە ڕاست و چاك بێ، بەڵگەی ڕاستیی و تەواویی ئایین و بەرنامەی خوا بێت بۆ مرۆڤایەتیی.

بۆیەش ئەوەم کردە دەستپێك، تاکو بزانین و دڵنیابین: کاتێك سەرنجی واقیعی دژواری ئۆممەتی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەدەین، ئەو بارودۆخە ناهەموار و نالەبار و پڕکێشە و دەرد و ئاشووبە، کە تێیدایە، ئەو واقیعە دژوارەی ئۆممەت، لەگەڵ ئەوەدا، کە خوا بۆی داناوە، زۆر لێك دوورن، ئۆممەت دەبێ باشترین کۆمەڵ بێت لەسەر زەوی و، دەبێت بەڵگەی ڕاستیی ئایین و بەرنامەی خوا بێت بۆ مرۆڤایەتیی و، دەبێت چاودێر بێ بەسەر مرۆڤایەتییەوەو، ئەگەر لایدا، ڕاستی بکاتەوە، کەچی ئێستا واقیعەکەی زۆر پێچەوانەی ئەوەیە!

تەوەری یەکەم

واقیعی دژواری ئۆممەت

www.alibapir.com

www.alibapir.com

بەڕێـــزان!

کاتێك سەرنجی واقیعی ئێستای ئۆممەت (ئۆممەتی ئیسلام) دەدەین، زۆر شت دەبینین، وەك هەڵەوپەڵە، بگرە لادان و تاوان، بەڵام من پێنج دیمەنم هێناون، کە زۆر نمایان و بەرجەستەن:

یەکەم: نەشارەزایی و دواکەوتوویی

یەکێك لە زانایانی هاوچەرخ گوتوویەتی: (أمة إقرأ! لا تقرأ) {ئۆممەتی: بخوێنە، ناخوێنێتەوە}، ئەمە زەقترین و نمایانترین حاڵەتی نەخۆشییە لە ئۆممەتی پێغەمبەر (محمد)دا (صلی الله علیه وسلم) کە نەخوێندەوار و نەشارەزان، بە بەراورد لەگەڵ خەڵکی دیکەدا، هەڵبەتە بە گشتی قسە دەکەین و هاوکۆ (فُعَدَّل) لەبەرچاو دەگرین.

دووەم: پەرتەوازەیی و دووبەرەکیی

لە حاڵێکدا - وەك دوایی باسی دەکەین- ئۆممەت لەسەری پێوست کراوە کە یەك ڕیز بێ، یەك دەنگ بێ، یەك ڕەنگ بێ، یەك سەنگ بێ، کەچی زۆربەی مسوڵمانان لەسەر ئاستی تاکەکان و حیزب و ڕێکخراوەکان و دەوڵەت و قەوارە سیاسییەکان، هەر کەسە لە ئاوازێك دەخوێنێ و، وەك پێشینان گوتوویانە: کەس لە مەڕی کەس ناخێوێ و، کەس بە ڕبەی کەس ناپێوێ و، هەر کەسە بە شیو و دۆڵێکدا دەڕوا! مسوڵمانان لەم ڕۆژگارەدا، هەزار و یەك ڕەنگ و دەنگ و، هەزار و یەك ناو و عینوانیان هەن.

سێیەم: هەژاریی ونەداریی و، قڕیی و پڕیی و چینایەتیی

لە لایەکەوە بەشێکی زۆری ئۆممەت لە تێکڕای وڵاتان مسوڵمانانیش دا هەژار و نەدارە، کەچی هەندێکیش زۆر لەسەریانەوە ڕژاوە! واتە هەم حاڵەتی قڕیی هەیە کە زۆرینەکەیە، هەم حاڵەتی پڕیی هەیە کە کەمینەیەو، چینایەتییەکی زۆر خراپ هەیە، لە جیهانی ئیسلامیی دا.

چوارەم: بێ دەسەڵاتیی و وابەستەیی

ئایا ئێستا کام لە دەوڵەتانی ئیسلامیی توانایەکی وای هەیە: بتوانێ بەرگریی لە خۆی بکات، چ جای بەرگریی لە چەوساوانی دنیا بکات! ئۆممەتی پێغەمبەر صەڵات و سەلامی خوای لێبێ، ئەرکی سەر شانیەتی کە بەرگریی بکات لە هەر چەوساوەیەك لە هەر گۆشە و کەنارێکی دنیادا بێت، بە دەقی ئایەت، وەك خوای دادگەر لە سوورەتی (النساء)دا دەفەرموێ:

﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾﴾ النساء، ٧٥.

ئەم تەعبیرە: (وما لكم) واتە ئێوە چیتانە؟! ئەوە پێی دەگوترێ: {پرسیارکردنی نکوڵیلێکەرانە- الإستفهام الإنكاري}.

واتە: ئەوە چیتانە؟! بۆچی لە پێناوی خوادا و لە پێناوی چەوسێنراوانێکدا ناجەنگن، لە پیاوان و ئافرەتان و منداڵان کە دەڵێن:

پەروەردگارمان! لەم وڵات و ئاوەدانییە کە خەڵکەکەی ستەمکارە، دەربازمانبکەو، لەلایەن خۆتەوە سەرپەرشتیار و دۆست و هاوکارێکمان بۆ بڕەخسێنە.

خوا گلەیی دەکات لە ئۆممەتی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) کە بۆچی لە پێناوی چەوساواندا خەبات ناکەن، کە ڕزگاریان بکەن و دەربازیان بکەن؟! کەچی ئێستا مسوڵمانان هەموویان بۆخۆیان چەوساوەن و، نەك بەڕەی خەڵکیان پێ لە ئاوێ دەرنایە، بەڵکو بەڕەی خۆشیان کەوتۆتە ئاوێ! ئنجا سەرنج بدەن! ئەوەی کە خوا لە ئێمەی ویستوە چۆنەو، ئەوەی ئێمە پێوەی گرفتارین چۆنە!!

پێنجەم: ستەمکاریی و خۆ سەپاندان

ئێستا زوڵم و ستەمێکی زۆر هەیە لە نێو ئۆممەتی ئیسلامدا، لە لایەن حوکمڕانانەوەو، لەلایەن دەوڵەمەندەکانەوە، واتە: ئەوانەی کە دەستڕۆیشتوون، کە بە پارەی حەڕام و بە دەسەڵاتی ساختە و نا شەرعیی، خۆیان بەسەر خەڵك و وڵات (عباد وبلاد) دا سەپاندووەو، خێروبێرێك کە خوا بۆ هەموو مرۆڤەکانی ڕەخساندوە، بەبێ جیاوازیی، وەك فەرموویەتی:

﴿ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ﴾ البقرة-٢٩.

واتە: ئەو (خوا) ئەو کەسەیە کە هەرچی لە زەویدایە بۆ هەمووتانی دروستکردوە.

ئەوان بۆ خۆیان و دەوروبەریان، لە حیزب و خزم و خەڵکی وابەستەو دابەستە، قۆرخیان کردوە!

بەڕێـــــزان!

ئەمە واقیعەکەیەو، ویستم دیمەنێکتان بخەمە بەرچاو: کە {واقیعی دژواری ئۆممەت} یانی چی؟ هەڵبەتە من تەنیا لە پێنج بواردا ئەمەم خستە ڕوو، ئەگەرنا دەتوانین سەدان بوار بژمێرین، بەڵام پێم وایە ئەم پێنجە سەرەکییەکانیان.

تەوەری دووەم

هـۆكـار

www.alibapir.com

Ali Bapir
Ali Bapir
Ali Bapir

بەڕێـــــزان!

بە بۆچوون و تێگەیشتنی من: هەموو هۆكارەكان -هۆكارەكانی واقیعی خراپ و سەخت و دژواری ئۆممەت- دێنەوە نێو یەك هۆكار، ئەویش بریتیە لە دووركەوتنەوە لە وەحیی و پەیامی خوای پەروەردگار، وەحیی و پەیامی خواش، لە قورئان و سوننەتدا بەرجەستەیە، ئنجا ئەمە هەویرێكە ئاوی زۆر دەوێ، كە: چۆن ئۆممەتی ئیسلام لە ئەنجامی دووركەوتنەوەدا لە وەحیی و پەیامی خوا و، لە قورئان و سوننەت، ئەو هەموو نەهامەتیی و ناهەموارییانەی بەسەر هاتوون؟ بەڵام هەوڵ دەدەم: گوشراوی شتەكان و خوڵاسەكەیان و ڕووحەكەیان لە پێنج هۆكاری بنەڕەتیی دا، بخەمە ڕوو.

هۆكاری یەكەم: نەشارەزایی و دواكەوتوویی فیكریی و زانستیی:

بەڕێـــــزان!

یەكەمین حاڵەتی نەخۆشیی و ناخۆش لە ئۆممەتدا، بریتیە لە نەشارەزایی و دواكەوتوویی، نەشارەزایی و دواكەوتوویی لە: ڕووی زانستیی و فیكرییەوە، زیاتر مەبەستم ئەوەیە، چونكە مرۆڤ كە ئەهلی عیلم نەبوو و، عەقڵەكەی خۆی باش بەكار نەهێنا و، لە ڕووی فیكرییەوە دواكەوتوو بوو، لە هەموو ڕوویەكی دیكەشەوە، دواكەوتوو دەبێت، جیاوازیی نێوان مرۆڤ و ئاژەڵ چییە؟ بێگومان عەقڵە، ئنجا كاتێك مرۆڤ عەقڵی خۆی بەكار نەهێنا، جیاوازیی چیە لەگەڵ ئاژەڵ؟ خوای پەروەدگار دەفەرموێ:

﴿ وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾ ﴾ الاعراف، ١٧٩.

واتە: زۆرێك لە جنین و مرۆڤمان بۆ دۆزەخ ئامادە کردوون، (بۆچی خوای کاربەجێ بۆ ئەوێی داناون؟ لە ئەنجامی ئەوەدا کە ئەوەی مرۆڤی پێ لە ئاژەڵ جیادەکرێتەوە، لە کاریان خستوە، خواش مرۆڤی بۆیە دروست کردوە، کە مرۆڤ بێ، ئنجا کاتێك بە ویست و خواستی ئازادانەی خۆی، خۆی دەکاتە ئاژەڵ، شایستەی ئەوەیە سزا بدرێت، خوا ئاژەڵەکان ناباتە دۆزەخ، بەڵام مرۆڤەکان کە خۆیان دەکەن بە ئاژەڵ، دەباتە دۆزەخ! لە درێژەی ئایەتەکەدا خوای پەروەردگار دەفەرموێ:) دڵیان {واتە عەقڵیان} هەن، بەڵام پێیان تێناگەن، چاویان هەن، بەڵام پێیان نابینن و، گوێیان هەن، بەڵام پێی نا بیستن.

{یەکێك بۆی هەیە بلێ: ئەدی ئەوەنیە عەقڵیان بەکار دێنن؟ دەڵێین: بەڵێ، بەڵام ئەو عەقڵەیان بەکار ناهێنن بە شێوەیەك کە بۆ مرۆڤ پێویستە، کە ژیانێکی مرۆڤانەی پێ بڕەخسێنێ و دینداریی و دنیادارییەکی باشی پێبکات، هەروەها دەبینن و دەشبیستن، بەڵام دیتن و بیستنێك نا کە تێگەیشتنی لەگەڵدابێ، دواتر دەفەرموێ:} ئەوانە وەك ئاژەڵن و لە ئاژەڵیش خراپترن، ئەوانە بێ ئاگان.

بۆچی لە ئاژەڵ خراپترن؟ چونکە ئاژەڵ ناتوانێ ئاژەڵ نەبێ، بەڵام مرۆڤ دەتوانێ ئاژەڵ نەبێ.

ئنجا لە حاڵێکدا کە لە ڕووی فیکرییەوە ئۆممەت ئاوایە، با بزانین خوا لەوبارەوە چی فەرمووە؟

یەكەمین ئایەتێك كە بۆ پێغەمبەری خاتەم موحەممەد (صلی الله علیه وسلم) دابەزیوە، كە بۆخۆی نەخوێندەوار بووەو، خوێندن و نووسینی نەبووە، وەك خوا فەرمووویەتی:

﴿ وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَٰبٍ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ ﴾ العنكبوت، ٤٨.

واتە: تۆ (ئەی موحەممەد!) پێش ئەم (قورئان)ە هیچ كتێبێكت نەخوێندۆتەوەو، بەدەستی ڕاستیشت هیچت نەنووسیوە، ئەگەرنا ئەوانەی لەسەری ناهەقن، دەكەوتنە دوودڵییەوە.

پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) نە خوێندنی هەبووەو نە نووسینی هەبووە، هەروەها شارەزای كتێبە پێشووەكانیش نەبووە، چونكە وشەی (الأمي) دوو مانای هەن: یەكەم: نەشارەزا لە كتێبە پێشووەكان، دووەم: نەبوونی خوێندن و نووسین، بە هەردوو واتایەكە پێغەمبەر موحەممەد (صلی الله علیه وسلم) (أمي) بووەو، خەڵكەكەش زۆربەیان (أمي) بوون، بەڵام خوای پەروەردگار لە یەكەمین وشەی یەكەمین ئایەتدا، پێی دەفەرموێ: (إقرأ...) العلق-١- بخوێنە.

ئنجا با تەماشایەكی هەرچوار ئایەتی (٣٠، ٣١، ٣٢، ٣٣)ی (البقرة) بكەین:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓاْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ

صَـٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُواْ سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ ﴾ البقرة، ٣٠-٣٣.

واتە: یاد بکەوە! کاتێك پەروەردگارت بە فریشتانی فەرموو: (دەمەوێ) جێنشینێك لەسەر زەوی دابنێم، گوتیان: چۆن کەسێك لەوێ دا دادەنێی کە خراپەکاریی تێدا دەکات و خوێنڕێژیی دەکات، لە حاڵێکدا کە ئێمە هەمیشە سەرگەرمی بەپاکگرتن و ستایشکردنتین و بەدوورت دەگرین (لە هەر لەکەو پەڵەیەك)؟!

(خوا) فەرمووی: ئەوەی من دەیزانم ئێوە نایزانن.

﴿ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَـٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ ﴾ البقرة، ٣١.

ئنجا (خوا) هەموو ناوەکانی فێری ئادەم کردن، دوایی لەسەر فریشتەکان ڕاینواندن و فەرمووی: ئەگەر ڕاست دەکەن {ئێوە شایستەترن}، ناوی ئەوانەم پێ بڵێن.

{کە بێگومان ئەوانیش نەیانزانیون، چونکە خوا فریشتەکانی بۆ ژیانی سەر زەوی دروست نەکردوون، تاکو توانای ناو لە شت نانیان پێ بدات، فریشتەکان (مبرمج) کراون، وەك چۆن کۆمپیوتەر زانیاریی دەخرێتە نێو، بەس ئەوە کە خوا فێری کردوون، دەیزانن}

﴿ قَالُواْ سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴾ البقرة، ٣٢.

(فریشتەکان) گوتیان: پاکیی بۆ تۆ، ئەوەی فێرت کردووین، بەس ئەوە دەزانین، بەدڵنیایی بەس تۆی زانای کارزان.

بەڵام مرۆڤ دەتوانێ ئەوەش كە خوا فێری كردوە بیزانێ لە ڕێی پێغەمبەران و وەحییەوە، هەروەها دەتوانێ خۆیشی بەو توانایەی كە خوا پێی داوە، زۆر شت بزانێ.

ئنجا دوای ئەوەی كە ئادەم دەبێتە مامۆستای فریشتەكان، خوای پەروەردگار بە فریشتەكان دەفەرموێ: كڕنووشی بۆ بەرن:

{وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ...} البقرة، ٣٤.

یاد بكەوە كاتێك بە فریشتانمان فەرموو: كڕنووش بۆ ئادەم بەرن، یەكسەر كڕنووشیان برد.

ئەمە یانی چی؟ یانی: ئەوەی وا دەكات مرۆڤ بتوانێ لەسەر زەوی جێنشینی خوا بێ، سەر زەوی ئاوەدان بكاتەوە، ئەمانەتی خوا هەڵبگرێ، ژیانێكی تەندروست و ڕێك و ڕاست بگوزەرێنێ، ئەوەیە كە ئەهلی عیلم بێت، هەر بۆیەش ئادەم دوای ئەوەی بوو بە مامۆستای فریشتەكان و عیلمێكی لەلابوو، فریشتەكان لەلایان نەبوو، ئنجا شایستەی ئەوەبوو كە فریشتەكان كڕنووشی بۆ بەرن، لە ڕاستییدا كاتێك مرۆڤ دەبێتە ئەهلی عیلم، ئەو دەستەمۆ كران و ڕامكرانەی كە یاسای خوایە لەهەموو گەردووندا، لێی بەهرەمەند دەبێ.

وەك خوا (عز وجل) فەرموویەتی: {وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مِّنۡهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ١٣} الجاثیة، ١٣.

واتە: هەرچی لە ئاسمانەكان و زەویدایە (خوا) لەلایەن خۆیەوە بۆ ئێوەی دەستەمۆ كردوەو بۆی ملكەچ كردوون، بێگومان لەوەدا نیشانە هەن بۆ كەسانێك بیربكەنەوە.

بەڵام کەی مرۆڤ لەوە بەهرەمەند دەبێ؟ بێگومان کە بیربکاتەوەو ڕامێنێ وسەرەنجام عیلمی هەبێ، چونکە ئەگەر زانیاری نەبێ بە یاسا گەردوونییەکان و درووستکراوەکان و نهێنییەکانیان، لێیان بەهرەمەند نابێ و، بەبێ بەکارهێنانی عەقڵ و هۆشیشی ناتوانێ زانیارو شارەزابێ.

هۆکاری دووەم: پەرتەوازەیی و دووبەرەکیی:

خوای پەروەردگار یەك ناوی لە مسوڵمانان ناوە: {هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ} الحج، ٧٨.

بەڵام تەماشا بکەن، ئێستا مسوڵمانان چەند ناویان هەن! ئنجا سەربارەش دەمارگیریشن بۆ ناوەکان! جارێ شیعە و سوننە {هەڵبەتە وشەی (أهل السنة) وەك ناوی مێژوویی، ئەگەر نا زۆرینەی مسوڵمانان پێمولیە کە نابێ جگە لەو ناوەی کە خوا لێی ناون، ناوێکی دیکە بەکار بێنن، (مسلمین) مسوڵمانان} ئنجا هەر لە نێو بازنەی سوننەدا چەندان ناو، هەروەها لە نێو بازنەی شیعەدا چەندان ناو، کە مەبەستم پێی ئینتیمای تائیفیی و مەزهەبییە، ئنجا ئینتیمای حیزبیی، ئینتیمای نەتەوەیی، ئینتیمای جوگرافیی...هتد. یانی مسوڵمانان وا پرژاون، بە شەنە و سێلکەش کۆناکرێنەوە، لە حاڵێکدا کە خوا یەك ناوی بۆ داناون، لە سووڕەتی (الحج)دا دەفەرموێ:

{هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِي هَٰذَا} الحج، ٧٨.

واتە: ئەو (خوا) ناوی لێناون مسوڵمانان لەمەوبەر و لەم (قورئان)ەشدا.

هەروەها لە دوو ئایەت لە قورئاندا خوای بەرزی مەزن ئەهلی ئیمان و ئیسلامی شوێنکەوتووی پێغەمبەرانی بە یەك کۆمەڵ (أمة) داناوە:

١- لە سوورەتی (الأنبیاء)دا فەرموویەتی:

{ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُونِ } الأنبیاء، ٩٢.

سەرەتا خوا (عز وجل) باسی ژمارەیەك لە پێغەمبەران دەكات، سەلامی خوایان لێبێ، یانی: ئێوە شوێنكەوتەی ئەو پێغەمبەرانەن، ئنجا فەرموویەتی: ئەو كۆمەڵەی ئێوە یەك كۆمەڵە، منیش پەروەردگارتانم، بەندایەتیی تەنیا بۆ من بكەن.

٢- لە سوورەتی (المؤمنون)دا، خوای بەخشندە دەفەرمویٚ:

{وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱتَّقُونِ } المؤمنون، ٥٢.

لێرەشدا باسی ژمارەیەك لە پێغەمبەران دەكات، سەلامی خوایان لێبێ، ئنجا دەفەرموێ: ئەم كۆمەڵەی ئێوە، یەك كۆمەڵەو منیش پەروەردگارتانم، دەجا تەنیا پارێز لەمن بكەن.

مسوڵمانان خوا ئاوای پێ فەرموون! كەچی ئەوان پرژوبڵاون و، وایان لە خۆیان كردوە، كە بە هیچ شتێك كۆ نەكرێنەوە.

ئنجا نەك هەر ئەوەندە، بەڵكو لە دوو ئایەتی قورئاندا، خوا هەڕەشەی زۆر قورس لە مسوڵمانان دەكا كە ئەگەر بێت و دینەكەیان بەشبەش بكەن و، هەر یەكەی بەشێكی بگرن، بەشەكانی دیكەی واز لێبێنن و، لە نێو خۆیاندا ببنە گرووپ و تاقمی جۆراوجۆر، ئەوە وەك موشریكەكانیان كردوە و، هیچ فریان بەسەر خوا و دینەكەیەوە نامێنێ، تەماشا بكەن!

١- خوا لە سوورەتی (الأنعام)دا دەفەرموێ:

{إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ} الأنعام، ١٥٩.

واتە: بە دڵنیایی ئەوانەی ئایینی خۆیانیان بەش بەش کرد، {یەکێ تەنها لایەنی تەزکیەی گرتوە، یەکێ تەنیا لایەنی فکیریی و، یەکێ بەس لایەنی جەنگ و، یەکێ تەنیا لایەنی سیاسەت... هەر کامێکیشیان هی خۆی پێ ڕاستە}، تۆ هیچ پەیوەندییت پێیانەوە نیە، لێپرسینەوەیان عایدی خوایەو، دوایی هەواڵیان پێ دەدات، لەبارەی ئەوەوە کە دەیانکرد.

ئەمەش هەڕەشەیەکی زۆر گەورەیە!

٢- لە سوورەتی (الروم)یشدا، خوا دەفەرموێ:

{ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾} الروم.

واتە: لە هاوبەش بۆ خوا دانەران مەبن، ئەوانەی ئایینەکەی خۆیان بەش بەش کرد و، بوونە تاقم تاقم و، هەر کۆمەڵە ئەوەی کە بۆخۆی لەسەریەتی، دڵی پێخۆشە.

یانی: هەر کەسە بە یاری خۆی هەڵا دەڵێ و، هیچیان دانی خێر بە هی ئەوەی دیکەدا ناهێنێ! بەڵێ، خوا ئاوای فەرمووە و ئاوا هەڕەشەی لێکردوون، کەچی مسوڵمان ئاوان! بۆیەش گوتمان: هۆکاری سەرەکیی نەهامەتیی ئۆممەت، بریتیە لە دوورکەوتنەوە لە وەحیی و پەیامی خوا، کە لە قورئان و سوننەتدا بەرجەستەیە.

هۆکاری سێیەم: هەژاریی و نەداریی و، قڕیی و پڕیی و چینایەتیی

دیمەن و تابلۆیەکی دیکەی دزێو، کە نیشانەی نا هەمواریی و دژواریی بارودۆخی ئۆممەتە، بریتیە لە هەژاریی و نەداریی لەلایەکەوە، بە نسبەت زۆربەی ئۆممەت و، لە لایەکی دیکەشەوە کەمینەیەکی زۆر دەوڵەمەندی لەسەرەوە ڕژاوی زێدەڕۆییکار.

واتە: حاڵەتی: قڕێی و پڕیی و چینایەتیی.

ئنجا با سەرەتا باسی هەژاریی و نەداریی بکەین:

خوا لە چەندان ئایەتدا، فەرمان بە مسوڵمانان دەکا کە دەست بجووڵێنن، کەسابەت بکەن، لەسەر پێی خۆیان بوەستن و، خاوەنی ئیمکانیەتی خۆیان بن، بۆ وێنە:

١- {هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ ذَلُولٗا فَٱمۡشُواْ فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزۡقِهِۦۖ وَإِلَيۡهِ ٱلنُّشُورُ} الملك، ١٥.

واتە: (خوا) ئەو زاتەیە زەوی بۆ دەستەمۆ کردوون {بۆی ڕامکردوون} ئنجا بە کەلێن و قەدپاڵەکانیدا بڕۆن و لە ڕزقی خوا بخۆن، {واتە: دەبێ بە کەلێن و قەدپاڵەکانیدا بڕۆن، بە بەرزیی ونزمییەکانیدا بڕۆن، ئنجا ڕزقتان دەست دەکەوێ، بەڵام لە بیرتان نەچێ} تەنیا بۆ لای ویش دەچنەوە!

ئنجا ئایا ئەم فەرمانەی خوا: ئێستا مسوڵمانان جێبەجێی دەکەن، یان کافرەکان؟! کافرەکان دنیا دەپشکنن، بن زەوی، ژێر دەریاکان، دەچن بۆ هەوا و کوێ و کوێ، لە ڕاستییدا ئەوان ئەمەیان

جێبەجێکردوە، کەچی دواییش کۆلکە عەلمانییەك دەڵێ: مسوڵمانان بەهۆی دینەکەیانەوە دواکەوتوون! ئایا دەزانی دینەکەیان چی پێ گوتوون و ئەوانیش چەندە بە پێچەوانەوە ڕەفتاریان کردوە؟

٢- خوای پەروەردگار لە سوورەتی (لقمان)دا، بە ئەهلی ئیمان دەفەرموێ:

{أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَـٰهِرَةً وَبَاطِنَةً} لقمان، ٢٠.

واتە: ئایا سەرنج نادەن و نابینن! خوا هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدایە، بۆ ئێوەی دەستەمۆ کردوەو چاکە پەنهان و ئاشکرایەکانی بەسەر ئێوەدا ڕشتوون!

ئەمە ئەوە دەگەیەنێ: کە مرۆڤ دەبێ تەماعی هەبێ نەك هەر لە زەویدا، بەڵکو تەماعی هەبێ لە خڕۆکەکانی دیکەش دا و، لە کەهکەشانەکانیشدا، کە لێیان بەهرەمەند بێ! ڕەنگە کەسانێك هەبن، هەر کە دەگوترێ: ڕۆکێتێکیان هەڵداوە بۆ سەر مەرریخ و، دەیانەوێ فڵان خڕۆکەی دیکەش بپشکنن، هەر لە خۆوە پێی قەڵس بن و، هەستیارییەك بیانگرێ!

وەك جارێك مامۆستایەکی دوازدە عیلم، خوا لێی خۆشبێ وەفاتی کردوە، باسی چوونە سەر مانگ دەکرا، منیش گوتم: ئاساییە مرۆڤ بچێتە سەر مانگ، خوا دەفەرموێ: هەرچی لە گەردووندا هەیە بۆم دەستەمۆ کردوون.

ئەویش گوتی: نەخێر ئەوە ڕاست نیە.

پرسیم ئاخر بۆچی؟

گوتی: ئاخر ئەمڕۆ بڵێن: چووینە سەر مانگێ، سبەینێ دەڵێن: چووینە سەر ڕۆژێ.

گوتم: مامۆستا! ڕۆژ ملیۆنان پلەی فەهرەنهایت گەرمە، هەر شتێك لێی نزیك كەوێتەوە، دەیپڕووكێنێ!

گوتی: نا! دوایی دەڵێن: چووینە سەر ڕۆژێ.

گوتم: ئنجا چی دەبێ؟

گوتی: چۆن! ئاخر دوایی خوا كوێی بەدەستەوە دەمێنێ!؟

هەڵبەتە ئەو كاتە سالانی هەشتایەكان بوو، بەلام شتێكم لە بارەی گەردووناسییەوە دەزانی.

٧٣

گوتم: مامۆستا! ئەو كەهكەشانەی ئێمە یەكێكە لە ملیۆنان كەهكەشانی دیكە، شایانی باسە: ئێستا زانایان دەڵێن: دووسەد (٢٠٠) ملیار كەهكەشان لە گەردووندا هەیەو، هەندێك دەڵێن: یەك تریلیۆن واتە: هەزار ملیارو، ئەم كەهكەشانەی ئێمەش دەڵێن: یەك تریلیۆن (١،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) [١٢١] ئەستێرەی تێدایەو، خۆری ئێمە یەكێكە لە ئەستێرەكانی كەهكەشانی كاكێشان، واتە: یەكێكە لەو تریلیۆن ئەستێرەیە، موڵكی خوا زۆر زۆر فراوانە! ئنجا خوا دەفەرموێ: هەموویم بۆ دەستەمۆ و ڕامكردوون، ئەمە ئەوە دەگەیەنێ: ئەی مرۆڤ! هەوڵبدە لێی بەهرەمەند بی، بە شێوەیەك لە شێوەكان، چونكە بۆ تۆ وای لێكراوە، كە بتوانی لێی بەهرەمەند بی.

هەروەها دەربارەی قڕیی و پڕیی و چینایەتییش، خوا بە دەقی ئایەت حەڕامی كردوە، كە لە نێو مسوڵمانانندا قڕیی و پڕیی و

چینایەتیی هەبێ، زۆربە قڕ بن و، هەندێك پڕ بن! بۆ وێنە: خوا لە سوورِەتی (الحشر)دا دەفەرموێ:

{ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ } الحشر، ٧.

باسی دابەش کردنی (فَيْءْ) دەکا دوایی دەفەرموێ: خوا بۆیە وا دابەشی کردوە، تاکو سەروەت و سامان، لە دەستی دەوڵەمەندەکانتاندا کورت هەڵنەیەت.

کەواتە: ئەوەی کە ئێستا دەیبینین، ئەو پێنج شەش ملیۆن خەڵکە لە هەرێمی کوردستاندا، خەڵکێکی کەمین، کەچی دەڵێن: چەندان ملیاردلێری تێدان، حاڵی زۆربەی خەڵکیش دەبینین چۆنە! ئەوە خۆی حاڵەتێکی ناشەرعییەو، ڕێك لەگەڵ ئایەتی خوادا تێك دەگیرێ.

٧٤

لە صەحیحی بوخاریی و موسلیم دا هاتوە، کە ڕۆژێك کۆمەڵێك لە یەمەنەوە دێن بۆ خزمەت پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) ، خەڵکێك دەبن، زۆر هەژار و نەدار و بەرگ شڕ و برسیی و، ڕووت و ڕەجاڵ، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) کە تەماشایان دەکات، زۆر کارتێکراو دەبێ و ناڕەحەت دەبێ، دوایی دەفەرموێ: (مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلَ ظَهرٍ، فَلْيَعُدْ بِهِ عَلى مَنْ لا ظَهْرَ لَهُ، وَمَن كانَ عندَهُ فَضْلَ زَادٍ، فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَن لا زَادَ لَه...)[1]

پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرمووی: کێ وڵاخی زیادی پێیە، با بیداتە ئەو کەسەی کە وڵاخی پێ نیەو، کێ خواردنی زیادی پێیە، با بیداتە ئەوانە کە خواردنیان پێ نیە.

---

(١)() رواه البخاري:١١٣١١ ، ورواه مسلم: ١٧٢٨.

گێڕەرەوە (راوي) دەڵێ: بەوجۆرە پێغەمبەری خوا هەموو جۆرەکانی ماڵ و سامانی باس کردن، هەتا ئێمە دڵنیا بووین، کە هیچ کام لە ئێمە بۆی نیە، شتی زیادی لەلا بێت و، لەو لاشەوە هەژارێك و نەدارێك و پەککەوتەیەك هەبێ.

پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) بە کردەوە وای کردوە، ئەگەر خەڵکێك هەبێ بە تیۆریی باسی بکا!

هەروەها لە صەحیحی بوخاریی و موسلیم دا هاتوە دەربارەی زەکات، دەفەرموێ: (تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ)[1]، واتە: لە دەوڵەمەندەکانیان وەردەگیرێ و دەدرێتەوە بە هەژارەکان! کەچی ئێستا پێچەوانە کراوەتەوە: سەروەت و سامان لە فەقیران وەردەگیرێ و دەدرێتە دەوڵەمەندەکان! پێچەوانەی ئەوەی کە پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی! کەواتە ڕاستە دوورکەوتنەوەمان لە وەحیی و پەیامی خوا، بەو دەردەی بردووین، لە ڕووی ئابووریی و ژیان و گوزەرانەوە.

---

(١)() رواه البخاري: ١٤٩٦ و ومسلم: ٢٥٨٣.

هۆکاری چوارەم: بێ دەسەڵاتیی و وابەستەیی :

خوای پەروەردگار لە سوورەتی (المنافقون)دا، دەفەرموێ:

{وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ} المنافقون، ٨.

وشەی: (عزة) لە زمانی عەرەبیدا دەڵێ: {العزة هي الحالة التي تجعل صاحبها لا يُغلَبْ}[1]، واتە: عیززەت: ئەو حاڵەتەیە کە وا لە خاوەنەکەی دەکات، کەس بە سەریدا زاڵ نەبێ، یانی: باڵادەستیی. واتە: عیززەت هی خوایەو، هی پێغەمبەری خوایەو، هی بڕوادارانە.

هەروەها لە سوورەتی (الفاطر)دا دەفەرموێ:

{ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ } الفاطر، ١٠.

واتە: کێ باڵادەستیی و بەرزیی دەوێ، باڵادەستیی هەمووی لە لای خوایە، {چۆنی وەدەست بێنین؟} وشەی پاك و چاك { (الكلم الطيب) خوا بەیەکگرتن (توحيد) } بۆ لای وی (خوا) بەرزدەبێتەوە. {یانی: بەو وشەیە ئەو عیززەتە لە لای خواوە وەدەست دێ}، ئەو وشەیەش (ئەو تەوحیدەش) کردەوەی چاك بەرزی دەکاتەوە.

ئەگەر تا هەزار جار بڵێی: (لا اله الا الله)، ئەگەر لە ژیانتدا تەرجەمەی نەکەی بە کردەوە، لەلای خوا بایی پوولێکە! کەواتە: ئەگەر مسوڵمانان ئەهلی تەوحید بن، خواپەرستی بەڕاستی بن،

---

(١) مفردات ألفاظ القرآن، راغب الأصفهاني، ص٥٦٣، دار القلم، دار الشامية، ط٣، ٢٠٠٤م.

خاوەنی عیززەت دەبن، ئەمە لە سەداسەد وایە! كێ لە بەرانبەر پارەی حەرامی دەوڵەمەندێكدا خۆی دەدۆڕێنێ؟ كێ لە بەرانبەر دەسەڵاتی ساختەی ستەمكارێك و خۆسەپێنێكدا، خۆی بچووك دەنوێنێ؟ كەسێك كە ئەهلی ئیمان و تەوحید نەبێ، كەسێك كە پەیوەندیی بە خواوە نەبێ، تەماشابكەن خوشك و برایانی بەڕێز! جادووگەرەكان، كە فیرعەون هێنانی بۆ دژایەتیی كردنی مووسا، سەلامی خوا لەسەر مووسا و هاروونی برای بێ، پێش ئەوەی ببنە ئەهلی ئیمان و تەوحید، چییان دەگوت؟

{ وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرۡعَوۡنَ قَالُوٓاْ إِنَّ لَنَا لَأَجۡرًا إِن كُنَّا نَحۡنُ ٱلۡغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمۡ وَإِنَّكُمۡ لَمِنَ ٱلۡمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ } الأعراف.

واتە: جادووگەرەكان هاتنە لای فیرعەون گوتیان: ئایا كرێمان دەدەیە ئەگەر ئێمە زاڵ بووین؟ پاداشتمان دەدەیە؟ (فیرعەون) گوتی: بەڵێ! بەڵێ! زۆریش لە خۆمتان وەنزیك دەخەم!

پێش ئەوەی ئەهلی ئیمان بن، ئاوا بۆ تۆزە تەماعێك ماستاویان بۆ فیرعەون دەكرد، بەڵام دوای ئەوەی بوونە ئەهلی ئیمان، چییان لێهات؟ كودەتایان بەسەرداهات! گۆڕانكارییەكی سەدوهەشتا (١٨٠) پلەییان بەسەردا هات و بوونە كەسایەتییەكی دی و مرۆڤێكی دی، كە خاوەنی ئەوپەڕی عیززەت و ئازایەتیی و دەمار و ئازادیی بێ! كاتێك فیرعەون هەڕەشەیان لێدەكات، وەك لە سوورەتی (طه)دا هاتوە:

{فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمۡ فِي جُذُوعِ ٱلنَّخۡلِ وَلَتَعۡلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابٗا وَأَبۡقَىٰ } طه، ٧١.

واتە: (فیرعەون گوتی:) بەدڵنیایی دەستی ڕاست و پێی چەپتان دەبڕم و، بە گلۆفکی دار خورماوە هەڵتاندەواسم {بۆ ئەوەی بە ئەشکەنجەوە وردە وردە خوێنەکەتان تێدا نەمێنێ و بمرن}، ئنجا ئەوکاتە بۆتان دەردەکەوێ {من و مووسا} کامەمان سزایەکەمان توندترە!

ئەوان چییان گوت؟

{قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ} طه، ٧٢.

گوتیان هەرگیز تۆ هەڵنابژێرین، {بە هەڕەشەتەوە، بە تەماعتەوە}، بەسەر ئەو بەڵگە ڕۆشنانەدا کە لە خواوە بۆمان هاتوون {بە مووسادا}، هەرچی لە دەستت دێ بیکە، چونکە هەرچی دەیکەی، لە چوارچێوەی ئەم ژیانە دنیاییەدا دەیکەی.

خۆشەویستەکانم! ئەگەر ئینسان بڕوای بە ڕۆژی دوایی بێ، نابێتە کۆیلەی ژیانی دنیا، هەر بۆیە (ربعي بن عامر) نوێنەری سوپای مسوڵمانان، کاتێ دەچێ بۆ لای (ڕۆستەم) فەرماندەی سوپای فارس، دەڵێ: بۆچی هاتوون؟ ئەویش لە وەڵامدا سێ شتان دەڵێ، تەماشا بکەن ئەوانە چەند چاك لە ئیسلام تێگەیشتوون! ئەگەر بە مسوڵمانێکی ئەم ڕۆژگارەی گوتبایە، بە مەلایەك، بە بانگخوازێك[1]، بە شێخێك، دەیگوت: وەرە با پێت بڵێم: شەش پایەی ئیمان و، پێنج پایەی ئیسلام، ئەوە یازدە (١١)، ئنجا ئەوەش لیستی حەڕام و حەڵاڵەکان! بەڵام ئەو هەموو ئیسلامی بۆ لە سێ وشەدا

---

(١) وشەی (بانگخواز)م بۆ (داعي) پێ هەڵەیە و ڕاست وایە بگوترێ: (بانگەوازکار)، بەڵام بۆیە بەکارم هێنا چونکە زۆر باوە.

خولاسه دەکاتەوەو دەڵێ: (نحن قوم ابتعثنا الله لنخرج من شاء من عباده، من عبادة العباد إلى عبادة الله، ومن ضيق الدنيا إلى سعة الدنيا والآخرة، ومن جَوْر الأديان إلى عدل الإسلام).[1]

واتە: ئێمە کۆمەڵێکین، خوا ناردووینی، تاکو هەر کەسێك کە خوا بیەوێ، {هەموو شتێ دەبەستنەوە بە ویستی خواوە، دەنا مرۆڤەکان بە ویستی خۆیان مسوڵمان دەبن یان نابن، بەڵام وەك ئەدەب لەگەڵ خوادا، ئەگەر ئەو نەیەوێ، هیچ شتێك نابێ}، لە کۆیلایەتیی مرۆڤەکان دەری بێنین بۆ بەندایەتیی بۆ خوا. {کەی ئینسان ئازاد دەبێ و دەرباز دەبێ؟ کاتێك بەندەی خوا بێ، ئینسان تاکو نەبێتە بەندەی خوا، هەر لە کۆیلایەتییەکەوە بۆ کۆیلایەتییەکی دیکە دەڕوا!} هەروەها لە تەسکیی دنیا بۆ فراوانیی دنیا و قیامەت {دنیا زۆر بەرتەسکە، ئەگەر ژیان هەر ئەو شەست حەفتا ساڵە بێ، زۆر کەمە! بۆیە من گلەیی لە خەڵکی بێدین ناکەم، کە دەبێتە کۆیلە و خۆی دەفرۆشێ، لەو ڕووەوە گلەیی لێ ناکەم، کە تەنیا ژیانی دنیا شك دەبات، دەڵێ: هەرچۆنێك بێ، با ئەگەر بەسەرشۆڕیی و بە زەبوونییش بێ، چوار پارووی خۆشم دەستکەون! بەڵام بەڕاستیی مسوڵمانێك بڕوای بە ڕۆژی دوایی بێ، بۆ دوو هەناسە ژیانی دنیا و تۆزێك لەززەتی کاتیی، خۆی زەبوون و زەلیل بکات، بەڕاستیی زۆر بێ عەقڵە! ئەگەرنا بابای بێدین شتێکی مەنطیقیی دەکا، دەڵێ: هەر ئەم دنیایە شك دەبەم و، لە پشت ئەوەوە هیچی دیکە شك نابەم و، هەرکات مردم، دەبمە بەردی بن گۆمێ و، هەموو شتێك لەدەست دەدەم}.

---

(١) تأريخ الأمم والملوك للطبري/ ج٢، ص١٠٧، ١٠٨، هەروەها بڕوانە: البداية والنهاية لابن كثير، ج٧، ص٤٩-٥٣، دیسان بڕوانە: الكامل في التأريخ لابن الأثير، ج٢، ص٤٦٣، ٤٦٤ .

دوایی ربیعیی کوڕی عامیر دەڵێ: هەروەها دەربازیان بکەین لە ستەمی ڕێچکە و بەرنامەکان بۆ دادگەریی ئیسلام.

دادگەریی ڕەها تەنها لە بەرنامەی خوادا هەیە، لەبەر چی؟ چونکە ئیسلام ئایینی خوایەو، خواش ڕەگەزی نیە، بڵێین: نێرە یان مێیە، بۆیە پیاوسالاریی و ژن سالاریی لە دینی خوادا نیە، شەریعەت سالاریی هەیە، پاشان: خوا لایەنگیریی نیە بە لای دەوڵەمەندا، یان بە لای هەژاردا، ئەگەر دەوڵەمەند لەسەر حەق بێ و، ماڵەکەی بە حەڵاڵی پەیدا کردبێ و، ڕەنجی دابێ، باشترە لە فەقیرێك کە بەهۆی تەمبەڵییەوە فەقیر بووە، خوای دادگەر، هەمیشە لایەنگیریی بەلای حەق دا هەیە. هەروەها، خوا نەتەوەیەکی نیە، تاکو لایەنگریی نەتەوەیەکی دیارییکراو بکات و، ڕەنگێکی نیە، تاکو بەلای ڕەنگێکدا دایشکێنێ! خوای پەروەردگار و بەدینهێنەری هەموو لایەکە، بۆیە ئایینەکەی دادگەریی ڕەهای تێدایە.

ئنجا سەبارەت بە وابەستەیی و سەر بەملاو بەولا بوون، ئێستا دەوڵەتێکی مسوڵماننشینت دەستناکەوێ، کە سەر بە لایەك نەبێ، ئەوانەش کە سەر بە لایەك نەبن، بەسەختیی دژایەتیی دەکرێن و ئابڵووقە دەدرێن، بەڵام خوا لە سووڕەتی (النساء)دا دەفەرموێ:

{يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُواْ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا} النساء، ١٤٤.

ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە! کافرەکان لە جیاتی ئیمانداران مەکەنە دۆست و پشتیوانی خۆتان، ئایا دەتانەوێ بەڵگەیەکی ئاشکرا بۆ خوا لەسەر خۆتان پەیدا بکەن!!

هەروەها لە سوورەتی (آل عمران)دا خوای پەروەردگار دەفەرمویٚ:

{لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ } ال عمران، ٢٨.

واتە: بڕواداران نابیٚ کافران بکەنە دۆست و پشتیوانی خۆیان لە جیاتی ئیمانداران و، هەر کەسێك وابکات، هیچ پەیوەندیی بە خواوە نامێنیٚ! ناتوانیٚ بڵیٚ من بەندەی خوام، لەولاشەوە: سەر بە دوژمنان و ناحەزانی خوا بیٚ، ئەگەر جوولەکەن ئەگەر نەصرانیین، ئەگەر ئەمریکایە، ئەگەر ڕووسیایە، ئەگەر شەرقە، ئەگەر غەربە، ئەهلی ئیمان دەبیٚ تەنیا دڵی لەگەڵ ئەهلی ئیماندا بپشکویٚ، دڵی تەنیا بەوان خۆش بیٚ، هەڵبەتە ئەوەش مانای وانیە کە هەرچی کافرە دژی بیٚ، بەڵکو مسوڵمان لەگەڵ هەرچی مرۆڤە لەسەر ئەم زەوییە، دەبیٚ چاکە بکات و، دادگەر بیٚ، جگە لەوانەی کە چاویان لە زوڵم و خۆسەپاندن و قۆرخکارییە و، چاویان لە بردنی خێر و بێری وڵاتانی مسوڵمانانە بە تاڵان.

هۆکاری پێنجەم: ستەمکاریی و خۆ سەپاندن

دیمەنی ستەمکاریی و خۆسەپاندن لە نێو ئۆممەتدا زۆر زەقەو، بە دەگمەن وڵاتێکت دەست دەکەوێ وەك خوا فەرموویەتی: کاروباریان بە ڕاوێژ لەبەینیاندا: (أمرهم شوری بینهم) الشوری-٣٨-، کرابێتە بناغە، کە لە ئیسلامدا بەس ئەوە بناغەی حوکمڕانییە، لە ئیسلامدا دەسەڵات هی خەڵکەو، خوا لە هەموو دواندنەکانیدا، ڕووی لە خەڵکە: {یا أیها الناس ، یا بني آدم، یا أیها الإنسان، یا أیها الذین آمنوا}، یەك جاریش خوا نەیفەرمووە: {یا أیها العلماء}، یان {یا أیها المشایخ، یا أیها المسؤولون}، دەسەڵات هی خەڵکەو، کاتێك وڵاتێك بە باشیی ئیدارە دەکرێت، کە خەڵك خۆیان شەریعەتی خوا بەسەر خۆیاندا پیادەبکەن، بەرپرسانی خۆیان دابنێن، لێپرسینەوەیان لەگەڵ دا بکەن و، چاودێرییان بکەن و، کاتێك کە ڕاست نەبوونەوە، لاشیان بدەن. ئەمە حاڵەتی تەندروستە، ئیدی کە دوایی خەڵك دێ ئا ئەوەی گوتمان بە ناوی (دیموکڕاسیی) یەوە بە ئێمەی دەفرۆشێ، ڕاست نیە، چونکە کاکڵ و جەوهەری دیموکڕاسیی زۆر کۆنترە لەوەی کە لە یۆنان هەبووە، من لە هەندێك لە کتێبەکانمدا باسم کردوە: کە خوای پەروەردگار هەموو مرۆڤەکان عەقڵ و فیترەتێکی پێداون، دەزانن کە دەسەڵات و سامان، ئەگەر هی خەڵك بن بەگشتی، {کە هی خەڵکن لە ئەسڵدا}، حاڵەتی کۆمەڵگا تەندروستتر دەبێ، بۆیە خوا وشەی دەستاودەستکردن (مداولة)ی لە قورئاندا، بۆ ئەم دووە بەکار هێناوە:

أ- بە نسبەت دەسەڵاتەوە، دەفەرموێ: {وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ ٱلنَّاسِ} ال عمران، ١٤٠.

واتە: ئەم ڕۆژانە دەستاودەست پێ دەكەین لەنێو خەڵكدا.

ئەمە ئەوەیە كە ئێستا پێی دەگوترێ: دەستاودەستكردنی دەسەڵات.

ب- بە نسبەت سامانیشەوە، دەفەرمویٚ: {كَيۡ لَا يَكُونَ دُولَةَۢ بَيۡنَ ٱلۡأَغۡنِيَآءِ مِنكُمۡ} الحشر، ٧.

واتە: بۆ ئەوەی (سامان) تەنیا لە دەستی دەوڵەمەندەكانتاندا نەبیٚ، بەڵكو، بگەڕیٚ و گەردش بكا و قۆرخ نەكریٚ.

ئێستاش با لەبارەی ستەمی سیاسی و خۆسەپاندنەوە، سەرنجی چەند ئایەتێك بدەین:

١) تەماشا بكەن! خوا لە بارەی ستەمەوە چی دەفەرمویٚ لە سووڕەتی (هود)دا: {أَلَا لَعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ} هود، ١٨.

واتە: ئاگادار بن! نەفرینی خوا لە ستەمكاران.

ئنجا ئەوەتان لە بیر بیٚ، دوایی پێتان دەڵێم: كە ئەوە چی لەسەر بنیات دەنریٚ؟

٢) لە سووڕەتی (البقرة)شدا خوا دەفەرمویٚ: {لَا يَنَالُ عَهۡدِي ٱلظَّٰلِمِينَ} البقرة، ١٢٤.

واتە: ستەمكاران پەیمانی من نایانگرێتەوە {كە ببنە پێشەواو حوكمڕان}.

كاتێك خوا ئەوەی فەرموو، كە ئیبڕاهیم سەلامی خوا لێبی، خوا كردی بە پێشەوای مرۆڤایەتیی، ئەویش داوای كرد لە وەچەكەیشیدا پێشەوایەتیی بەردەوام بیٚ:

{وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَـٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّـٰلِمِينَ } البقرة، ١٢٤.

واتە: یادبکەوە! کاتێك ئیبراهیم پەروەردگاری بە چەند وشە(ئەرك)ێك تاقیکردەوە، ئەویش تەواوی کردن، (خوا) فەرمووی: دەتکەمە پێشەوا بۆ خەڵك، پرسی: ئەدی لە وەچەکەم {ئەوانیش دەکەی بە پێشەوا} ؟ (خوا) فەرمووی: ئەوەی ستەمکار بێت پەیمانی من نایگرێتەوە.

٣) لە سوورەتی (الشوری)دا، خوا دیاریی کردوە کە دەبێ کاروباری کۆمەڵگا و وڵات بەڕاوێژ بەڕێوەببرێ، وشەی (أمر) لە قورئاندا بۆ زانیاریتان واتە: کاروباری سیاسیی بە پلەی یەکەم، ئنجا خوا (شوری) ی کردۆتە بناغەی کۆمەڵ و کۆمەڵگای مسوڵمان و فەرموویەتی:

{وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ} شوری، ٣٨.

٤) خوا لە قورئاندا زۆر زەمی فیرعەون دەکات و، بەسەرهاتێك، کە لەنێو بەسەرهاتەکاندا زۆرترین پانتایی قورئانی داگرتبێ، بەسەرهاتی مووسا و هاروونی برایەتی، سەلامی خوایان لێبێ، لەگەڵ فیرعەون و قاروون و هاماندا، ئەم سێ کوچکەیە، لە سوورەتی (القصص)دا خوا دەفەرموێ:

{ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ } القصص، ٤.

واتە: فیرعەون لە زەویدا خۆی بەرز کردەوە، {واتە: ملهووڕیی کرد}، خەڵکەکەشی بەشبەش کرد، {تێکی بەردان}، هەندێکی دەچەوساندنەوە:

نێرینەكانی سەردەبڕین و مێینەكانی دەهێشتنەوە، بەڕاستیی ئەو لە تێكدەران و خراپەكاران بوو.

بۆچی خوا دەفەرموێ: لەعنەتی خوا لە زاڵمان؟ هەروەها دەفەرموێ: پەیمانی من زاڵمان ناگرێتەوە؟ هەروەها دەفەرموێ: كاروباری مسوڵمانان دەبێ بە ڕاوێژ بێ؟ ئنجا بۆچی خوای كارزان هێندە زەم و سەرزەنشتی فیرعەون دەكا؟ كەچی بە عەكسەوە، لە سووڕەتی (النمل)دا، خوا مەدحی شاژنی سەبەء دەكات و دەفەرموێ:

{قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ إِنِّىٓ أُلْقِىَ إِلَىَّ كِتَٰبٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾} النمل.

واتە: شاژن گوتی: ئەی بڕیاربەدەستان! من نامەیەكی بەڕێزم بۆ هاتوە (نێوەڕۆكەكەی ئاوایە): ئەم (نامەیـ)ـە لە سولەیمانەوەیەو، بەناوی خوای بەبەزەیی بەخشندە، خۆتانم لە بەرانبەردا بە بەرز مەگرن و بە ئاشتییانە وەرنە لام، گوتی: ئەی مەجلیس، پیاو ماقووڵان! ڕای خۆتانم پێ بڵێن، هیچ بڕیارێك نادەم، تاكو ئێوە ڕای خۆتانم پێ نەڵێن.

ئا ئەوە جەوهەری بەكەڵكهاتووی دیموكراسییە، خوا ئاوا مەدحی ئەو شاژنە دەكاو، ئەو هەموو زەمەی فیرعەونیش دەكات، تاكو چاك چاك حاڵیمان بكات، كە دژی خۆسەپاندن و ستەمی سیاسییەو، ڕاوێژ و دادگەریی پێ پەسەند و چاكە، كەچی تەماشا بكەن! هەرچی حوكمڕانی ئەم وڵاتە مسوڵماننشینانەیە، هەموویان وەك فیرعەون دەكەن و، هیچیان وەك شاژنەكە ناكەن، كە خوا مەدحی

کردوە، ئافرەتێك ئەگەر بگەڕێتەوە بۆ ڕای خەڵك، مەدحکراوە لە شەریعەتدا، بەڵام پیاوێك ئەگەر نەگەڕێتەوە بۆ ڕای خەڵك، زەمکراوە، کەچی تەماشای حوکمی میراتیی و بنەماڵەیی و عەسکەرتاریی و خۆسەپێنی لە دەوڵەتانی کەنداو و دەڵەتانی عەرەبی بە ناوی ئیسلامەوە ، بکەن، ئنجا سەرباری هەموو خەمان، کۆلکە عەلمانییەکانی خۆشمان وادەزان: ئیسلام ئاوایە! بەڵێ کاتێك سەرنجی واقیعی ئۆممەت دەدەین، لەگەڵ ئەوەدا کە خوا فەرمانی پێکردووین، ڕێك پێچەوانەی یەکدییان دەبینین، کە من ئەم پێنج بوارەم بە نموونە هێنانەوە.

بەرجەستەبوونی دووركەوتنەوە لە وەحیی، لە حەوت دەرهاویشتەی سەرەكییدا:

ئنجا با تەماشای هەندێك شتی دیكە بكەین، بەرجەستەبوونی لە وەحیی دووركەوتنەوە، دەتوانین لە حەوت دیاردەدا، بە كورتیی باس بكەین:

یەكەم: نەبوونی بوونناسییەكی ئیسلامیی ڕوون و درەوشاوە:

زۆر جار كە باسی ئیسلام دەكرێ، سەرەتا باسی ئیمان و عەقیدە دەكرێ، بەڵام لە ڕاستییدا دەبێ بگەڕێینەوە هەنگاوێك پێشتر، بۆ بوونناسیی. ئەوەی كە بە هەڵە دەگوترێ: جیهانبینیی و دنیابینیی، چونكە ئەگەر مانای ئۆنتۆلۆجی (Ontology) بێ {علم الوجود} یان {معرفة الوجود}، وشەی بوون (وجود) هەم بەدیهێنەر (خالق) هەم بەدیهێنراو (مخلوق)یش دەگرێتەوە، بەڵام كە دەڵێی: {دنیابینیی}، هەر ئێرە دەگرێتەوەو، مانای ئەم وشە كوردییە، بچووكترە لەوە كە جێگای مانای {ئۆنتۆلۆجی} تێدا ببێتەوە.

ئیمان و عەقیدەش، بۆ زانیاریتان! لەسەر بناغەی بوونناسیی بنیات دەنرێ: مرۆڤ چۆن خوا دەناسێ؟ چۆن ئەم گەردوونە دەناسێ؟ چۆن ژیان دەبینێ؟ لێرەوە ئیمان و عەقیدە، بناغەی هەڵدەچنرێ، زۆر بەزەییم بە كەسانێكدا دێ، كە بە حیساب ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی دەخوێنن، هیچ لە {بوونناسیی} نازانن و یەكسەر دەچن لە كوێوە دەست پێدەكەن؟ لە (كتاب التوحید)ی (محمد بن عبدالوهاب) ەوە، ئەویش تەوحید بە شێوەیەكی هەڵبزركاو، ئنجا هەیە وادەزانێ

كە ئەو نامیلكەیەی خوێند، تازە تەواو گەیشتۆتە لووتكە! بەڵام وانیە، بۆچی؟ چونكە: سێزدە ساڵان قورئان لە مەككەدا هاتۆتە خوارەوە، دوو لەسەر سێی قورئان، هەمووی باسی ناساندنی خوایە: پەروەردگاریێتیی خوا، بەدیهێنەرایەتیی خوا، خاوەنداریێتیی خوا، ناو و سیفەتەكانی خوا، پاشان ناز و نیعمەتەكانی خوا، ئنجا باسی ژیان و بەسەرهاتی پێغەمبەران و، باسی مرۆڤ و حیكمەتی بوونی و، باسی ڕەوشت و بەها بەرزەكان و...هتد. كە ئەوانە هەموویان موفرەدەكانی بووناسیین، ئنجا كە مرۆڤ بە ڕاستیی خۆی و خوای ناسی و، گەردوونی ناسی و، دنیا و دواڕۆژی ناسی، ئەوكات دەنگونجێ ئیمان و عەقیدەیەكی ڕاست و دروستی هەبێ، ئەگەرنا تەنیا بەوەندە كە: مەچۆ لە قەبر مەپاڕێوە! ئیمان و عەقیدە بەوەندە نایەتە دی، كابرا لە خاوەن قەبر ناپاڕێتەوە، بەڵام دوایی دەبێتە كۆیلەی خاوەن قەصر! چەند مەلا و واعیز و ئەهلی فەتواتان پێ شك دێن، بوون بە كۆیلەی خاوەن قەصر! بۆچی؟ چونكە بناغەكەیان تەواو نیە! من لە تەراویحی مزگەوتی حەرام دا دەبینم: نیو سەعات سێ چارەگ دوعا دەكەن، كە هەندێك مەلای خۆشمان لاسایی دەكەنەوەو باسی بەڕڕ و بەحر! باسی شەرق و غەرب! خوایە! هەرچی كافرە بیكوژە، ژنیان بێوەژن بكە، منداڵیان هەتیو بكە، وڵاتیان كاول بكە! كە ئەو دوعایانە هەموویان ناشەرعیین، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) هەرگیز دوعای وای نەكردوە! ئنجا دەبینین ئەو هەموو دوعایانە دەكرێن، ئەو خەڵكە هەمووی بن هەنگڵی دەتەزێ و لاقی شل دەبن، دوایيش كافر هەر ملیان ئەستوور دەبێ و مسوڵمانیش هەر زیاتر ماڵیان وێران دەبێ! كەواتە: دیارە ئەو دوعایانە هیچیان قبووڵ نین، ئنجا لە ڕاستییدا پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) هیچ دوعایەكی

نەکردوە لە خولەکێك تێپەڕێ، بەڵێ دوعای زۆر دووبارە کردۆتەوە، جاری وابووە ئایەتێکی تاکو بەیانی خوێندوە، بەڵام هیچ دوعایەکی نەخوێندوە هەشت نۆ دە لاپەڕە بێ! بەڕێزان! هۆکاری ئەمە ئەوەیە کە تۆ بواری کاری سیاسییت نیە، کە حیزب دروست بکەی، بگرە ڕێی خۆپیشاندانت نیەو، ڕێی مانگرتنت نیەو، ڕێی ڕەخنەگرتنت نیە لە دەسەڵات، دەسەڵاتیش لە جیاتی (أمرهم شوری بينهم) کردوویەتی بە: (أمرهم شوربة بينهم)! هەموو شتێکی بۆخۆی و بنەماڵەکەی قۆرخ کردوە، کابرا هیچ مەجالێکی نیە، بۆیە دێ هەموو تینی خۆی لە دوعایان کردوە!! بەڵام بێگومان دوعا لە جێی خۆیداو، شتی دیکەش لە جێی خۆیدا، ڕۆڵی خۆیان دەگێڕن.

دووەم: خڵتە کەوتنە گەڵ ئیمان و، ئاوێتە بوونی شیرک لەگەڵ تەنیا خواپەرستیی (توحيد)دا:

ئەگەر تەماشای حاڵی مسوڵمانان بکەین، زۆر بە ئاشکرا دەبینین، کە خڵتەو خاڵێکی زۆر کەوتۆتە گەڵ ئیمانیان و، ژەنگ و ژاری گەلێك جۆرە شیرك، ئاوێتەی خوابەیەکگرتن(توحيد)ەکەیان بووە، فەرمایشتی خوا:

{ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾} یوسف.

واتە: زۆربەیان بڕوا بەخوا ناهێنن، مەگەر لە حاڵەتی هاوبەش بۆدانانی دا، بەسەر زۆرێکیان دا دەچەسپێ!

هەڵبەتە پێغەمبەرانی خواش صەڵات و سەلامی خوایان لێبێ، هەموویان بۆ ئەوە هاتوون کە بەس خوا بپەرسترێ، ئنجا خواپەرستیی

یانی چی؟ واتە: تەنیا خوا بەرزترین بێ، خۆشەویستترین بێ، گەورەترین بێ، مل بۆ کەچکراوترین بێ، پشت پێبەستراوترین بێ، لە هەموو ڕوویەکەوە خوا لە سەری سەرەوە بێ! بەڵام تۆ کە تەماشای حاڵ و واقیعی بەشێك، بگرە زۆرێك لە مسوڵمانان دەکەی، ئایا خوایان لە سەری سەرەوە و لە لووتکەدا داناوە؟ یاخود دوای هەمووشتێك، ئنجا حیساب بۆ خوای پەروەردگار دەکەن!؟

سێیەم: بواری ڕووحیی و ڕەوشت و ئاکار

ئەگەر لە بواری ڕووحیی و ڕەوشت و ئاکاردا، تەماشای حاڵ و واقیعی مسوڵمانان بکەین، دەبینین: دوورکەوتنەوە لە وەحیی، لەمەشدا زۆر بەرجەستەیە، خەڵکێك هەیە لە ئەهلی تەسەووف و عیرفان و تەزکیە، کە بێگومان ئەوە لایەنێکی گرنگە لە ئیسلامدا، بەڵام کاتێك کە ئیسلام لەوەدا خولاسە دەکرێتەوەو، لایەنی حوکم و سیاسەت و، جەنگ و جیهاد و، عیلم و پەروەردەوە و، فیکر و فەلسەفە و... هتدی لێدادەڕنرێ و دەهێڵدرێتەوە لایەنێکی ڕووحیی و زیکرێکی ڕووت و، دواییش وەك دینێك مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێ، ئەوە لە ڕاستییدا لادانە لە ئیسلام و ڕاستە شەقامی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم).

ئەوە بەنسبەت بەشێکەوە لە مسوڵمانان و، بەشێکیشیان بە پێچەوانەوە: هەستیارییان بۆ دروست بووە بەرانبەر بەم لایەنە ڕووحیی و مەعنەوییە، لەسۆنگەی ئەوەوە کە زۆرێك لە کتێب و بەرهەمەکانی، هەڵە و پەڵە و لادانیان تێدا هەیە،بەو بیانووەوە، بە تایبەتی ئەوانەی ناو لە خۆیان دەنێن: سەلەفیی، خۆیان بێبەش کردوە لەو کەلەپووری

تەزکیەو تەصەووف و عیرفانە، کە وەك چۆن کتێبەکانی (فیقە) لایەنی یاسا کردەییەکانن و، کتێبەکانی تەوحید و (علم الکلام) لایەنی عەقیدەو تەوحیدن، بەهەمان شێوەش: کتێبەکانی تەزکیەو تەصەووفیش، لایەنی ڕووحیین لە ئیسلامدا، کە تۆ دەبێ لەهەموو ئەو کەلەپوووره بەهرەمەند بیت و هەستیارییت بەرانبەر بە هیچی نەبێ، بەڵام هەمووی بە بێژینگی عەقڵ و لۆژیك و، قورئان و سوننەت، لە بێژینگ بدەی، بە بێژینگی عەقڵ و نەقڵ، نەك هەر لە ڕێوە، بەشێکی یان هەمووی ڕەفز بکەی.

چوارەم: بواری خێزانیی و کۆمەڵایەتیی

91

لە بواری خێزانیی و کۆمەڵایەتییدا، ئەگەر تەماشای حاڵی مسوڵمانان بکەین، دەبینین:

أ- لەلایەکەوە: لاسایی کردنەوەی ڕۆژئاوا بەرنامەیەو، هەندێك وادەزانن: کە ئافرەتان لەوێ چییان کردوە، لێرەش دەبێ وابکەن! بەڵام بێگومان ئەو ئافرەتانەی لە ڕۆژئاوا خۆپیشاندان دەکەن و ناڕازین، گرفت و کێشەیەکی دیکەیان هەیە، خوشکی خۆم! شەرت نیە تۆش ئەو گرفت و کێشەیەت هەبێ! تۆش ڕەنگە گرفت و کێشەت هەبێ، بەڵام هی تۆ جیایە لە هي وان.

ب-لەلایەکی دیکەوەش: لە کاردانەوەی ئەوانەدا کە باسی مافی ئافرەت و ئازادیی ئافرەت دەکەن، تۆش بێنی: ئافرەت لە قوللە قاف بکێشی و، سەرقاپی بخەیە سەر و، نەهێڵی هیچ بوون و ڕۆڵێکی هەبێ و،

وەك گوتراوە، بیكەی بەشتێك: (عدیم الطعم واللون والرائحة)[1]، هیچ كارایيەكی نەبێ! ئایا ئافرەتان لە كۆمەڵگای پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) وابوون؟ نەخێر، بەڵكو وێڕای بواری دروشمەكانی خواپەرستیی: لە جەنگدا هەبوون، لە كاری سیاسیدا هەبوون، لە كاری بازاڕدا هەبوون، لە هەموو چالاكییەكاندا هەبوون، بەڵام بە ئەدەبی شەرعییەوە.

پێنجەم: بواری ئیداریی و سیاسیی

لەبواری ئیداریی و سیاسییدا، ئەگەر سەرنج بدەین، دووركەوتنەوەی زۆربەی مسوڵمانان لە وەحیی، زۆر شتێكی نمایان و بەرجەستەیە، لە واقیعی ژیانی ئۆممەتدا:

أ- لە ڕووی ئیدارییەوە: زۆربەی مسوڵمانان وڵاتیان بە شێوەیەك ئیدارە دەدرێ، كە لە خزمەتی كەمینەیەكی ملیاردلێر و مشەخۆردایە و، بە زیانی زۆرینەیە.

ب- لە ڕووی سیاسییشەوە: حوكمی میراتیی و بنەماڵەیی و خۆسەپاندن، بۆتە باو لە نێو مسوڵماناندا، وەك: دەستاودەست كردنی دەسەڵات و، پرسكردن بە خەڵك، شتێكی ڕۆژئاوایی بێ، كە لە ئەسڵدا هی ئیسلامی خۆمانە! ئەو كاتە كە ئەبووبەكر خوا لێی ڕازی بێ، لە یەكەمین وتاریدا گوتی: (أَمَّا بَعْدُ أَيُّهَا النَّاسُ! فَإِنِّي قَدْ وُلِّيتُ عَلَيْكُمْ وَلَسْتُ بِخَيْرِكُمْ، فَإِنْ أَحْسَنْتُ فَأَعِينُونِي، وَإِنْ أَسَأْتُ فَقَوِّمُونِي).[2]

---

(١) واتە: بێ تام و بێ ڕەنگ و بێ بۆن.

(٢) السيرة النبوية لابن هشام، دار ابن حزم للطباعة والنشر، والتوزيع، الطبعة الثانية، ٢٠٠٩، ص٦٧١.

بەڵێ كاتێك ئەبووبەكر ڕەزای خوای لێبێ، ئەو وتارەی دا، خەڵك لەم ئەورووپایەی ئێستا، كە ئەوكاتە (ڕۆم)یان پێ دەگوت، حوكمڕانی خۆیانیان بە پەرستراو (إله) دەزانی، دەیانگوت: پیرۆز(مقدّس)ە! حوكمی ثیۆكراسیی، كە زۆرێك لە كۆلكە عەلمانییەكان لێیان تێكەڵ دەبێ لەگەڵ حوكمی ئیسلامییدا، لەوێ بووەو هەرگیز لە ئیسلامدا حوكمی ثیۆكراسیی و حوكمی دینیی نەبووە، واتە: كەس نەیگوتوە: من كراوم بە حوكمڕان بەسەرتانەوەو خوا وای فەرمووە! ئەبووبەكر ڕەزای خوای لێبێ، دەڵێ: كراوم بەسەرپەرشتیار بەسەرتانەوە، {واتە: خۆتان داتان ناوم} لە ئێوەش چاكتر نیم، ئەگەر چاكم كرد هاوكارم بن و، ئەگەر خراپیشم كرد، ڕاستم بكەنەوە.

نەشیگوتوە: من بێ هەڵە و پەڵەم، بڕواتان بێ ئێستا لە دەستووری هێندێك لە وڵاتانی ئیسلامییدا هەیە دەڵێ: (الملك ذاتٌ مقدّسة لا تُمَسُّ) پادشا پیرۆزەو نابێ ڕەخنەی لێ بگیرێ! ئەوەشی كە نەینووسیوە لە دەستوورەكەیدا، بە كردەوە وایەو، هەر ڕەخنە بگری، خوێنت حەڵاڵە! ئنجا ئایا ئەمە چ پەیوەندییەكی بە ئیسلامەوە هەیە؟! لە كاتێكدا كە پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێ: (أَفْضَلُ الْجِهَادِ: كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ)[1] واتە: گەورەترین جیهاد: قسەیەكی دادگەرانەیە، یان قسەیەكی حەقە، لای حوكمڕانێكی ستەمكار.

هەروەها دەفەرموێ: (سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ: حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَرَجُلٌ قَامَ إِلَى إِمَامٍ جَائِرٍ فَأَمَرَهُ وَنَهَاهُ، فَقَتَلَهُ)[2] واتە: گەورەی شەهیدان حەمزەی

---

(١) رواه أبو داود: ٤٣٤٦، وصححه الألباني.

(٢) رواه الحاكم: ٤٨٨٤، وقال صحيح الإسناد.

کوڕی (عبدالمطلب)ەو، پیاوێکە ڕادەپەڕێ لە دەسەڵاتدارێکی ستەمکار ئەمر و نەهی لەگەڵ دەکا، ئەویش دەیکوژێ.

ئەو کەسە دەچێتە ئاستی حەمزە، خوا لێی ڕازی بێت، کەچی تۆ بێنی بە ناوی شوێنکەوتنی سەلەفی سالحەوە: خۆپێشاندان لە خەڵك قەدەغە بکەی، مانگرتن قەدەغە بکەی، ڕەخنەگرتن قەدەغە بکەی! ئەمە چ پەیوەندییەکی بە ئیسلامەوە هەیە؟! بێگومان ئەوە تەنیا حوکمێکی میراتیی و بنەماڵەیی پووچە، لەو کاتەوە کە ئومەوییەکان دایانمەزراند، کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێ: (أَوَّلُ مَنْ يُغَيِّرُ سُنَّتِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ)[1] واتە: یەکەمین کەس کە ڕێبازی من تێکدەدا و دەیگۆڕێ، پیاوێکە لە بەنی ئومەییە، کە بێگومان مەبەستی پێ (معاویه بن أبی سفیان)ە، کە بەزۆر (یزید) ی کوڕی سەپاند و بەیعەتی بۆ وەرگرت! ئنجا ئایا موعاویە ڕێبازی پێغەمبەری چۆن گۆڕی؟ گوتی: بەر سمێڵان مەکەن؟ گوتی ڕیشن مەهێڵنەوە؟ گوتی سیواك مەکەن؟ ئاخر زۆر لە مامۆستاکانی خۆمان وشەی سوننەت هەر بەو شتانە لێی حاڵین! بەڵام نەخێر (سنّة) یانی: بەرنامە و ڕێباز (المنهج والطریقة)، پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) کە دەفەرموێ: (عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعدي، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ)[2] واتە: ڕێبازی من و ڕێبازی خەلیفە سەرڕاستە هیدایەت دراوەکان بگرن، ددانانی لەسەر ڕۆ بگرن.

لێرەدا (سوننەت) یانی ڕێباز و شێوەی حوکمڕانیی و ئیدارەدانی وڵات، ئەگەر نا ئەبووبەکر و عومەر و عوثمان و عەلی، خوا لێیان

---

(١) أخرجه ابن أبي شيبة: ٣٧٠٢٧، وصححهالألباني في الصحيحة.

(٢) أخرجه الترمذي: ٢٦٧٦، و ابن ماجه: ٤٢، و أحمد:١٧١٤٢، وصحّحه الألباني في (السلسلة الصحيحة): ٢٧٥٣ .

ڕازی بێ، دوو ڕكات نوێژی سوننەتیان زیاد نەكردوە و، ڕۆژووی سوننەتیان زیاد نەكردوە، سوننەتێكیان زیاد نەكردوە لەو سوننەتە جوزئییانە، نا! واتە: ڕێبازی من و ڕێبازی خەلیفە ڕاشیدەكان بگرن لە شێوەی حوكمڕانییدا، یانی: مەیكەنە میراتیی و بنەماڵەیی و پادشایەتی، لە بابەوە بۆ كوڕ و، لە كوڕەوە بۆ نەوە بڕوا! كە ئەوە ئومەوییەكان دایانمەزراندو، عەبباسییەكان بە دوایاندا هاتن و، دوای عوثمانییەكان و، ئێستاش لەگەڵدا بێت هەروایەو، ڕەنگێكی خراپ ڕێژرا، كە ئۆممەت بە دەستییەوە گرفتارە!

شەشەم: بواری شارستانیی و ئاوەدانكردنەوەی دنیا و، شارسازیی و بەرەوپێشبردن

ئایا لە بواری شارستانیی و ئاوەدانكردنەوەی دنیا و، شارسازیی و بەرەوپێشبردندا، ئێمە لە كوێین!؟ ئێستا مسوڵمانان تەنیا بەكاربەر (مستهلك)ن، تەنیا ئەو شتانەی كە لە كافرستان دروست دەكرێن، ئێمە بەكاریان دێنین: هەر لە جل و بەرگەوە، هەتا كەل و پەل و تڕومبێل و هەموو شتێك، ئەبوحامیدی غەززالیی نۆسەد(٩٠٠) ساڵ لەمەوپێش لە كتێبی (إحیاء علوم الدین)دا [١] دەڵێ: لەسەر مسوڵمانان فەرزە هەر شتێك كە پێویستییانە بۆخۆیان دروستی بكەن، دوایی دەڵێ: ڕەنگە پێتان سەیر بێ ئەگەر بڵێم: چنینی بەرگ و دارتاشیی و چی و چی، هەموو ئەو پیشانەی كە ژیانی مسوڵمانان پێویستی پێیانەو، دەبێ بۆخۆیان بیانزانن، نەك پێویستییان بە غەیری خۆیان بێ! ئایا مسوڵمانان چەند گوناهبارن! كە لە بواری شارستانییەت و ژیار و وڵات بەڕێوەبردن دا، بۆ هەموو شتێك ئاتاجی غەیری خۆیانن؟!

---

(١) ج١، ص٣٤، ط٣ دار صادر، ٢٠١٠م، (باب العلم الذي هو فرض كفاية على المسلمين).

حەوتەم: نا ئاشنابوونەوەی مسوڵمانان، بە یاسا گەردوونییەكان

خاڵێكی دیكە كە دووركەوتنەوەی مسوڵمانان لە وەحیی تێدا بەرجەستەیە، دەیكەمە كۆتایی ئەم بەشە: نا ئاشنابوونەوەی مسوڵمانانە بە یاسا گەردوونییەكان. -وەك دوایی لە وتاری دووەمدا باسی دەكەم- خوا(عزوجل) لە چەندان شوێندا، باسی یاساكانی خۆی دەكا، لە ژیانی بەشەردا و، لە گەردووندا و دەفەرموێ: لێیان حاڵی بن و تێیان بگەن! ئێستا وڵاتانی نامسوڵمانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا بەچی بەرەو پێشچوون؟ بێگومان یاساكانی خوایان دۆزیونەوە و لێیان بەهرەمەند بوون، وەك چۆن ئامێرێك كە دروست دەكرێ، بە هۆی كەتەلۆكەكەیەوە، دەزانی چۆن بەكار دێ! تۆش دەبێ یاساكانی خوا لە گەردووندا بدۆزیەوە، لەسەر بناغەی ئەو زانست و شارەزاییە، مامەڵە لەگەڵ گەردووندا و، لەگەڵ نیعمەتەكانی خوادا بكەی، ئنجا لێیان بەهرەمەند دەبی، ئەگەر نا، بە نەزانیی مامەڵە لەگەڵ نیعمەتەكانی خوادا بكەی، وەك ئەوە وایە، بە پێی كەتەلۆك مامەڵە لەگەڵ ئامێرێكدا نەكەی، دەیشكێنی و سەقەتی دەكەی! یاساكانی خواش دەبێ بیاندۆزینەوە، كە مسوڵمانان لە بواری دۆزینەوەی یاسا گەردوونییەكاندا، چ لە ژیانی خۆیاندا و، چ لە دەوروبەرو بوونەوەردا، زۆر لە دواوەن، كە ئەمەش هەمووی پێچەوانەی ئەوەیە كە خوای پەروەردگار فەرمانی پێكردوون.

كەواتە: ئێستا ئێمە كە هەتا ڕاددەیەك بۆمان دەركەوت: واقیعی دژواری ئۆممەتی ئیسلامیی چۆنەو هۆكارەكانیشی چین؟ خوا پشتیوان بێ لە وتاری داهاتوومدا باسی چارەسەر دەكەین.

تەوەری سێیەم

چارەسـەر

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معکم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

AliBapir/عەلی باپیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir/عەلی باپیر

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

AliBapir
Google Play
App Store

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بـــەڕێـــــزان!

دێینە سەر تەوەری سێیەمی بابەتەکەمان: ئایا چارەسەری ئەو واقیعە دژوارو ناهەموارەی کە ئۆممەتی پێغەمبەر(محمد) (صلى الله عليه وسلم)ی تێدایە، بە چی دەکرێ و، چۆن دەکرێ و، دەبێ چی بکەین؟ جارێکی دیکەش بۆتان تەئکید دەکەمەوە: کە ئەوەی من دەیڵێم، گوشراو و پوختەو شیلەی ئەوەیە کە دەبێت بگوترێت، ئەگەر نا ئەو بابەتە، زۆری دەوێ قسەی لەسەر بکرێت.

بۆ چارەسەری ئەم واقیعەی کە ئۆممەتی پێغەمبەری تێدایە، مسوڵمانانی تێدان، -بە بۆچوونی من- پێویستە حەوت هەنگاو بنرێن:

هەنگاوی یەكەم

خوێندنەوەی ڕاست و دروستی واقیع

واتە: واقیعی ئۆممەتی ئیسلامیی و، ئەو جیهانەی كە تێیدا دەژین، دەبێ كەموكوڕییەكانمان وەك خۆیان ببینین و، پەنجەشیان بخەینە سەر، بەبێ خاتری خۆ گرتن و، بەبێ زوڵم لە خۆ كردن، چونكە زۆر جار لە كاتی باسكردنی گرفت و كێشە و كەم وكوڕییەكدا، ئینسان ئەگەر لە خۆی وریا نەبێت: یان زوڵم لە خۆی دەكا، یا زوڵم بۆ خۆی دەكا: زوڵم لە خۆی دەكات، بەوە كە: شتێك خەتاشی نەبێت، بڵێت: خەتامە، ئەوە زوڵم لە خۆ كردنەو، بە عەرەبیی پێی دەگوترێ: (جلد الذات) لە خۆدان، بەبێ ئەوەی پاساوێكی هەبێ، زوڵم بۆ خۆ كردنیش ئەوەیە كە تۆ خەتاشت بێ، هەر بۆخۆتی پاساو بدەیەوە و، دەستی خۆت بە خەڵك بسڕی، هەق ئەوەیە كە ئینسان ئەو خەتە نێوەڕاستە بگرێ، نە زوڵم لە خۆی بكات و نە زوڵم بۆ خۆی بكات.

بێگومان ئێمە كە باسی ئۆممەت دەكەین، دەزانین كە بارودۆخی ئۆممەت هەمووی بە ئێمە چاك نابێت، بەڵام هەر كەسە دەبێ لە خۆیەوە دەست پێبكات، ئێمە لە وڵاتی عێڕاق داو، لەم هەرێمی كوردستانەداو، هەر كەسێكی دیكە لە هەر شوێنێكدا، بە تەئكید ئەگەر مسوڵمانان هەر كامێكیان خەمی خۆی بخوات و هەوڵبدات، بەسەر گرفت و كێشەكانی كۆمەڵگای خۆیدا زاڵ بێت و، ڕێی چارەسەر بگرێتە بەر، حاڵی ئۆممەت دەگۆڕدرێ، ئۆممەتی ئیسلامیی لە كێ پێك دێت؟ نەتەوەی: كوردە، فارسە، عەرەبە، توركە، ئەفغانە، كێیە، كێیە، ئنجا عێراقەو، لە نێو عێڕاقدا هەرێمی كوردستانە و، ئوردون و

سوریاو لوبنانە و فەلەسطینەو میصرە و پاکستانەو...هتد، ئۆممەت لە هەمووومان پێك دێت.

لەو بارەوە با تەماشای ئەم ئایەتە موبارەکە بکەین، لە سووڕەتی (یوسف)دا خوا بە پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێ:

{قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ} يوسف، ١٠٨.

واتە: بڵێ: ئەمە ڕێبازی خۆم و ئەوانەیە کە شوێنم کەوتوون، لەبەر ڕۆشناییدا (خەڵك) بۆ لای خوا بانگ دەکەم و، پاکیی بۆ خواو من لە هاوبەشدانەران نیم.

بانگەواز دەکەم لەبەر ڕووناکییدا، یانی: بەرچاوڕوونم لە ئایینەکەمدا، بەرچاوڕوونم لە کۆمەڵگاکەمدا، بەرچاوڕوونم لە واقیعەکەمدا، کە تێیدا دێم و دەچم و، تێیدا دەجووڵێم و، بەرچاو ڕوونم لەوانەدا کە بانگیان دەکەم، لە پاشخانی فکرییان، لە پاشخانی سیاسییان و، کۆمەڵایەتییان، گرفت و کێشەکانیان، زۆر گرنگە کە ئێمە واقیعەکەمان وەك خۆی ببینین و، بوێرانەش بڵێیین: بەڕاستیی فڵان نوقسانییەمان هەیە، ئەمە یەکەمین هەنگاوی چارەسەرە، یەکەمین هەنگاوی چاککردنی واقیعی ئۆممەتی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) لە هەر گۆشەو کەنارێکیدا، بریتیە لەوەی واقیعەکە وەك خۆی ببینی، چ واقیعی ئۆممەت، چ واقیعی دنیاو، گرفت و کێشەکانی و، دەردو نەخۆشییەکانی پەنجەیان بخەیە سەر، وەك ئەم ئایەتە موبارەکە ئاماژەی پێ دەکات، چونکە ئەگەر بەرچاوڕوون نەبین، هەم لە دینەکەماندا و، هەم لە واقیعەکەماندا، ناتوانین ڕێك و ڕاست، هەنگاو بنێین و، هەڵسوکەوت بکەین، فەرمایشتێکی پێغەمبەر

هەیە (صلى الله علیه وسلم) لە موسنەدی (أحمد)[1]دا هاتوە، ئەویش تیشكێكی باش دەخاتە سەر ئەم بابەتە، دەفەرموێ: (إذا أَحَبَّ الله عبداً، زهَّدَه في الدنيا وأبْصَرهُ بعيوب نفسه). واتە: ئەگەر خوا بەندەیەكی خۆشویست، دنیای لەلا كەم دەكات {وای لێ دەكات دنیا بەكەمگر بێ} و عەیبەكانی خۆیشی دەكاتە بەرچاوی.

هەروەها لە شوێنەوار(أثر)ێكدا هاتوە: {طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ} خۆشیی بە حاڵی ئەو كەسەی، كە عەیب و كەموكوڕیی خۆی، بێ ئاگای دەكا لە عەیب و كەموكورییەكانی خەڵك، مەبەست ئەوە نیە كە كەموكوڕیی خەڵك نەبینی، مەبەست ئەوەیە: عەیبی خۆمان ببینین، كەموكوڕییەكانی خۆمان ببینین، چونكە وەك كەموكوڕیی خۆت زیانت لێدەدا، كەموكوڕیی كەس هێندە زیانت لێنادات، جاری دیكەش باسم كردوە: عەیب و نوقسانیی ئینسان، پێش بەرانبەرەكانی، بۆ خودی خۆی زەرەرەو، هەر كەموكوڕییەك، پێشتر خاوەنەكەی لێی زەرەرمەندە، ئنجا دوایی ئەوانەی كە مامەڵەیان لەگەڵدا دەكات، لێی زیانمەند دەبن.

---

(١) {إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْراً فَقَّهَهُ فِي الدِّينِ، وزهده في الدنيا، وبصَّره عيوبَه} أخرجه البيهقي في شعب الإيمان: ١٠٥٣٥، مرسلا.

هەنگاوی دووەم

قەناعت هەبوون بە گۆڕانکاریی و، هەبوونی ئیرادەی گۆڕانکاریی و پاكسازیی و چاكسازیی

زۆر کەس واقیعەکە وەك خۆی دەبینێ، دەڵێ: بەڵێ ئەو نەخۆشییەمان هەیەو، ئەم کەموکوڕییەمان هەیە، بەڵام قەناعەتی بەوە نیە گۆڕانکاریی بکرێ. کاك ئەحمەدی موفتی زادە، لە یەکێ لە کاسێتەکانیدا گوێم لێبووە، دەگێڕێتەوە دەڵێ: کاتی خۆی لە (سنە) کابرایەکی کاروانچیی هەبووە، زۆر بە شان و شەوکەت و بەهێز بووە، هێزی سێ چوار کەسی هەبووە، بەڵام غیرەتی نەبووە و ئازا نەبووە. جارێك بە شوێنێکدا دەڕۆن، باتڵاغێك دەبێت، یەکیان وڵاغەکەی لێ دەکەوێ و، بەبارەوە دەکەوێتە باتڵاغەکەوە، ئنجا دوو سێییەکیان دێن وڵاخ و بارەکە، لە قوڕ و باتڵاغەکە بێننە دەرێ، بۆیان نایەتە دەرێ، کابرای بەهێز دەڵێ: لابچن ڕێی من بکەن! هەر ئاوا دەیگرێ، لای سەری و لای کلکی دەگرێ و، بە بارەوە لە قوڕەکە دەریدێنێ و، لە بەیار دایدەنێ! سێ چوار کەس کە ڕێگر بوون خۆیان مەڵاس داوەو، بەتەما بوون ئەو کاروانە ڕووت بکەن، لەبەینی خۆیاندا دەڵێن: خۆتانیان لێ ئاشکرا مەکەن، ئەو کابرایە هەر لێمان دەست بەکار بێ، یەکمان ناهێڵێ! بەڵام کابرا نازانێ ئەوانە خۆیان مەڵاس داوە، لەبەر خۆیەوە دەڵێ: ئای زۆرەکە بۆ غیرەتێ! کاك ئەحمەد بە لەهجەی سنەیی دەیڵێ، زۆر یانی قووەت، واتە: بریا ئەو قووەتە غیرەتیشی لەگەڵ دابایە! ئەوانەی کە خۆیان

مەلاس داوە، دەڵێن: دیارە ئەو پیاوە غیرەتی نیە، با لێیان وەخۆ بکەوین و، فیعلەن ڕووتیان دەکەنەوە.

بەڕاستیی بەڕێزان! جاری وا هەیە ئینسان شت دەزانێ و دەیبینێ، بەڵام ئیرادەی نیە کە بە گژیدا بچێتەوە، لە خۆی ڕانابینێ، ئنجا ئەو لەخۆ ڕاپەڕموون و خاوەن ئیرادە بوونە، زۆر گرنگە، خوای پەروەردگاریش دەفەرموێ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ﴾ الرعد، ١١.

واتە: خوا حاڵەتێك كە كۆمەڵێك تووشی بوون، لای نادات و نایگۆڕێ، تاكو ئەوان خۆیان نەگۆڕن.

بەڵێ، گۆڕینی خوا، شوێن گۆڕینی مرۆڤ دەکەوێت، دەبێ مرۆڤ خۆی بگۆڕێ، ئنجا خوا واقیعی بۆ دەگۆڕێ، دەبێ مرۆڤ دەروونی خۆی بگۆڕێ، دەروونی مرۆڤ چییە؟ بیرکردنەوەکانی، هەست و نەستەکانی و، ڕەفتارەکانی، (الأفكار والمشاعر والسلوكيات) دەبێ ئەوانە بگۆڕێ، کە لەبەر دەستی خۆیدان. هەندێك کەس بە شتێکەوە دەق دەگرێ، تاکو قییامەتێ، هەتا پێیەوە دەمرێ، دەڵێن: (مار) هەموو ساڵێ کیفێك، کاژێك فڕێ دەدا، تۆش جارجار خۆت بگۆڕە، ڕەنگە هەندێك بیرۆکەت هەبن، کاتیان بەسەرچووبێ، جارجار هەندێ لە عەلمانییەکان ڕەخنە لە من دەگرن: وەختی خۆی فلان کەس وای گوتوە ئێستا وا دەڵێ! هەرچەندە پێم وانیە لە شتێکی بنەڕەتییدا بووبێ، بەڵام ئەگەر واشبێت، ئەوە عەیبی چییە؟ ئەوە ئازایەتییە، کە ئینسان بتوانێ بیروبۆچوونێکی هەبووە، بە کەڵکی کاتی خۆی هاتوە، بەڵام ئێستا بە کەڵك نایەت، یان وایزانیوە بە کەڵك

دێت کاتی خۆیشی، دوایی بۆی دەرکەوتوە بە کەڵك نایەت، ئەگەر بیگۆڕێ، ئەوە ئازایەتییە هەر کەسێك بیکات، (أبو حامد الغزالي) ڕەحمەتی خوای لێبێ، چ ئینقلابێکی بەسەر خۆی داهێنا! (أبو حسن الأشعري) چ گۆڕانێکی بەسەر خۆی داهێنا؟! موعتەزیلە بوو، دوایی بوو بەو کەڵە پیاوە کە ناوی لێندرا: (پارێزەری عەقیدەی ئەهلی سوننەت و جەماعەت) بە هەر حاڵ، ئینسان عەزم و ئیرادەی هەبێ، دوای ئەوەی کە دەزانێ: واقیعەکەی هەڵەو خوارە، ئنجا دەبێ وورەی هەبێ کە بەگژی دابچێتەوە و قەناعەتی هەبێ کە دەگونجێ بیگۆڕێ، هیچ شتێك نیە ئینسان نەتوانێ بیکا! لەو کتێبانەدا کە باسی گەشەپێدانی مرۆیی (التنمیة البشریة) دەکەن، کە زۆرجار زێدەڕۆیی (مبالغة)شیان تێدایەو، دەبێ بە تێبینیی و سەرنجەوە ئەو شتانە بخوێننەوە، بەڵام بۆ نموونە: قسەیەکیان تێدایە دەڵێ: ئەگەر کابرایەکی ئیفلیج لە پێشبڕکەدا یەکەم نەبێت، خەتای خۆیەتی! کە بێگومان ئەوە زێدەڕۆییە، مەبەست ئەوەیە ئینسان لە خۆی ڕاببینێ و ئیرادەی هەبێ، کە دەتوانێ شت بکات، هەتا قەناعەتت نەبێ کە تۆ دەتوانی کار بکەی، کارت بۆ ناکرێ.

با نمونەیەکتان لەژیانی خۆم دا بۆ بهێنمەوە: مامۆستایەك هەبوو، ناوی مامۆستایەکە ناهێنم، بە ڕەحمەتی خوا چووە، لە ساڵانی هەشتایەکاندا، پیاوێکی خواناس و دیندار و ئەهلی عیلم بوو زۆر شارەزا بوو، ڕۆژێك گوتم: مامۆستای بەڕێز! ئەرێ جەنابت پیاوێکی زۆر شارەزای، مامۆستایەکان دێن پرسیار لەتۆ دەکەن، بۆچی کتێبێ نانووسی، ئەو عیلمەی جەنابت کە وەفاتت کرد، هەمووی دەفەوتێ، بۆچی کتێب نانووسی و بەرهەمێکت نیە؟ ئەویش گوتی: فلان! من کتێب بنووسم؟ گوتم: بەڵێ، گوتی:

من هیچ نیم! منیش ئاوا تەماشم کرد و گوتم: جەنابی مامۆستا! چۆن؟ جەنابت زۆر زانای! گوتی نا نا! من هیچ نازانم!

هەڵبەتە تەوازوع و خۆ بە کەمگرتن باشە، بەڵام ئەگەر زێدەڕۆییت تێدا کرد، زوڵم لە خۆت دەکەی، هەروەك نەفس بەرزیی (عزّة النفس) باشە، بەڵام کە زێدەڕۆییت تێدا کرد، دەبێتە خۆ بەزلگریی (تكبّر)، هەروەها خاکییبوون (تواضع) ئەگەر زێدەڕۆییت تێدا کرد، دەبێتە خۆ پێ هیچ بوون، ئنجا کەسێ خۆی پێ هیچ بێ، هەر هیچ دەبێ و، هیچیشی لێ هەڵناوەرێ!

هەنگاوی سێیەم

گەڕانەوە بۆ وەحیی و پەیامی خوا

هەموو دەردو نەهامەتییەكان، بەهۆی دوور كەوتنەوە لە وەحیی و پەیامی خواوەن، بۆتان هەیە بپرسن: ئەدی بۆچی نەتكردە هەنگاوی یەكەم؟

بۆیە نەمكردە هەنگاوی یەكەم، چونكە وەحیی و پەیامی خوا، بۆخۆی كار ناكات، وەك دەرمان و چارەسەرێك وایە، دەبێ كەسێك بیگرێتەوە و بەكاری بێنێت. بۆیە دەبێت پێش ئەوە، واقیعەكە وەك خۆی ببینین، پاشان ئیرادەمان هەبێ كە ئەو واقیعە چاك بكەین، ئنجا ئیستیفادە دەكەین لە وەحیی و پەیامی خوا، ئەگەر نا ئەگەر بێت و واقیعەكە وەك خۆی نەبینی، مسوڵمانان بە شتێكەوە سەرقاڵ دەكەی، كە هیچ مەدارێكیان ساز ناكات، ئەوان شوێنێكیان دێشێ و، تۆ چارەی شوێنێكی دیكە دەكەی! وەك هێندێك هەن، مسوڵمانان سەرگەرم دەكەن و، هەراو كێشەی لابەلایان بۆ بەرپا دەكەن: لە تەحییاتدا پەنجەی جوڵاندوە، یان نەیجووڵاندوە؟ دەستی لە سەرسینگ گرتوە، یان لەخوارتر؟! دەلینگی پانتۆڵی وایە، یان وانیە؟ مەولید بیدعەتە، یاخود ڕەوایە! كوردەواریی خۆمان دەڵێن: خاوەن باراش لە خەیاڵێك داو، ئاشەوان لە خەیاڵێك دا! مسوڵمانان چ گرفتێكیان هەیەو تۆ خەریكی چی! هەرچەندە پێم وایە مسوڵمان بۆ دینداریی شەخسیی خۆی، هەتا لێبكۆڵێتەوە لە وردەكارییەكان چاكترەو بۆخۆشم وا دەكەم، لە خوا بەزیاد بێ، لەبواری خۆ پاراستن

١٠٧

لە بیدعەتان و، پابەند بوون بە ڕێبازو ڕێ و شوێنی پێغەمبەرەوە (صلى الله عليه وسلم)، بەڵام ئایا مەرجە ئەوەی تۆ دەیکەی، بە هەموو خەڵکی بکرێ؟ ئایا مەرجە ئەو جۆرە دینداریيە شەخسییە، کە لەلای تۆ پەسەندە، یان پێویستە، مسوڵمانانیش ئەوە گرفت و کێشەیان بێت؟ دەگونجێ ئەوان کێشەی دیکەیان هەبێ! ئنجا ئایا مسوڵمانەتیی تەنیا لەوەدا خولاسە دەبێتەوە؟

بەڵێ گرنگە ئێمە بگەڕێینەوە بۆ وەحیی و پەیامی خوا، لە هەموو ڕوویەکەوەو لە هەردووك بواری دینداریی و دنیادارییدا، خوا (سبحانە وتعالى) چی دەربارەی پەیامی خۆی دەفەرموێ:

{ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا } الاسراء، ٩.

واتە: بە دڵنیایی ئەم قورئانە (خەڵك) ڕێنمایی دەکا بۆ ژیانێك، {بۆ شێوە مامەڵەیەك} کە ڕاستترینەو چاکترینە لە هەموو ڕوویەکەوە.

چونکە خوا بە ڕەهایی فەرموویەتی. (لِلَّتِي) ئەمە (الإسم الموصول)ە، کە (صلة)کەی قرتێنراو (محذوف)ە، وەك: (للحياة التي هي أقوم) یان (للحالة التي هي أقوم) یان (للهيئة التي هي أقوم)، خوای پەروەردگار وای هێناوە کە تۆ هەر شتێکت بوێ، قورئان ڕێنماییت دەکات، بۆ باشترین جۆرە مامەڵە لەگەڵ ئەو شتەدا، لە هەردوو بواری دینداریی و دنیادارییدا.

لە سووڕەتی (التكوير)دا، خوای کارزان دەفەرموێ:

{إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾} التكوير.

واتە: ئەم قورئانە تەنیا بیرخەرەوەیە، بۆ جیهانییان، بۆ هەر كەسێ لەئێوە، كەبیەوێ ڕاست بێ.

لە هەر ڕوویەكەوە بتەوێ ڕاست بی، ئەوە قورئان لەبەر دەستتە. بەڵام گرنگە ئێمە ئەو باوەڕ و متمانەیەمان بێت كە فەرموودە و فەرمایشتی خوا، ئێمە ڕێنمایی دەكا بۆ چاكترین حاڵەت، ئێمە وا لێ دەكات ڕێك و ڕاست و چاك و پاك و ساغ بین.

یەكێك بۆی هەیە بپرسێ: ئەدی كوا باسی سوننەت و ڕێبازی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)؟ دەڵێین: پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) كە هاتوە تەنیا قورئانی پێ بووەو فەرموویەتی: {لا تكتبوا عني ومن كتب عَنِّي غير القرآن فَلْيَمْحُهُ}[1] واتە: فەرموودەكانی من مەنووسن و هەركەسێك لەمنەوە شتێكی نووسیوە جگە لە قورئان، بابیسڕێتەوە. (أبوبكر) خوا لێی ڕازی بێ، لێی گێڕراوەتەوە[2]، كە ویستی فەرمایشتەكانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) كۆبكاتەوەو هەندێكیشی كۆكردبوونەوە، دایكمان عائیشە دەڵێ: پێش ئەوەی وەفات بكات، گوتی: ڕۆڵە! ئەوانەم بۆ بێنە ئەو حەدیسانەی كۆمكردبوونەوە، چونكە شتێك ناكەم پێغەمبەری خوا نەیكردبێ، یان شتێك ناكەم خەڵك بە غەیری قورئانەوە مەشغووڵ بێ و، سووتاندنی، (عمر)یش خوا لێی ڕازی بێت، لەهەندێك سەرچاوان دا[3] هاتوە، ئەویش دوای مانگێك (إستخارة)كردن و ڕاوێژكردن،

---

(١) رواه مسلم: ٣٠٠٤، وأحمد: ١١٣٦٢ وغيرهما.

(٢) تذكرة الحُفّاظ (١/٥).

(٣) طبقات ابن سعد (١/٣) ص ٢٠٦، وكنز العمّال (٥/٢٣٩).

ویستی وەك چۆن قورئان کۆکرایەوە لە موصحەفدا، {هەر هەبوو بەڵام خرایە نێوان دوو بەرگەوە}، سوننەتی پێغەمبەریش (صلی الله علیه وسلم) کۆبکاتەوە، بەڵام دوایی گوتی: وام پێ باشە خەڵك بە غەیری قورئانەوە سەرقاڵ نەکەم، دیارە عوسمانیش نەیکردووە، عەلیش نەیکردوە، خوا لێیان ڕازی بێ، لە ساڵی سەد(١٠٠)ی کۆچیی، یانی سەد(١٠٠) ساڵ دوای کۆچی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لە مەککەوە بۆ مەدینە، لە سەردەمی (عمر بن عبدالعزیز)دا فەرمان دەکات فەرمایشتەکانی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) کۆبکەنەوە، ئنجا ئایا بۆچی ئەوان کۆیان نەکردەوە، ئەو کۆیدەکاتەوە؟ ئەوان بۆیە کۆیان نەکردۆتەوە، گوتوویانە: با خەڵك بە غەیری قورئانەوە سەرقاڵ نەبێ، بەڵام ئەدی (عمر بن عبدالعزیز) کە خەلیفەیەی ڕاشیدە بۆچی کۆیکردەوە؟ چونکە زانی تازە قورئان چەسپاوە، تێکەڵ نابێ لەگەڵ شتی دیکەدا.

بەڕێزان! ئەگەر ئینسان تەماشای ئەزموون و دینداریی میللەتانی پێشوو بکات، ئنجا لە حیکمەتی هەڵوێستی پێغەمبەر علیه الصلاة وسلام تێدەگات کە فەرموویەتی: {لا تكتبوا عنِّي}، هەروەها لە حیکمەتی هەڵوێستی (أبوبكر) و (عمر)یش، خوا لێیان ڕازی بێت، دوایی (عثمان) و (علي)یش، کە هەر وایان کردوە، ئەوجار لە حیکمەتی ئەوە حاڵی دەبێت.

بۆنموونە: (پەیمانی کۆن) کە خاڵی هاوبەشی بەینی جوولەکە و نەسڕانییەکانە، بە شەرحەوە دوو هەزار(٢٠٠٠) لاپەڕە دەبێ، (پەیمانی نوێ)ش کە تایبەتە بە نەسڕانییەکانەوە، هەزار (١٠٠٠) لاپەڕە زیاترە، خوا تەوڕاتی بۆ مووسا ناردوە، تەوڕات بە دانپێداهێنانی جوولەکەکان

خۆیان پێنج سیفرە، سیفرەکانی: {التكوين، الخروج، اللاويين، العدد، التثنية}، بەڵام ئێستا (پەیمانی کۆن) کە تەوڕاتی لە نێودایە، سی و نۆ (٣٩) کتێبە بە سەرژمێرێك و، چل و نۆ (٤٩) کتێبە بە سەرژمێرێکی دیکە! (پەیمانی نوێ)یش، خوا یەك ئینجیلی بۆ عیسا ناردوە، کەچی ئێستا بە ڕەسمیی نەسرانییەکان، چوار ئینجیلیان هەن: ئینجیلی مەتتا، لووقا، مەرقوس و یوحەننا، هەروەها (نامەکانی پۆلس- رسائل بولس)یش هەن، کە بە هەموویان (پەیمانی نوێ) پێکدێنن، خواش یەك ئینجیلی ناردوە!! لێرەدایە کە خەلیفە ڕاشیدەکان ترساون لەوەی کە حەدیس کۆبکەنەوە و، لەسەر پەراوێزی قورئان بینووسن، دوایی تێکەڵ بێ، ئیحتیاتیان کردوە، تاکو تێکەڵ نەبێ.

ئێستا قورئان دەزانن چەند سوورەتە؟ (١١٤) سوورەتە، دەزانن قورئان چەند ئایەتە؟ بەڵێ، قورئان (٦٢٣٦)، ئەوە بەپێی باوترین سەرژمێر،[1] هەندێکی دەڵێن (٦٦٦٦)، ئەوە هەر قسەیەکە بۆخۆشیی کراوە، ئەدی قورئان چەند وشەیە؟ ئەویش دیارە: (٧٧٤٣٩) وشەیە، ئەدی قورئان چەند پیتە؟ ئەویش هەر دیاریی کراوە: (٣٢١١٨٠) پیتە.

تەماشا بکەن! ئەوە لە کوێ کە قورئان پیتەکانیشی دیارن و مسوڵمانانان هەموویان لەسەری یەکدەنگن، کەچی کۆلکە خوێندەواری وا ڕاست دەبێتەوە، بەتایبەتی هەندێك لەوانەی سەر ئەو کەناڵانەی

---

(١) لە هەندێك سەرژمێریشدا: (٦٢١٢، ٦٢١٦، ٦٢١٨، ٦٢٢٤)، هەڵبەتە جیاوازیی ئەو ژمارانە، پەیوەندیی بە کورتیی و درێژیی ڕستەکانەوە هەیە، ئەگەرنا، مادام ژمارەی وشەو پیتەکان چەسپاوە، ناگونجێ لە ئەندازەو قەبارە (مقدار وحجم)ی قورئاندا، ڕاجیایی هەبێ.

بە پارەی گەندەڵیی و حەرام کاردەکەن، کە بەس ئیشیان ئەوەیە خەڵك بخەنە دوودڵیی و گومانەوە، دەڵێ: کێ دەڵێ قورئان وەك خۆی بەئێمە گەیشتوە؟! برادەر! مسوڵمانانی دنیا، لە ڕۆژهەڵات تاکو ڕۆژئاوا، لە باکوور تاکو باشوور، لەسەر پیتێکی قورئان کێشەیان نیە! بێگومان جۆرە خوێندنەوەکان هەن، حەوت(٧) قیرائەتەکان، دە(١٠) قیرائەتەکان هەن، ئەوە دیارە، بەڵام، کەم و زیادیی پیتەکان، کێشەی لەسەر نیە و، سەرژمێر کراون، ئنجا ئەوە لە کوێ و ئەوە لە کوێ، کە من لە (پەیمانی کۆن) سێ نوسخەم لەلان، هەر نوسخەیەك لەوی دیکە جیاوازە!

ئنجا بێگومان: ڕێبازی پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) جیا نیە لە قورئان، لێرەدا هەندێك خەڵك لێی تێکچووە، بەڵکو ڕێبازی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) واتە: پراکتیزەکردنی قورئان، جێبەجێ کردنی قورئان لەسەر ئەرزی واقیع، ئێمە ئەگەر بمانەوێ، ئیسلام بە تیۆریی (نظري) ببینین، ئەوە قورئان و، ئەگەر بمانەوێ بە تەتبیق کراویی ببینین، ئەوە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) و ڕێبازەکەی! هەندێ کەس وادەزانێ کە سوننەت جیایە لە قورئان! نەخێر، کاکڵ و جەوهەرو ڕووحی سوننەت، بریتیە لە قورئان و، پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) شتێکی جیا لە قورئانی پێ نەبووە، بەڵێ بەتەئکید خوا وەحیی زیادەشی بۆ پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) ناردوە، هەندێك شت پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) بە حەڵاڵی داناوە، یان بە حەرامی داناوە، بەڵام ئەویش هەمووی هەر دەچێتەوە نێو قورئان و، هیچی لەگەڵ قورئاندا تێکناگیرێ، (ابن تیمیة) ڕەحمەتی خوای لێ بێ، لە بەرگی یەکەم، لە کتێبی: (درء

التعارض بين العقل والنقل)دا دەڵێ: هەموو دنیا لە سەنگ و سوژن بنێی، حەدیسێك نابینیەوە لە گەڵ قورئاندا دژ بووەستێ[1] و، هەر شتێك لەگەڵ قورئاندا دژ وەستا، فەرمایشتی پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) نیە. كەواتە: ڕێبازی پێغەمبەر علیه الصلاة وسلام جیاواز نیە لە قورئان، بەڵكو ڕێبازی پێغەمبەر (سنة النبي) قورئانە بە تەتبیق كراویی و بەرجەستە كراویی لەسەر ئەرزی واقیع، وەك خوای پەروەردگار دەفەرموێ:

{ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ } الأحزاب، ٢١.

واتە: بە دڵنیاییەوە لە پێغەمبەری خوادا، باشترین سەر مەشقیی هەیە بۆ ئێوە.

هەروەها خوای زاناو توانا دەفەرموێ:

{وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ } الحشر، ٧.

واتە: هەرچی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) پێتان دەدا، لێی وەربگرن و، هەرچی ئەو لێتان قەدەغە دەكات، دەستی لێ هەڵبگرن.

هەروەها خوای تاك و پاك دەفەرموێ:

{وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ } النحل، ٤٤.

واتە: زیكرمان بۆ لای تۆ ناردوە، تاكو ئەوەی بۆیان دابەزێندراوە، بۆیان ڕوون بكەیەوە.

---

(١) ج١ ص ١٣٣، ١٨٧، ١٨٩.

یانی: چۆنیەتی جێبەجێ كردنەكەی ڕوون بكەیەوە، لێتان تێك نەچێت، سوننەت بەو واتایە شەرحی قورئان نیە، كە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دانیشتبێ و ئایەت بە ئایەت تەفسیری بكات! هەموو ئەو ئایەتانەی هاوەڵانی ئیشكالێكیان لەسەریان بووبێ و، پێغەمبەری خوا(صلی الله علیه وسلم) قسە و شەرحی لەسەر كردبن، پێم وانیە بگەنە بیست سی(٢٠-٣٠) ئایەت، لەو هەموو شەش هەزار ئایەتە، چونكە هەمووی ڕوونەو، خوای پەروەردگار دەفەرموێ: قورئان ڕوونە و ڕۆشنكەرەوەیە:

١- {تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ} الحجر، ١.

٢- {تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱلْقُرْءَانِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ} النمل، ١.

٣- {وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ} القمر، ١٧، ٢٢، ٣٢، ٤٠.

قورئان ڕوونەو پێویستیی بە تەفسیر ناكات، هەڵبەتە بۆ ئەهلی خۆی ڕوونە، بۆ كەسێك كە زمانی عەرەبی بزانێت، بەڵام كە ڕوونە، مانای وا نیە، كە هەموو كەس لە هەموو شتێكی تێدەگا، بەڵكو هیچ كەس ناگاتە ئەوپەڕی و، هیچ كەسیش نیە بەشی خۆی لێی حاڵیی نەبێ، گەورەیی و ئیعجازی قورئان لەوەدایە.

پوختەی قسان:

بە گەڕانەوەمان بۆ وەحیی و پەیامی خوا، كە لە قورئان و ڕێبازی پێغەمبەردا بەرجەستەیە، دەكەوینە سەر كانیاو و سەرچاوەی ڕوون و زوڵاڵی ئیسلام و، لە زۆرێك لەو قوڕ و لیتەو لاڵ و قەوزەو چی و چییە، دەربازمان دەبێ، كە بەدرێژایی ئەو هەموو سەدانە، لەگەڵ ئاوی ڕوون و زوڵاڵی وەحیی بێ خڵتەی خوای بەرز و مەزندا، ئاوێتە بووە.

هەنگاوی چوارەم

قورئان کردنە پێوەر و تەرازووی گرنگییدان بە مەسەلەکان

ئێستا ئەگەر تەماشای دینداریی مسوڵمانان بکەین، تەماشای بارودۆخی ئۆممەت بکەین، دەبینین: هەندێ شت زۆر گرنگیی پێدەدرێ و، سەرنج دەدەی لە قورئاندا هەر باسی نیە، لە سوننەتی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)یشدا باسی نیە! ئەدی مسوڵمانان لە کوێیان هێناوە!؟ لەڕاستییدا هەمووی عادەت و نەریت و بۆچوونەو، هەڵقوڵاوی سروشت و میزاجە! یان هەندێك شت دەبینین لە قورئاندا، لە یەك شوێندا باس کراوەو، هەندێك شت دەبینین لە سەدان ئایەتدا باس کراوە، ئنجا ئێمە ئەگەر بە دوای ڕێبازی پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) و بە دوای پەیامی خوا بکەوین، دەبێ ئەم قورئانە بکەینە تەرازوو، خوا دەربارەی قورئان چی دەفەرموێ؟

{ ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ وَٱلْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ } الشوری، ١٧.

واتە: خوا ئەو زاتەیە کە قورئانی دابەزاندوە بە حەق و، تەرازووشی دابەزاندوە.

سەرنجی تەفسیرەکانم دا، نەمبینی ئەو خوێندنەوەیان هێنابێ، بەڵام لە ڕووی زمانی عەرەبییەوە دەگونجێ بشخوێندرێتەوە: {أَنزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانِ}، دەشگونجێ بە (وَالْمِيزَانِ)یش بخوێندرێتەوە بە (خفض)، واتە خوا قورئانی بە هەق و بە تەرازووش دابەزاندوە،

بەڵام ئەگەر بە (الْمِيزَانَ) - واتە: بەسەر (فتحة) - بخوێندرێتەوە، یانی: خوا کتێبی بە هەق دابەزاندوەو تەرازووشی هەر دابەزاندوە، کە بێگومان تەرازووەکەش هەر لەنێو قورئان دایە.

زۆر گرنگە ئێمە بزانین کە گرنگییدانی قورئان بە هەر شتێك، دیارە ئەو شتە لە تەرازووی خواداو بە پێوەری وەحیی و شەریعەت: ئەوەندە دێنێ، ئەگەر زۆرتر گرنگیی پێ بدات، دیارە زۆرتر گرنگەو، کەمتر باسی بکات، دیارە کەمتر گرنگە، چونکە خوا قورئانی بە حەق و بە تەرازوو ناردوە، یان تەرازووشی لەگەڵ دا ناردوە.

هەروەها لە سوورەتی (الأنعام)دا دەفەرموێ:

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا} الأنعام ئایەتی، ١١٥.

واتە: وشەی پەروەردگارت تەواوی کردوە، لە ڕاستیی و لە دادگەرییدا.

وشەی پەروەردگارت واتە: ئایەتەکانی خوا لەڕاستبووندا، تەواویان کردوەو، لە لووتکەی دادگەرییدان و، لە لووتکەی تێرو تەواوییدان.

لە سوورەتی (الإسراء)یشدا، خوا دەفەرموێ:

{وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ} الإسراء، ١٠٥.

واتە: قورئانمان بە هەق {بەشێوەیەکی هەق} دابەزاندوەو، هەقیشی لەنێو خۆی وەرگرتوە.

دابەزاندن (إنزال)ەکەی بە هەقەو، کە داشبەزیوە، هەقی تێدایە.

با چەند نموونەیەك بێنینەوە:

١) ئایا لە چەند ئایەتاندا، خوا باسی یەکتایی خۆی دەکا، کە تەنیا خوا بەدیهێنەر و، پەروەردگار و، خاوەنەو، تەنیا خوا دەبێ بەندایەتیی بۆ بکرێ و بپەرسترێ؟ بێگومان لە زۆر ئایەتاندا، هەر تەماشای سوورەتی (البقرة) بکەین، کە سوورەتێکی مەدینەییشە: گەورەترین ئایەت لە قورئاندا (آیة الكرسي)یە، کە باسی خوابەیەکگرتن(توحید الله)یە، لە دە(١٠) بڕگەدا:

{ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ} البقرة:٢٥٥.

ئنجا سوورەتە مەکەییەکان، هەموویان بەزۆریی تەرخان کراون، بۆ باسی یەکتایی خواو خواپەرستیی.

٢) لە چەند ئایەتاندا باسی دادگەریی کراوە؟ بێگومان لە زۆر ئایەتاندا، بۆ نموونە:

{إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ} النحل، ٩٠.

٣) لە چەند ئایەتاندا باسی تەقوا کراوە؟ بێگومان لە زۆر ئایەتاندا، بۆ نموونە:

{يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ ...} النساء-١-.

هەروەها باسی ئیحسان، یان باسی یەکڕیزیی و یەکبوون(وحدة)؟ بێگومان لە زۆر ئایەتاندا باسکراون، ئەدی لە چەند ئایەتاندا باسی

سەرپۆشی ئافرەت کراوە؟ لەیەك ئایەت، لە سوورەتی (النور)دا: {وَقُل لِّلْمُؤْمِنَٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ} النور، ٣١.

کەواتە: ئافرەت لەسەری پێویستە و دەبێ سەرپۆشی بەسەرەوە بێ، بەڵام ئایا ئەندازەی گرنگیی و پێگەی سەرپۆش بەسەرەوە بوونی ئافرەت، لەبەرانبەر تەنیا خواپەرستییدا، یان: چەسپاندنی دادگەرییدا، یان: ڕیشەکێشکردنی زوڵمدا، یان: بۆ خوا سوڵحان و پارێزکاریی و چاکەکارییدا، چەندە؟ بەدڵنیایی شتێکی بچووکە، بۆیە کاتێك هەموو ئیسلام و شەریعەت، لە جێبەجێ کردنی یاسا شەرعییەکانداو، ئەویش لە سەرپۆش کردن و، ڕیش هێشتنەوەدا، خوڵاسە بکرێتەوە، بە ڕاستیی ئەوە زوڵمە لە ئیسلام دەکرێ! زوڵمە لە ئیسلام دەکرێ، چونکە خوا وای دانەناوە، گرنگە هەر بابەتە گرنگیی و بایەخیی پێبدرێ، بەقەدەر ئەوەی کە قورئان گرنگیی پێداوەو، ئەوەندەی پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) خەمی لێ خواردوەو مشووری لێ خواردوە.

ئێستا تەماشا بکەن! ئێوە دەزانن من مەشرەبم فراوانەو، بۆنەی مەولید و هەموو بۆنە و یادە ئایینیەکان، جیهانییەکان، پیشەییەکان،

مرۆییەكان، پێم وایە ئەسڵ تێیاندا ڕەوابیە[1] ، بەڵام لە شارێكی وەك هەولێر لەگەڵ مانگی ڕەبیعی یەكەم دێ، ئیدی ئەو خەڵكە هەمووی زۆر موشەووەش دەبێ! چییە؟ مەولیدی پێغەمبەرە (صلی الله علیه وسلم)! زۆر باشە شتێكی ڕەوایە و موباحە، ئەگەر بە شێوەیەكی شەرعیی بكرێ، شتێكی ئاساییەو هەڵسوكەوتێكی مسوڵمانانەو دەیكەن، چونكە ئەگەر بگوترێ: عیبادەتە، ئەوە دەچێتە نێو بازنەی بیدعەت، چونكە هەر عیبادەتێك لە دوای پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) پەیدا كرابێ، بیدعەتە، بەڵێ یادكردنەوەی لەدایكبوونی پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) عیبادەت نیەو، تەنیا هەڵسوكەوتێكە، وەك دایكمان عائیشە -خوا لێی ڕازی بێ- لە بارەی شیعرەوە پرسیاریان لێ كردوە، وەلامێكی زۆر عاقلانەی داوەتەوە، كە شایستەی خۆیەتی، دەڵێ: (الشِّعْرُ كَلامٌ، حَسَنُهُ حَسَن، وَقَبِيحُهُ قَبِيح) شیعر قسەیە، چاكەكەی چاكە و، خراپەكەشی خراپە، هەڵسوكەوتەكانیش سەیر دەكەین بزانین چۆنن؟ ئەگەر باش بوون، باشن و، ئەگەر خراپ بوون، خراپن.

بەڵام چەندان فەرز هەن، لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك و هەڵەبجە و كەركوك و، لە شوێنەكانی دیكەی كوردستان و عیراق، چوێندراون، مسوڵمانان چەندیان خەمی لێ دەخۆن! یاد كردنەوەی لە دایكبوونی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) عادەت و نەرێتێكی مسوڵمانانەو، لە بواری هەڵس و كەوتەكان دایە، كە بناغە تێیاندا ڕەوایی و دەستكراوەیی (الإباحة)یە، هەرچەندە وشەكەش بە هەڵە

---

(١) كتێبێكی تایبەتم لەوبارەوە نووسیوە، بەناوونیشانی: (یادو بۆنەو جەژنەكان و هەڵسەنگاندنێك).

دەڵێن، دەڵێن: (مەولوودی پێغەمبەر) (صلی الله علیه وسلم)، (مولود) یانی: لە دایکبوو، (مَوْلِد) واتە: کاتی لە دایکبوون، ئنجا بە ئەندازەی ئەوە کە شتێکی باشە، گرنگیی پێبدە، بەڵام با لەسەر حیسابی شتی دیکە نەبێ، لە بازاڕەکەت شەراب دەفرۆشرێ، وەك بیبسی و کۆلا، لە بازاڕەکەت قۆڵی خەڵك دەبڕێ، گەندەڵیی هەیە! زوڵم هەیە! فەساد هەیە! تۆ مووت لێنالەخشێ! بەڵام مەولید هاتوە، خۆت زۆر مشەووەش کردوە!!

ئەوە هەمووی لاتەڵ تێگەیشتنە لە ئیسلام و، نەکێشانی شتەکانە بە تەرازووی قورئان و، هەڵنەسەندگاندنە، بە پێوەری قورئان و وەحیی خوای پەروەردگار.

١٢٠

یان بۆ وێنە: لەچەند ئایەتاندا باسی خواپەرستیی و بەندایەتیی بۆ خوا کراوە؟! بێگومان زۆر! لەچەند ئایەتاندا باسی نوێژ کراوە؟ دیسان زۆر! بەڵام لەچەند ئایەتاندا باسی دەستنوێژ کراوە؟ تەنیا یەك ئایەت! بۆچی؟ چونکە دیارە ئەوەندە گرنگە، دەستنوێژ بگرە بۆ هەموو فەرزەکان، بەڵام بەقەدەر خۆی گرنگە، بەڵام ئایا زانایانی ئێمە وایان کردوە؟ نەخێر، بەڵکو کتێبی زۆریان داناون لەسەر غوسڵ و دەستنوێژ، بەڵام ئایا چەند کتێبیان داناون لەسەر ئەوە، کە ئایا دەبێ مسوڵمانان چۆن کۆمەڵگاو وڵاتی خۆیان بەڕێوەبەرن! چۆن ئەم ئایەتە: {وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ} کارا (تفعیل) بکەین و پراکتیزەی بکەین؟ ئێمە کەلەپووری سیاسەتی شەرعییمان، زۆر هەژارە، بەڵام شتی دیکەمان زۆر قەبە کردوە، غوسڵ و دەستنوێژ لە یەك ئایەتدا باسکراون! زۆر کەس لە ئەنجامی ئەو هەموو وردەکاریی و وردبوونەوەیەدا، لە غوسڵ و دەستنوێژدا وەسوەسەی بۆ دروست

بووە، یاخود لە نیەت هێنانی نوێژدا، مامۆستام دیوە ماوەیەك خەریكی نیەت هێنان بووە! بۆیەش وەسوەسەی بۆ دروست بووە، چونكە لە هەندێك كتێباندا هاتوە، كە دەبێ لە ئەلیفی (أَللّه) تاكو ڕای (أكبر) بەدڵتدا بێ: چ نوێژێكە دەیكەی و، چەند ڕكاتەو، لەگەڵ كێیەو...هتد؟! لەكوێت هێناوە؟ ئەو وردەكارییە لە كوێیە؟ پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) (أَللّه أكبر)ی كردوەو نوێژی دابەستوەو تەواو! بێگومان ئەو وردەكاریی و شیتەڵكردنەوەیە، لەسەر حیسابی شتەكانی دیكەیە، وەك لە یاداشتەكانی خۆمدا[1] باسم كردوە، گەنجم بینیوە نوێژی نەكردوە، گوتوومە: بۆچی نوێژ ناكەی؟ گوتوویەتی: ئاخر فێر نەبووم! فێری چی نەبووی؟ فاتیحە نازانی؟ با! تەحییات نازانی؟ با! ئەدی چی نازانی؟ دوعایەكانی دەستنوێژێ نازانم! كام دوعایانە؟ ئەوەی كە دەم و چاوت دەشۆی، ئنجا كە دەستەكانت دەشۆی و، كە مەسحی سەرت دەكەی و، كە پێیەكانت دەشۆی و، دوعایان هەیە! گوتم: ئەوانە هیچیان نەك هەر واجب نین، هەر سوننەتیش نین، ئیمام نەوەوی لە كتێبی (المنهاج) دا دەڵێ: (وَحَذَفْتُ دُعاءَ الأَعضاءِ إِذْ لا أَصْلَ لَهُ)[2]، واتە: ئەو دوعایەی ئەندامەكانی دەستنوێژ، هیچ شتێكی لەبارەوە لە پێغەمبەرەوە(صلی الله علیه وسلم) نەهاتوە! یانی: لەسەر شتێك كە ئەسڵی نیە، كابرا فەرزێكی چواندوە!

بەڵێ زۆر گرنگە قورئان بكەینەوە تەرازوو، بیكەینە پێوەر بۆ شتەكان، چەندە گرنگیی بە هەر شتێك داوە، ئەوەندەو بەو ئەندازەیە

---

(١) چەند مەڵۆیەك لە خەرمانی تەمەنم، بەشی یەكەم: ١٩٦١-١٩٩١ز.

(٢) مغني المحتاج، شرح المنهاج، ج١ ص ١١٣.

گرنگیی بێبدەین، کەمتر کەمتر و، زیاتر زیاتر، شتێکیش لە قورئاندا هیچ باس و خواسی نیە، لە خۆڕا لەسەر دین نەیکەینە بار و، نەیکەینە بەشێك لە دینداریی، بۆ وێنە: باسی نیقابی ئافرەتان، پێچە گرتنەوەی ئافرەتان، لەسەردەمی پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم)، ئافرەت هەبوو نیقابی هەبوو ، هەشبوو نەیبوو ، نەشیان کردوە بە هەرا، لە هەندێك لە وڵاتانی کەنداو، کە ڕێگا نادەن کەس ڕەخنە لە حکومڕانێك بگرێ، کە عیباد و بیلادی کردۆتە کۆیلە، بەڵام واجبە دەبێ ئافرەت پێچەی هەبێ و، ئەگەر دەموچاوی دیار بێ، ئەوە لە دین لای داوە! جارێك لەسەفەری عومرە یان لە حەج بووم، کچێك کە باڵغ نەبوو بوو، سەرپۆشی بەسەرەوە نەبوو، دوو سێیەك لەو عەگال بەسەرانەی[1] وێ، لەگەڵی کەوتنە کێشەو، کچەکە گریا، ئەویش بابی لەگەڵی بوو، گوتی ئەوە چییە بۆچی وا لەم کچەم دەکەن، تۆقانتان! ئەوانیش دەیانگوت: ئاخر چۆن دەبێ ئاوا هاتوە، لەگەڵ حورمەتی بەیتدا ناگونجێ! بابیشی گوتی: جارێ تەکلیفی شەرعیی لەسەر نیەو بەو شێوازەی ئێوەش دین لەبەرچاوی دەبێزرێ، کردیان بە هەرایەك ئەوسەری دیار نەبوو! کە بێگومان ئەوە هەمووی کرچ و کاڵ و لاتەڵ حاڵیبوونە لە دین، ئەو دووسێ پیاوەی سعوودیە دینیان هەموو لەوەدا دەدی، کە ئەو کچە ناباڵغە سەرپۆشی بە سەرەوەبێ! بەڵام ئایا ئەگەر ئەو منداڵە دڵی خۆشبکەی، ئامۆژگاریی بکەی، دینی لەلا شیرین بکەی، ئەوەش هەر دین نیە؟

---

(١) مەبەستم لە (عەگال بەسەر) یەکەم تەماشاکردنی جل و بەرگی ئێستای حیجاز نیە، بەڵکو مەبەستم پیاوانێکی تایبەتە کە سەربە موخابەراتی ئەو وڵاتەن!

هەنگاوی پێنجەم
بیركردنەوەو بەكارهێنانی عەقڵ و هەستەوەرەكان، لە تێفكرین و سەرنجدانی هەردوو كتێبی خوێنراو و بینراوی خوادا

خوا دوو كتێبی خستووینە بەر دەست، كتێبێكیان خوێندراوەیە، كە قورئانە (كتاب الله المقروء)، ئەوەی دیكەش ئەم گەردوونەیە، كتێبی بینراوی خوا (كتاب الله المنظور)، ئنجا لە ئەنجامی ئەوەدا كە مسوڵمانان لە پەیام و وەحیی خوا دووركەوتوونەوە، عەقڵی خۆیان لەكار خستوە، هەم لە سەرنجدانی كتێبی خوێنراوی خواو، هەم كتێبی بینراوی خوادا، سەرنج بدەن! ئێستا چەندان بیروڕا هەن، مسوڵمانان پێیانەوە پابەندن، كە هەزار (١٠٠٠) ساڵ لەمەوپێش، هەزار و دووسەد (١٢٠٠) ساڵ لەمەو پێش كەمتر یان زیاتر، گوتراون، كە بێگومان مەبەستم بوارەكانی بووناسیی و، ئیمان و عەقیدە و، پەرستشەكان نیە، مەبەستم بواری هەڵسوكەوتەكانە، بۆ وێنە: ئەو شێوە بازرگانیی و مامەڵەیەی ئێستا دەكرێ، پشكەكان(أسهم) و شیكەكان(سندات) و سندووقی نێو دەوڵەتیی و، بانكی نێو دەوڵەتیی، ئایا كاتی خۆی زانایانی ئێمە بە خەونیش شتی وایان بینوە؟ نەخێر ، ئایا نابێ چاو بە شێوەی مامەڵەی بازرگانییدا بگێڕدرێتەوە؟ بە دڵنیاییەوە، با.

بۆیە دەتوانین بڵێین: ئەم ئۆممەتە بەزۆریی مەحكوومی فەتوا و بیروڕای زانا مردووەكانیەتی، بۆیەش ئۆممەت بە مردوو حیسابە! لە هەموو لایەكەوە دوژمن سەریان تێناوە، وەك چۆن كەلاكێك دەكەوێت،

داڵ و لاشخۆر تێیدەورووكێن و گۆشتەكەی دەخۆن ، ئێستا ئوممەت وایە بەداخەوە! بۆچی مردوە؟ چونكە عەقڵی خۆی لە كارخستوەو، ئێستا لەنێو ئوممەت دا مردووان حوكمی زیندووان دەكەن! هەڵبەتە ئەو فەتوا و ڕایانەی، كاتی خۆی لە كتێبەكاندا نووسراون، زانایان بۆ سەردەمی خۆیان، شتێكی باشیان كردوەو خراپیان نەكردوە، بەڵام بۆ سەردەمی خۆیان و، ئەو وەڵامانە هی پرسیارەكانی سەردەمی خۆیان بوون و، بە كەڵكی پرسیارەكانی سەردەمی ئێستا نایەن، ئەو دەرمانانە بۆ نەخۆشییەكانی سەردەمی خۆیان گیراونەوە، دەرمانخانەكەش هەر هەیە، كە قورئان و سوننەتە، تۆش ئازا بە، دووبارە بۆ نەخۆشییەكانی ڕۆژگاری خۆت، دەرمانی تازە بگرەوە، دەرمانێك كە لەگەڵ ئەو نەخۆشییانەی سەردەمی تۆدا پڕ بە پێست بێ، نەك چارەسەر و دەرمانە كۆنەكان، بۆ نەخۆشییە تازەكان بەكار بێنی و، وەڵامە كۆنەكان بۆ پرسیارە تازەكان بەكاربێنی! چونكە ئەوكاتە ئیسلام چۆن دەكەوێتە بەرچاو؟ دەڵێن: دین لە ژین بەجێ ماوە، كە بەڕاستیی ئەوە مسوڵمانانن بەجێ ماون! ئەگەر نا ئیسلام ئەگەر خوای پەروەردگار هەر بۆ ئەو كاتی ناردبووایە و، تەنیا بۆ وڵاتێكی ناردبووایە، مسوڵمانانی پێوە پەیوەست نەدەكرد، كە لە هەموو كات و ڕۆژگارەكاندا پێیەوە پابەند بن، بەڵام دیارە خوا سبحانە وتعالی ئیسلامی وا هەڵخستوە، كە دەگونجێ وەك چۆن كێشەو گرفتەكان كاتی خۆی چارەسەر كردوون، ئەوانەی ئێستاش چارەسەر بكات، بەڵام بەچی؟ بە وەحیی بەرجەستە لە قورئان و سوننەتدا، نەك فڵان مەزهەبە و فڵان ئیجتیهادە و، فڵان فەتوایە و فڵان بۆچوونە! ئەوە لەگەڵ ڕۆژگاری خۆیدا بووەو بەكەڵكی ڕۆژگاری خۆی هاتوە، بەڵام وەك چۆن دەرمان ئێكسپایەر دەبێ و

لەكار دەكەوێ، بیروبۆچوون و فەتوا و ئیجتیهادەكانیش، بە هەمان شێوە، زۆر جار ئەوەم هێناوەتە بەرچاوی خۆم: ئەگەر ئێستا، نەك كەسێكی هەزار(١٠٠٠) ساڵ لەمەو پێش، هەر هی سێ سەد(٣٠٠) ساڵ لەمەو پێش، بە بەرگ و پۆشاكی ئەو كاتی و، بە چەكی ئەو كاتی بێ، بەبازاڕدا بڕوا، خەڵك چۆن سەیری دەكەن! هەموو سەریان سوڕ دەمێنێ! ئنجا لە ڕاستییدا ئێمە وەك چۆن كەل و پەلەكانمان كۆن دەبن و دەگۆڕێن و گۆڕیومانن، بە هەمان شێوە بیركردنەوەكانیش، ئەو بەشەی پەیوەندیی بە ژیانی دنیاوە هەیە: پەیوەندیی بە بواری سیاسەت و حوكمڕانیی و، بواری هەڵسوكەوتی ئابووریی و بازرگانیی و ئەوانەوە هەیە، دەگۆڕێ، بەڵام ئەوەی پەیوەندیی بە خودی دینەوە هەیە، وەك بوونناسیی و ئیمان و عەقیدە و عیبادەت و پەیوەندیی نێوان مرۆڤ و خوا، ئەوە ناگۆڕدرێ و وەك خۆیەتی، چونكە پەیوەندیی بە ڕاستییە نەگۆڕەكانی بوون (حقائق الوجود الثابتة) و ڕووح و جەوهەری ئینسانەوە هەیە، بەڵام ئەوەی پەیوەندیی بە لایەنی ماددیی ژیانەوە هەیە، دەبێ بگۆڕدرێ و چاوی پێدا بخشێندرێتەوە، ئەگەر نا، ئەو كاتە ئێمە ستەم لە ئیسلام دەكەین و، خەڵك دەڵێن: دین لە ژین بەجێماوە، كە لەواقیعدا، ئەوە مسوڵمانانن كە لە دینەكەیان بەجێماون.

هەر بۆیەش لە زۆر شوێنی قورئاندا، خوای زانا و شارەزا سەرزەنشتی كافرەكان دەكات، كە گوتوویانە: شوێن ئەوە دەكەوین كە باب و باپیرانمان لەسەری بینیوە، پێشینانمان لەسەری بینیوە، بۆ وێنە:

١- { بَلۡ قَالُوٓاْ إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهۡتَدُونَ } الزخرف، ٢٢.

واتە: یان ئایا پێش وی (قورئان) كتێبێكمان پێداون و پێیەوە دەستگرتوون؟ بەڵكو گوتیان: ئێمە باب و باپیرانمان لەسەر ڕێیەك بینیوەو، تەنیا بەدوای شوێنەوارەكانی وانیش دەكەوین.

٢- بەهەمان شێوە هەر لە سوورەتی (الزخرف)دا دەفەرمویٚ:

{وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي قَرۡيَةٖ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتۡرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقۡتَدُونَ} الزخرف، ٢٣.

واتە: هەر بەو شێوەیە: لەپێش تۆدا هیچ ترسێنەر و وریاكەرەوەیەكمان لە هیچ ئاوەدانییەكدا نەناردوە، مەگەر خۆشگوزەرانەكانی گوتوویانە: ئێمە باب و باپیرانمان لەسەر ڕێبازێك بینیوەو، تەنیا بەدوای ڕێ و شوێنی وانیش دەكەوین.

٣- هەروەها خوا سەرزەنشتی كافرەكان دەكات و دەفەرمویٚ: ئەگەر پێیان بلێی: وەرن شوێن پەیامی خوا و ڕێبازی پێغەمبەر بكەون، دەڵێن: نا باب و باپیرانمان چۆن بوون، ئێمەش هەر وا دەبین و وا دەكەین، موشریكەكان وابوون، كەواتە: ئێستا زۆرێك لە مسوڵمانان وەك موشریكان دەكەن! خوا فەرموویەتی:

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ قَالُواْ حَسۡبُنَا مَا وَجَدۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآۚ أَوَلَوۡ كَانَ ءَابَآؤُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَهۡتَدُونَ} المائدة، ١٠٤.

واتە: ئەگەر پێیان بگوترێ: وەرن بۆ لای ئەوە كە خوا دایبەزاندوەو، بۆ لای پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم)، دەڵێن: ئەوەمان بەسە، كە باب و باپیرانمان لەسەری بوون، ئەدی ئەگەر باب وباپیرانیان هیچیان نەزانیبێ و ڕێی ڕاستیان نەگرتبێ!

٤- هەروەها لە سوورەتی (البقرة)دا دەفەرموێ:

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ} البقرة، ١٧٠.

واتە: ئەگەر پێیان بگوترێ: بە دوای ئەوە بکەون کە خوا بۆی دابەزاندوون، دەڵێن: بەڵکو دوای ئەوە دەکەوین کە باب و باپیرانمان لەسەری بوون، (خواش دەفەرموێ): ئەدی ئەگەر باب و باپیرانیان هیچیان نەفامیبێ و ڕێی ڕاستیان نەگرتبێ؟

وەك دەبینین: لەو هەموو ئایەتانەدا -کە هی دیکەش هەن-، خوای کاربەجێ و زانا، سەرزەنشت و لۆمەی کافر و موشریکەکان دەکات، لەسەر دۆگمایی فیکریی و کەلـلەوشکیی و داخراوییان، لە بەرانبەر وەحیی و پەیامی خواو، ڕێبازی پێغەمبەردا، کە بێگومان ئەمە گەورەترین هۆشداریی تێدایە بۆ مسوڵمانان، بۆ ئۆممەتی موحەممەد (صلى الله عليه وسلم) کە لە خۆیان وریابن و کارێك نەکەن و هەڵوێستێك نەنوێنن، کە بیانخاتە ڕێز و ئاستی کافر و هاوبەشدانەرانەوە، لەو خەسڵەتە خراپ و بەدەی: لاساییکردنەوەی کوێرانەی پێشینناندا!

بەڵێ هەموو بوارەکانی کە فیکری بەشەر مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات، گۆڕان و پەرەستاندنیان بەسەردادێ، من باسی: بوونناسیی و، ئیمان و عەقیدە و، عیبادەت و ئەو لایەنە ناکەم، کە بە خوای تاك و پاك و بە ڕووح و جەوهەری مرۆڤەوە پەیوەستەو گۆڕانی بەسەردا نایەت، ئەو لایەنە هەر وەك خۆیەتی و، لەڕاستییدا ئەو هەموو ئیجتیهاد و فەتوایەشی نەدەویست، کە زۆر ئیسلامی پێ قەڵەباڵغ

کراوە! بەڵام ئەوەی دیکە، کە پەیوەندیی بە لایەنی ماددیی ژیان و حوکم و سیاسەت و ئیدارەوە هەیە، ئەوە بە دڵنیاییەوە، دەبێ ڕۆژ بە ڕۆژ و، ساڵ بۆ ساڵ و، جار بۆ جار، چاوی پێدا بگێڕدرێتەوە.

ئەگەر تەماشای قورئان بکەین، دەبینین: خوای پەروەردگار زۆر فەرمان بە مرۆڤەکان دەکات سەرنج بدەن: سەرنجی گەردوون بدەن، سەرنجی خۆیان بدەن، سەرنجی خواردنیان بدەن، جگە لەوەی کە لەچەندان ئایەتدا فەرمانمان پێ دەکات: سەرنجی قورئان بدەین، لێی ورد بینەوە و لێی بکۆڵینەوە، بۆنموونە:

١- {كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ} ص-٢٩.

واتە: ئەمە کتێبێکی بەپێزە بۆ لای تۆمان دابەزاندوە، تاکو لە ئایەتەکانی ڕامێنن و، بۆ ئەوەی عاقڵمەندان پەندی لێوەربگرن.

٢- {أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ} محمد، ٢٤.

واتە: ئایا لە قورئانێ وردنابنەوە، تێی نا فکرن، یان دڵەکان قفڵیان لێدراوە!!

ئنجا با سەرنجی چەند ئایەتێك بدەین، وەك نموونە، کە خوای پاك و تاك (عزوجل) تێیاندا فەرمان بە مرۆڤان دەکات و هانیان دەدات، سەرنجی خۆیان و دەوروبەر و گەردوون بدەن و، لێیان وردبنەوەو، هەوڵبدەن، پەی بە نهێنییەکانی ببەن:

٣- {قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ} العنکبوت، ٢٠.

واتە: بڵێ: بە زەویدا بڕۆن، گەشت بکەن و سەرنج بدەن، خوا چۆن دروستکراوەکانی دەست پێکردوون!!

٤- {قُلْ سِيرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ} النمل-٦٩-.

واتە: بڵێ: بە زەویدا بڕۆن و سەرنج بدەن: سەرەنجامی تاوانباران چۆن بوو؟!

٥- {قُلْ سِيرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ} الأنعام:١١.

واتە: بڵێ: بەزەویدا بڕۆن (گەشت و سەفەر بکەن)، پاشان سەرنج بدەن: ئاکامی بێبڕوایانی بەدرۆدانەر چۆن بوو!!

٦- { أَوَلَمْ يَنظُرُواْ فِى مَلَكُوتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ } الأعراف-١٨٥-.

واتە: ئایا سەرنجی موڵکی فراوانی ئاسمانەکان و زەوییان نەداوە، هەروەها هی هەر شتێك كە خوا دروستیکردوە؟!

٧- {فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَـٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ} عبس، ٢٤.

واتە: با مرۆڤ سەرنجی خواردنەکەی بدات و لێی وردبێتەوە!

٨- {وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَـٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾} الذاريات.

واتە: لە زەویدا نیشانە زۆرن بۆ زانایانی دڵنیاو بەرچاوڕوون، هەروەها لە خودی خۆشتاندا، بۆچی نابینن، سەرنج نادەن؟!

بەداخەوە: زۆربەی هەرەزۆری مسوڵمانان، ئەو هەموو ئایەتانەیان پشتگوێ خستوون و، عەقڵ و هۆشی خۆیان لەو بوارەدا داخستوەو خەواندوە، هەر بۆیەش ئەهلی کوفر زۆرێك لە نهێنیی و یاسا گەردوونییەکانیان دۆزینەوەو، پێشیان بەرەو پێش چوون و، ژیانی

خۆیانیان پێ چاك کردون، هەیمەنەشیان بەسەر دنیادا کرد، مسوڵمانانیش بەداخەوە دوای ئەوەی کە لە وەحیی دوورکەوتنەوە، ئاوا تووشی بەجێماویی و داماویی بوون، ئەگەرنا کاتی خۆی ئێمە وابووین، - واتە: لەپێشەوە بووین و سەرقافڵەی مرۆڤایەتیی بووین - ئەهلی ئیسلام، ئۆممەتی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) هەتا لەبەر ڕۆشنایی قورئان و سونەتدا مامەڵەی دەکرد، لەگەڵ هەردووك کتێبی بینراوو خوێنراو(منظور ومقروء)ی خواداو، عەقڵی خۆی بەکار دەهێنا لە تێگەیشتنی قورئان و سوننەت (وەحیی خوا)داو، لە سەرنج دان و ناسینی گەردووندا، مسوڵمانان لە پێشەوەی دنیاوە بوون.

هەنگاوی شەشەم
ژیان لە واقیعدا، نەك لە مێژوودا

لە دوو شوێندا خوای زانا و توانا، لە سووڕەتی (البقرة)دا، ئەو ڕاستییەی دووبارە کردۆتەوە، کە مسوڵمانان پێویستە لە واقیعدا بژین، نەك لە مێژوودا:

{تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ} البقرة-١٣٤،١٤١.

خوا (عزوجل) پێشیی باسی خاوەن کتێبەکان دەکات، دوایی دەفەرموێ: ئەوانە کۆمەڵێك بوون ڕابردوون، هەرچی کردوویانە لە چاکە هی خۆیانە، ئێوەش هەرچی بیکەن لە چاکە، هی خۆتانەو، لێتان ناپرسرێتەوە لەسەر ئەوەی کە ئەوان کردوویانە.

ئەمە زۆر گرنگە کە ئێمە لە واقیعی خۆماندا بژین، هۆکاری زۆربەی کێشە و گرفتی مسوڵمانان، هی ئەوەیە کە لە مێژوودا دەژین، نەك لە ئێستاو لە واقیعدا، بەڵکو مێژوو هەڵدەکۆڵن و دەیهێننەوە بۆ ئێرە!! بە ڕاستیی سەرسوڕهێنەرە، ئێستا لەم ڕۆژگارەدا: بە ناوی شوێنکەوتنی سەلەفی سالحەوە، خەڵکی سەرگەرم بکەی بپرسی: ئایا قورئان مەخلووقە، یان مەخلووق نیە؟! ئێمە ئێستا کەی کێشەمان ئەوەیە؟! وەختی خۆی ئیمام (أحمد) ڕەحمەتی خوای لێبێ و، زانای دیکەش هەبوون بڵێن: قورئان مەخلووق نیە، هەندێکیش بەتایبەت ڕەوتی موعتەزیلە گوتوویانە: مەخلووقە،

بەڵام بەهەر حاڵ، ئێمە ئێستا کێشەمان لەگەڵ ئەوانەیە کە دەڵێن: قورئان هەر فەرمایشتی خوا نیە! تۆ دەبێ واقیعی خۆت بزانی، ئێستا کوا کێشەی ئێمە ئەوەیە! کوا ئێستا کێشەیەکی گەورەیە، چوار مسوڵمان بچن لە قەبرێك بپاڕێنەوە؟! بێگومان دەزانم پاڕانەوە لە قەبر شیرکە و شیرکێکی گەورەشە، بەڵام ئێستا کێشەی گەورەمان ئەوەیە کە خەڵك خاوەن قەسر دەپەرستێ، نەك خاوەن قەبر! هەتا بەهۆی خاوەن قەبرێکەوە چوار مسوڵمانی عەوام و فەقیرحاڵ تووشی شیرکی گەورە دەبن، بە هۆی خاوەن قەسرێکەوە، بە ملیۆنان خەڵك لە ئیسلام دەردەچێ و هەڵدەگێردرێتەوە!

هەڵەی (محمد بن عبدالوهاب) و شوێنکەوتووەکانی لەوەدا بووە[1]، وەك لە کتێبێکی خۆیدا باس دەکات و لەخۆمەوە قسە ناکەم، دەڵێ: موشریکەکانی ڕۆژگاری ئێمە، (واتە: مسوڵمانانی گیرۆدەبوو بە شیرکەوە) لە موشریکەکانی ڕۆژگاری پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) خراپترن[2]، چونکە ئەوانیش هەر گوتوویانە:

{مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ} الزمر، ٣.

کە بێگومان ئەوە قسەیەکی پووچ و بێ ویژدانانەیە، بەرانبەر بە مسوڵمانانێکی ئەهلی قیبلەی لادەر و ناحاڵیی، چونکە کافرەکان هەر بەڕاستیی بت و صەنەمەکانیان پەرستوون، بەڵام بابای مسوڵمان، خوا

---

(١) واتە لەوەدا کە تەنیا شیرکی خاوەن قەبرانی دیوە، لە هی خاوەن قەسران بێ ئاگا بووە! هەڵبەتە دەمزانی باسی (طاغوت)یشی کردووە، بەڵام بەکردەوە تەنیا سەرگەرمی دژایەتیی و کوشتن و بڕین بووە لەگەڵ ئەوانەدا کە بەشیرك گۆڕان (شرك القبور) ناوزەدی کردوون.

(٢) بڕوانە: کشف الشبهات، ص٣٩.

دەپەرستێ و جۆرێك لە چاوەڕوانییشی هەیە لەو خاوەن قەبرە و بە هەڵە لێی دەپاڕێتەوە، کە ئەوە شیرکە، بەڵام لە ئەسڵدا خوا دەپەرستێ و، ئەوەی دیکە (بتپەرست) لە ئەسڵدا بت دەپەرستێ، ئەدی چۆن دەڵێی: وەك یەکن! ئنجا بۆ زانیارییتان! (محمد بن عبدالوهاب) دەوڵەتی عوسمانیی هەموو بە کافر داناوە، جگە لەوەی لە گەڵ خۆی بووە، هەمووی بە کافر داناون!! هەروەها گوتوویەتی: زانایانی میسر و شام و عیراق و تورکیا و خۆراسان و حیجاز و...هتد. لەدوای سەدەی چوارەمەوە، کەس مسوڵمان نەماوە هەموویان ئەهلی شیرك و کوفرن![1] هەروەها ڕایگەیاندوە: هەر کەسێ دێتەوە گەڵ ئێمە، ئەوە دەبێتەوە مسوڵمان! لەدوای خۆی شوێن کەوتووەکانی نامەیەکیان نووسیوە بۆ زانایانی مەککە و مەدینە (حرمین) و ئیجباریان کردوون بڵێن: ئێمە ئیقرار دەکەین، کە تاکو ئێستا لەسەر کوفر و شیرك بووین، لەمەودوا دێینە نێو ئەو دینەی موحەممەدی کوڕی عبدالوەهابەوە! [2] کە ئێستاش لە گەڵ دا بێ، ئێمە بە دەست زۆرێك لەو بیرۆکانەوە گرفتارین!

----

(١) الرسائل الشخصية/ ١٥-١٠١، هەروەها: (تأريخ نجد) لابن غنام، ص١٣، ١٤، کە لە باسی سەرەتای سەرهەڵدانی بانگەوازی (ابن عبدالوهاب)دا: بەمجۆرە باسی حاڵ وباڵی مسوڵمانان دەکات، لەسەرەتای سەدەی دوازدەیەمی کۆچیی و لەڕۆژگاری دەوڵەتی عوسمانیی دا:
(كان أكثر المسلمين قد ارتكسوا في الشرك وارتدوا إلى الجاهلية وانطفأ في نفوسهم نور الهدى لغلبة الجهل عليهم واستعلاء ذوي الأهواء..... فنبذوا كتاب الله وراء ظهورهم...).
شایانی باسیشە (الشیخ حسین بن غنام) یەکێك بووە لە قوتابییە نێزیکەکانی (ابن عبدالوهاب) و مێژوونووسی ناوداری جووڵانەوەکەشە.

(٢) بڕوانە: (الدرر السّنيّة في الأجوبة النّجدية)، ج١، ص٣١٤.

چەند تاوانێكی گەورەو لادان (إنحراف) و بەلارێدابردن (تحریف)ێكی مەزن و بێرەزایەو، چەند ناشیرینكردن و بێزراندنێكی خراپە بۆ ئیسلام و، چەند پرۆسەیەكی بێرەحمانەی لە نێوەرۆك و جەوهەری خۆ خاڵیكردنەوەی ئیسلامە، كە:

یەكـــــەم: ١- لەلایەكەوە: بەناوی پەیرەویی لێ كردنی قورئان و سوننەت و، شوێنكەوتنی پێشینی چاك (إتباع السلف الصالح)ەوە: ئیسلام دوا نوسخەی هیدایەتی خوا، بۆ مرۆڤ و جینن، لە جوغزی چەند مەسەلەیەكی فیقهیی گچكەی ڕاجیایی هەڵگردا، كورت بكرێتەوە، وەك:

١- ڕیش هێشتنەوە.

٢- دامێن و دەلینگ هەڵپێچانی پیاوان.

٣- پەچەگرتنەوەی ئافرەتان.

٤- چوون و نەچوونی ئافرەتان بۆ سەر گۆڕستان.

٥- لە تەحییات دا بەردەوام پەنجە جووڵاندن.

٦- دەست لەسەر سینگ گرتن.

٧- لەبەر كەس هەڵنەستان لەبەرو مەجلیسان.

٨- بوغز و دڵڕەقیی بەرانبەر بە زۆرێك لە مسوڵمانان.

٩- بەبۆنەی لەدایك بوونی پێغەمبەرەوە (صلی الله علیه وسلم) ئاهەنگ گێڕان، بە لادان و تاوانێكی گەورە دانان!

١٠- بەناڕەوا دانانی سەرجەم بۆنە (مناسبة) پیشەیی و مرۆیی و نەتەوەیی و نیشتمانییەكان، بەبێ سەرنجدانی نێوەڕۆكیان!

لەلایەکەوە ئۆممەت، بەو وردە مەسەلانەوە سەرقاڵ بکرێ و بخا فلێنرێ !!

٢- لەلایەکی دیکەشەوە: کارێك بکرێ کە بەردەوام حوکمی میراتیی و بنەماڵەیی، هەر ملی ئەستوور بێ و، پێی مەحکەمتر بێ، بەهۆی فەتوا دەرکردنی سەیر و سەمەرەی وەك:

١- قەدەغەکردنی دروستکردنی حیزب و ڕێکخراو!

٢- قەدەغەکردنی خۆپێشاندان و گردبوونەوەی هێمنانە!

٣- قەدەغەکردنی مانگرتن!

٤- قەدەغەکردنی داوای مافی خۆکردن و، ناڕەزایی دەربڕین لە دەستەڵاتی قۆرخکاری سامان و دەستەڵات!

٥- قەدەغەکردنی ئازادیی بیروڕا، بەتایبەت ڕەخنەگرتن لە حکوومەت و دام و دەزگایەکانی!

دووەم: ٣- هەروەها لەلایەکەوە: ئەوپەڕی سەختگیریی توندیی و بێڕەحمیی بەرانبەر بە تەوژمی هۆشیاریی و بێداریی ئیسلامیی بەگشتی و، زاناو پێشەواو بانگەوازکاران(دعاة) و بیرمەندان (مفکرین) بەتایبەت، پێشیان بدرێ.

٤- لەلایەکی دیکەشەوە: ئەوپەڕی تووك نەرمیی، بگرە چەمینەوەو خۆبەدەستەوەدان، لە بەرانبەر جوولەکەو نەصرانییانی دوژمنکار و کینەلەدڵ و، زلهێزانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، بکرێتە پیشەی هەمیشە!!

بەڵێ بەڕێزان! دەبێ لەم واقیعەی خۆماندا بژین، لەبەر ڕۆشنایی قورئان و سوننەت دا، نەك لە مێژوودا بژین، شیعە بۆچی سەرکەوتوو نین لە بەڕێوەبردنی حوکم لە عیراقدا؛ چونکە لە مێژوودا دەژین و، ئێستاش هەر بەتەمان تۆڵەی حوسێن بکەنەوە! جارێکیان بە مەلایەکیانم گوت: حوسێن خوا لێی ڕازی بێ، خەڵکی ڕومادیی و فەلووجە نامەیان بۆ نەنارد، بە گورگان خورادووی بدەن؟! هەر باب و باپیرانی ئێوە نەبوون، خەڵکی کووفە و نەجەف، نامەتان بۆ ناردو بە گورگان خواردووتاندا؟! بەڵێ کەسێ لە مێژوودا بژی، هەمیشە دواکەتوویەو، هەرگیز ناتوانێ بەشێوەیەکی شارستانییانەو، واقیعییانە مامەڵە بکات.

هەنگاوی حەوتەم و كۆتایی

هاوسەنگ بوون و، خۆپاراستن لە تێپەڕاندن و بەزایەدان

ئەمیش زۆر شت دەگرێتەوە، بۆ وێنە:

١- دنیاداریی و دینداریی:

مرۆڤ دەبێ هەمدینداریيەكی باشبكات، هەمئاگاشی لە دنیایەكەشی بێت، چونكە كە دنیای باش نەبوو، دینەكەشی سەلامەت نابێ:

137 {رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي ٱلْآخِرَةِ حَسَنَةً} البقرة، ٢٠١.

بۆیە نابێ بە بیانووی دینداریی كردنەوە، ژیانی دنیا لەبەرچاوی خەڵك بخەین، وەك هەندێ لە ئەهلی تەسەووفی لادەر، وایان كردوە.

٢- ڕەسەنایەتیی و هاوچەرخێتیی:

ئێمە هەم دەبێ ئەهلی ئەسڵ بین، هەم دەبێ ئەهلی عەسڕ بین، ئەسڵی دینەكەمان بپارێزین، بەڵام بە عەقڵێكی هاوچەرخانە و، بزانین لە چ دنیایەكدا دەژین!

٣- بكرێینەوە بەڵام نەتوێینەوە:

با بكرێینەوە بە ڕووی فكری بەشەر و، ئەزموونی بەشەر و بەڕووی شارستانییەتدا، بە ڕووی شتە باشەكاندا، هەركەس بەرهەمیان بێنێ،

بەڵام نەك بتوێینەوە و خۆمان لە دەست بدەین، وەك خوای زاناو توانا دەفەرمویّ:

{فَبَشِّرۡ عِبَادِ ﴿١٧﴾ ٱلَّذِينَ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقَوۡلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحۡسَنَهُۥٓۚ} الزمر، ١٧-١٨.

واتە: موژدە بدە بەو بەندانەم، کە گویّ بۆ هەموو قسەیەك دەگرن، بەڵام شوێن باشترینی دەکەون.

٤- چاک کاروبار و ڕێکخستن، بەبیّ دەمارگیریی:

دەبیّ کاروباری خۆمان ڕێك بخەین، لە چوارچێوەی حیزب و ڕێکخراوی مەدەنیی و سیاسییدا، بەڵام بەبیّ دەمارگیریی، هەندیّ کەس لەبەر ئەوەی دەبینیّ لایەنێك، حیزبێك دەماگیر(متعصِّب)ە، دەڵیّ: نابیّ کاری حیزبیی و ڕێکخراوەیی هەر بکەین! ئەدی چۆن کار دەکەی، ئایا کاری تاکیی(العمل الفردي) واقیعی پیّ دەگۆڕدریّ؟ ئنجا پێغەمبەرمان موحەممەد وای نەکردوە، بەڵکو ئەو هاوەڵانی خۆی هۆنینەوە، کۆبونەوەی پێدەکردن و پەروەردەی کردن لە نزیکەوە، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ڕێکخستن(تنظیم)ی هەبووە، تۆش دەبیّ وەك پێغەمبەر بکەی (صلى الله عليه وسلم). ئنجا دنیاش هەمووی وایە، کوردەواریی دەڵێن: تاقەسوار تۆزیّ ناکا! بەڵیّ دەبیّ کاری هەرەوەزیی و دەستەجەمعیی بکریّ، بەڵام بەبیّ دەمارگیریی و بیّ خۆ پەسەندیی.

٥- عەقڵی هۆشیار و دڵی بێدار:

دەبێ هەوڵ بدەین هەم عەقڵێکی هۆشیار و، هەم دڵێکی بێدارمان هەبێ و، بە بیانووی ئەوەی کە عەقڵی خۆمان هۆشیار دەکەین، دڵی خۆمان نەمرێنین، کە ئەهلی زیکر نەبین، ئەهلی عیبادەت و پەرستشی شەخسیی پوخت و جیدیی نەبین! هەروەك بە بیانووی خزمەتکردنی دڵیشەوە، عەقڵمان پشتگوێ نەخەین، بەڵکو هەردووکیان بین؛ ئەهلی زیکر بین و ئەهلی فیکریش بین.

٦- پشت بەخوا بەستن و، هۆکار بەکار بردن:

نابێ بە بیانووی پشت بە خوا بەستنەوە، دەست لە هۆکارەکان بەربدەین، یان بە بیانووی دەست بە هۆکارەکانەوە گرتنیش، پشت بە خوا بەستن(توکُّل) پشتگوێ بخەین.

٧- متمانەی ڕەها بە ئیسلام بوون؛ بەڵام ڕەخنەو تێبینیی لەسەر خۆ هەبوون:

ئێمە زۆرجاران ئەو دووانە تێکەڵ دەکەین، ئێمە وەك مرۆڤ هەرگیز لە کەم و کوڕیی خاڵیی نابین، بەڵام دینەکەمان بێ عەیبە، زۆر جار بە عەلمانییەکان دەڵێم: ئێمە خۆمان کەم و کوڕییمان هەیەو ڕەخنەمان لێ بگرن، بەڵام دەڵێین: دینەکەمان بێ عەیبە، ناڵێین: خۆمان بێ عەیبین و، دەبێ خۆمان چاکتر بکەین، بەڵام ئیسلامەکەمان بێ عەیبە، ئەویش ئەو ئیسلامە کە لە قورئان و سوننەت دا بەرجەستەیە، واتە: ئەو ئیسلامەی کە لە قورئاندا بەرجەستەیە و، پاشانیش لە ڕێبازی پێغەمبەردا (صلی الله علیه وسلم).

لەکۆتـــاییدا

مشوور لێخواردنی ئۆممەتی ئیسلام، لەچوار ڕووەوە، ئەرکێکی مەزنی شەرعییە:

بەڵێ بەڕێزان!

مشوور خواردنی هەرکام لەمسوڵمانان، لەئۆممەتی[1] ئیسلام، لە چوار ڕووەوە، ئەرکێکی گەورەو قورسی سەرشانیانە:

یەکەم: لەوڕووەوە کە بەتەنگەوەبوون و پەرۆشیی هەرمسوڵمانێك بۆ کۆمەڵگاو دەوروبەرەکەی، لەسەری پێویستەو، بەشێکە لەدینداریی و مسوڵمانەتییەکەی، وەك پێغەمبەری کۆتایی (محمد) صلی الله علیه وسلم فەرموویەتی: (الدين: النَّصيحة، قلنا: لمن؟ قال: لله ولكتابه ولرسوله ولأئمّة المسلمين وعامّتهم)[2].

واتە: دینداریی: دڵسۆزییە، گوتمان: بۆکێ؟ فەرمووی: بۆ خواو، بۆ کتێبەکەی و، بۆ پێغەمبەرەکەی و، بۆ بەرپرسانی مسوڵمانان و، بۆ کۆی مسوڵمانانیش.

دووەم: لەو ڕووەوە کە بەهۆی شل و شێوایی و بەجێمایی، ئۆممەتی ئیسلامەوە، نەك هەرکەسانێکی نەشارەزا بەئیسلام، بگرە کەسانێکی

---

(١) ژمارەی مسوڵمانان لە دنیادا دەوری دووملیار (٢٠٠٠٠٠٠٠٠٠) کەس دەبێ و، بەپێی هەندێك سەرژمێریش: ملیارێك و پێنج سەدو نەوەد ملیۆن (١٥٩٠٠٠٠٠٠٠) کەسە.

بڕوانە: ئایدیا دیپلۆماتیك، ژمارە: ٣٨و٢٠١٨/٣٩ز.

(٢) رواه مسلم:٥٥.

مسوڵمانیش، دوودڵیی و بێ متمانەییان بەخودی ئیسلام بۆ دروست دەبێ و، لێی دەکەونە گومانەوە، کەواتە: بۆئەوەی چیدیکە بەهۆی حاڵ و وەزعی بێ سەروبەری مسوڵمانانەوە، کەسانێك شوبهەو ئیشکالیان بەرانبەر بەئیسلام بۆ دروست نەبێ کە: ئەگەر ئیسلام ئاینێکی ڕاست بووایە، حاڵ و باڵی مسوڵمانان ئاوا شپرزو خراپ نەدەبوو! لەسەر تاك تاکیان فەرزە بەپێی توانایان، مشووری ئۆممەتەکەیان بخۆن، کە لەهەموو ڕوویێکەوە بیبووژێننەوەو، باری لاری، بگرە کەوتووی، هەڵسێننەوە.

سێیەم: لەوڕووەوە کە ئۆممەتی پێغەمبەری کۆتایی (محمد)وەك چۆن لەسەری پێویست کراوە: ئایین و بەرنامەی خوا لەخودی خۆیدا جێ بەجێ بکات، لەسەریشی پێویست کراوە بیشیگەیەنێ بەتێکڕای مرۆڤایەتیی، چونکە هەم قورئانیش و هەم پێغەمبەری کۆتاییش(محمد) بۆ تێکڕای مرۆڤایەتیی - بگرە، بۆ سەرجەم جیننیش - نێرراون، وەك خوای بەرزو مەزن فەرموویەتی:

١ـ (وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ) القلم -٥٢-

٢ـ (وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ) الأنبياء -١٠٧-

ئنجا شتێکی ئاشکراو ڕوونیشە کە باشترین شێوازی بانگەوازو، جۆری گەیاندی پەیام و بەرنامەی خوا بەمرۆڤایەتیی، ئەوەیە کە هەرکام لە کۆمەڵگایەکانی مسوڵمانان و ئۆممەتیش بەگشتی، لەسەر ئەرزی واقیع و، لەقەوارەیەکی بەهێزو بەپێزدا، بەرجەستەی بکات.

چوارەم: لەڕووەوە کە ئۆممەتی موحەممەد صلى الله عليه وسلم لەسەری پێویست کراوە، بەڵگەو شایەد بێ بەسەر مرۆڤایەتییەوە، وەك خوای تاك و پاك فەرموویەتی:

﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ﴿١٤٣﴾ ﴾ البقرة.

واتە: بەو شێوەیە ئێوەمان گێڕاوە بەچاکترین کۆمەڵ (یان کۆمەڵێکی میانجیی کە نەتێپەڕێنەر بن، نە کورتهێنەر) تاکو بەسەر خەڵکەوە، بەڵگە (یان شایەد)بن و، پێغەمبەریش بەسەرتانەوە شایەد[1] (یان بەڵگە)بێ..

بەڵێ ئۆممەتی موحەممەد (صلى الله عليه وسلم) لەسەری پێویست کراوە کە:

١ـ شایەدیی لەسەر مرۆڤایەتیی بدات، کە ئیسلام چاکترین و ڕاستترین و تێروتەواوترین ئایین و بەرنامەیەو، بەباشترین شێوە: مرۆڤ لە دنیادا بەختەوەرو، لەدوارۆژدا سەرفراز دەکات.

٢ـ بەڵگەی ڕاستیی و تێروتەواویی ئیسلام بێ، بەسەر بەشەرییەتەوە.

ئنجا بێگومان ئەو ئەرکەشی بۆئەنجام نادرێ، ئەگەر لەهەموو ڕووێکەوە لەپێش مرۆڤایەتییەوە نەبێ: فیکریی و زانستیی، مەعنەویی و ئاکاریی، سیاسیی و ئیداریی، ئابووریی و گوزەران، خێزانیی و کۆمەڵایەتیی، شارستانەتیی،...هتد.

---

(١) وشەی (شهداء)کۆی (شهيد)ە و، ئەویش بەمانای بەڵگە (دليل)و، بەمانای شایەدییدەریش دێ. بڕوانە: المعجم الوسيط، ص٤٩٧.

هەڵبەتە کاتێکیش خوای بەرزو مەزن، بەئۆممەتی ئیسلامی فەرمووە:

١- ﴿ ....وَأَنتُمُ ٱلۡأَعۡلَوۡنَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ١٣٩ ﴾ آل عمران.

واتە: هەرئێوەش بەرزتر (لەسەرووتر)دەبن، ئەگەر بڕواداربن.

٢- ﴿ وَلِلَّهِ ٱلۡعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ ٨ ﴾ المنافقون.

واتە: زاڵیی و باڵادەستیی، تەنیا هی خواو پێغەمبەرەکەی و بڕوادارانە.

بەڵام دوایی واقیع و حاڵی ئۆممەت، پێچەوانەی ئەوە دەبینین، دەبێ دڵنیابین کە: فەرمایشتەکەی خوا لەسەدا سەد (١٠٠/١٠٠) ڕاستە: (وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا) الأنعام -١١٥-.

چونکە خوا نەیفەرمووە: هەرکە گوتتان: مسوڵمانین، باڵادەست و سەرکەوتوو دەبن، بەڵکو (ئیمان)ی تێروتەواوی بەمەرج و گرتوە، واقیعی مێژووییش ئەوەی سەلماندوە کە هەرکات مسوڵمانان، ئیمانی ڕاست و ساغیان بووبێ، بەهۆی پابەندییان بە وەحیی و پەیامی خواو، تێگەیشتن و پێگەیشتنیانەوە، لەهەموو ڕوویێکەوە سەرقافڵەی مرۆڤایەتیی بوون و، بەواقیعی ژیانی ئیماندارانەیان، بەڵگەو شایەدی، ڕاستیی و بێ هەڵەو پەڵەیی بەرنامەی خوا بوون، بەسەر بەشەرییەتەوە.

کەواتە: لەهەموو ئەو ڕووانەوە، لەسەر تاك تاکی مسوڵمانان پێویستە، کاربکەن بۆ بووژاندنەوەی ئیسلام و ڕاستکردنەوەی باری لاری ئۆممەت.

سبحانك اللّهم وبحمدك،

أشهد أن لا إله إلاّ أنت، أستغفرك وأتوب إليك

نێـــوەڕۆك

واقیعی دژواری ئوممەت

هۆکار و چارەسەر

ئەم کتێبە تێیدا باسی واقیع و هەل و مەرجی شل و شێواو و بەجێماویی ئوممەتی ئیسلام و، هۆکارەکانی سەرهەڵدانی ئەو واقیعە تاڵ و سەختە و، پاشان ڕێیەکانی لێ دەربازبوونی کراوە، بەکورتیی و بەکوردیی:

لەم کتێبەدا هەوڵماندا، ڕاستەوخۆو بەڕوونیی، پەنجە بخەینە سەر دەردو نەخۆشییە جۆراوجۆرەکانی ئوممەتی ئیسلام بەگشتیی و، ڕەگ و ڕیشە و هۆکارەکانی پەیدابوون و تەشەنەکردنیان و، ڕێباز و شێوازەکانی چارەسەرکردن و بنبڕکردنیشیان.

www.alibapir.net

/alibapir1

/alibapir

نوسینگەی تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوە
هەولێر - شەقامی ٣٠مەتری تەنیشت منارەی چۆلی

/TafseerOffice
+964 750 818 08 66
www.al-tafseer.com
tafseeroffice@yahoo.com